Finansutskottets betänkande 1985/86:30

om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m. (prop. 1985/86:150 bil. 1 och 1985/86:100 bil. 9 punkt F 9)

FiU
1985/86:30

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens förslag i kompletteringspropositionen till riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen. Utskottet delar propositionens bedömning av den internationella ekonomiska utvecklingen och utvecklingen i Sverige under 1986. Påtagliga förbättringar har kunnat noteras det senaste året. Budgetunderskottet har minskat, produktionen har ökat och sysselsättningen har ökat. Bytesbalansen har förbättrats främst till följd av fallande oljepriser. Prisstegringarna har dämpats. De nyligen träffade uppgörelserna på den privata arbetsmarknaden ger vissa möjligheter att få ned lönestegringstakten i syfte att säkra en fortsatt tillväxt och reallöneökning. Sverige har en möjlighet att närma sig prisstabilitet utan de stora samhällsekonomiska kostnader i form av ökad arbetslöshet som varit kännetecknande för flertalet övriga västeuropeiska länder.

Beträffande riktlinjer för den ekonomiska politiken slår utskottet fast att en fortsatt god ekonomisk utveckling inte sker av sig själv utan den strama finanspolitiken måste vidmakthållas. Sparandet i den offentliga sektorn måste öka för att få ned räntenivån och inflationstakten. Efterfrågan får inte tillåtas öka snabbare än att bytesbalansen kan klaras. Förutom en stram finanspolitik krävs väsentligt lägre lönekostnadsökningar än tidigare för att få ned inflationen och öka reallönerna. I annat fall kommer tillväxten att avta. En god konkurrenskraft och god efterfrågan är grundläggande för tillväxten. Detta kan inte åstadkommas genom ökade offentliga utgifter eller genom ofinansierade skattesänkningar. En sådan politik skulle leda till ökat budgetunderskott och att inflationen och räntenivån steg.

De tre borgerliga partierna i utskottet reserverar sig i en gemensam reservation mot utskottets förslag till inriktning av den ekonomiska politiken. Även företrädaren för vänsterpartiet kommunisterna reserverar sig.

Utskottet bedömer att budgetunderskottet för budgetåret 1986/87 blir något lägre än vad som antogs i kompletteringspropositionen. Neddragningen beror främst på lägre statsskuldräntor. Utskottet varnar emellertid för att dra alltför långtgående slutsatser om förbättringarna i statsbudgeten. Långtidsbedömningen för det närmaste året visar att för budgetåret

1 *Riksdagen 1985/86. 5 saml. Nr 30*

1987/88 kommer underskottet att öka återigen om inte särskilda insatser görs. Utskottet förordar en fortsatt stram budgetprövning för åren framöver.

I fyra reservationer redovisar företrädarna för moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och vänsterpartiet kommunisterna sina förslag till budgetpolitiska riktlinjer.

Utskottet gör ett särskilt tillkännagivande till regeringen beträffande omfattningen av den s. k. finansfullmakten. Vidare föreslår utskottet att lagstiftningen om kreditvillkor vid konsumentköp begränsas till att gälla endast till årets slut.

Utskottet behandlar frågorna som tas upp i kompletteringspropositionen om den kommunala ekonomin och om sparandet i två särskilda betänkanden (FiU 1985/86: 29 respektive FiU 1985/86: 34).

Inledning

I proposition 1985/86:150 (kompletteringspropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Reviderad finansplan* (finansdepartementet)

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som har förordats i propositionen,

2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som har förordats i propositionen,

3. godkänna beräkningen av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1986/87 enligt vid propositionen fogad specifikation,

4. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringar i anslagsbehållningar för budgetåret 1986/87,

5. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringar i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1986/87,

6. godkänna i propositionen framlagd beräkning av Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto för budgetåret 1986/87,

7. anta i propositionen framlagt förslag till Räntor på statsskulden, m. m. för budgetåret 1986/87,

8. till Räntor på statsskulden, m. m. för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 63 000 000 000 kr.,

9. bemyndiga regeringen att för år 1987 utge extra skatteutjämningsbidrag i enlighet med vad som har förordats i propositionen,

10. till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 586 500 000 kr.,

11. till Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 569 000 000 kr.,

12. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1986/87, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som har förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

13. godkänna de angivna investeringsprojekten på samfärdselområdet som ingår i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning,

14. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att uppta erforderliga lån i Nordiska Investeringsbanken och att utbetala medlen i enlighet med vad som har förordats i propositionen,

15. i överensstämmelse med vad som angetts i propositionen uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med banker och sparkassor träffa nya avtal om ersättning för skötsel av allemanssparkonton,

16. godkänna vad som förordats i fråga om vinstsparandet,

17. till Sparfrämjande åtgärder – utöver vad som begärts i proposition 1985/86:100 bil. 9 – för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisa ytterligare 15 000 000 kr.,

dels föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

18. lag om ändring i lagen (1982:221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m. m.,

19. lag om ändring i lagen (1985:533) om skatteutjämningsavgift,
20. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
21. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
22. lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
23. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,
24. lag om ändring i tullagen (1973:670),
25. lag om ändring i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter,
26. lag om ändring i lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter,
27. lag om ändring i lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,
28. lag om ändring i lagen (1979:609) om allmän investeringsfond,
29. lag om ändring i lagen (1979:610) om allmän investeringsreserv,
30. lag om ändring i lagen (1980:456) om insättning på tillfälligt vinstkonto,
31. lag om ändring i lagen (1982:1185) om inbetalning på särskilt investeringskonto,
32. lag om ändring i lagen (1984:1090) om inbetalning på förnyelsekonto,
33. lag om upphävande av vissa fondförfattningar m. m.,
34. lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt,
35. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
36. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
37. lag om ändring i lagen (1983:890) om allemansspärande,
38. lag om ändring i aktiefondslagen (1974:931),
39. lag om ändring i lagen (1928:376) om skatt på lotterivinster,
40. lag om ändring i lagen (1983:891) om skattelättnader för allemansspärande,
41. lag om ändring i lagen (1984:501) om inbetalning på likviditetskonto,
42. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

43. den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn m. m.,
44. utnyttjandet av finansfullmakten,
45. statliga kreditgarantier,
46. betalningsvillkoren vid kreditköp,
47. försäljningen av statens aktier i AB Gambrinus.

Vid bilaga 1 Reviderad finansplan har fogats som

Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 1986,
Bilaga 1.2 Svensk ekonomi 1986–1989,
Bilaga 1.3 Långtidsbudget för perioden 1986/87–1990/91,
Bilaga 1.4 Utdrag ur RRV:s reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1986/87,
Bilaga 1.5 Riksgäldskontorets beräkning av räntor på statsskulden m. m.,

Propositionen har hänvisats enligt följande:

bilaga 1 Reviderad finansplan till finansutskottet med undantag av momenten 20–36 och 42 som hänvisats till skatteutskottet och moment 47 som hänvisats till näringsutskottet,

bilaga 2 Vissa skogspolitiska frågor till jordbruksutskottet med undantag av bilaga 2.1 yrkande 1 och bilaga 2.2 som remitterats till skatteutskottet,

bilaga 3 Försvarsdepartementet till försvarsutskottet,

bilaga 4 Arbetsmarknadsdepartementet till arbetsmarknadsutskottet,

bilaga 5 Industridepartementet till arbetsmarknadsutskottet.

Försvarsutskottet har till finansutskottet överlämnat bilaga 3 moment 2.

Finansutskottet har beretts tillfälle att yttra sig till skatteutskottet över proposition 1985/86:150 såvitt avser frågan om slopande av den kommunala garantibeskattningen jämte motionsyrkanden rörande denna fråga. Yttrandet (FiU 1985/86:4 y) ingår som bilaga i skatteutskottets betänkande 1985/86:50.

Med anledning av propositionen har följande motioner väckts:
1985/86:565 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1985/86:566 av Bengt Westerberg m. fl. (fp),
1985/86:567 av Karin Söder m. fl. (c),
1985/86:568 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1985/86:569 av andre vice talman Karl Erik Eriksson m. fl. (fp, m, c, vpk),
1985/86:570 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp),
1985/86:571 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m),
1985/86:572 av Karl-Erik Persson (vpk),
1985/86:573 av Nils Berndtson m. fl. (vpk),
1985/86:574 av Nic Grönvall (m),
1985/86:575 av Lars De Geer och Hans Lindblad (fp),
1985/86:576 av Karl-Gösta Svenson m. fl. (m),
1985/86:577 av Anna Wohlin-Andersson och Marianne Karlsson (c),
1985/86:578 av Anders Andersson (m),
1985/86:579 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m),
1985/86:580 av Nils G. Åsling (c),
1985/86:581 av Alf Wennerfors m. fl. (m),
1985/86:582 av Pär Granstedt (c),
1985/86:583 av Lars Tobisson m. fl. (m),
1985/86:584 av Knut Wachtmeister m. fl. (m),
1985/86:585 av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson (c),
1985/86:586 av Ingemar Konradsson och Hans Rosengren (s),

1985/86:587 av Jan Fransson och Arne Andersson i Gamleby (s),
1985/86:588 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1985/86:589 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1985/86:590 av Ylva Annerstedt m. fl. (fp),
1985/86:591 av Gudrun Norberg m. fl. (fp),
1985/86:592 av Magnus Persson m. fl. (s),
1985/86:593 av Ove Karlsson m. fl. (s),
1985/86:594 av Pär Granstedt m. fl. (c),
1985/86:595 av Helge Hagberg m. fl. (s),
1985/86:596 av Helge Hagberg m. fl. (s),
1985/86:597 av Göran Magnusson m. fl. (s),
1985/86:598 av Martin Olsson m. fl. (c),
1985/86:599 av Lennart Pettersson och Bo Finnkvist (s),
1985/86:600 av Alf Svensson (c),
1985/86:601 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (m),
1985/86:602 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (m).

Motionerna har hänvisats enligt följande:

till skatteutskottet motionerna 566 yrkandena 14, 19 och 23–25, 567 yrkandena 13, 19 och 23, 568 yrkandena 11–14 och 18, 569, 571 yrkandena 1–4, 8–11 och 16, 576, 577, 578 yrkandena 2–5, 580 yrkande 3, 582, 584, 587, 591 och 597,

till försvarsutskottet motion 575,

till jordbruksutskottet motionerna 566 yrkandena 20 och 21, 567 yrkandena 18, 20–22 och 24, 568 yrkandena 8 och 15–17, 571 yrkandena 5–7 och 12–15, 578 yrkande 1 samt 580 yrkandena 1 och 2,

till arbetsmarknadsutskottet motionerna 566 yrkande 22, 567 yrkandena 10–12, 15 och 17, 568 yrkandena 19 och 20, 570, 572, 573, 579, 581, 590, 592, 594, 595, 601 och 602,

i övrigt till finansutskottet.

Finansutskottet har överlämnat motion 1985/86:568 i vad avser yrkande 6 till socialförsäkringsutskottet.

Finansutskottet kommer att behandla

bilaga 1 Reviderad finansplan

i vad avser hemställan under 3 i sitt betänkande om statsbudgetens inkomster för budgetåret 1986/87 (FiU 1985/86:39),

i vad avser hemställan under 4–6 i sitt betänkande om statsbudgetens utgifter för budgetåret 1986/87 (FiU 1985/86:40),

i vad avser hemställan under 7–8 i sitt betänkande om anslag till räntor på statsskulden, m. m. (FiU 1985/86:38),

i vad avser hemställan under 9–11, 18–19 och 43 i sitt betänkande om kommunalekonomiska frågor (FiU 1985/86:29),

i vad avser hemställan under 15–17 och 37–40 i sitt betänkande om sparande (FiU 1985/86:34),

bilaga 3 Försvarsdepartementet

i vad avser hemställan under 2 i sitt betänkande om kommunalekonomiska frågor (FiU 1985/86:29).

dels proposition 1985/86:100 bilaga 9 Finansdepartementet, i vad avser punkt F 9 Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.,

dels proposition 1985/86:150 bilaga 1 Reviderad finansplan i vad avser momenten 1, 2, 12–14, 41 och 44–46,

dels de med anledning av proposition 150 väckta motionerna
1985/86:565 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), i vad avser yrkandena 1–3,
1985/86:566 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), i vad avser yrkandena 1, 2, 4, 5, 17 och 18,
1985/86:567 av Karin Söder m. fl. (c), i vad avser yrkandena 1, 2, 14 och 16,
1985/86:568 av Lars Werner m. fl. (vpk), i vad avser yrkandena 1–5 och 10,
1985/86:574 av Nic Grönvall (m),
1985/86:585 av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson (c),
1985/86:588 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1985/86:598 av Martin Olsson m. fl. (c),
1985/86:599 av Lennart Pettersson och Bo Finnkvist (s),
1985/86:600 av Alf Svensson (c), i vad avser yrkandena 1, 2, 4 och 5,

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna
1985/86:Fi219 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) om den ekonomiska politiken, i vad avser yrkande 4,
1985/86:Fi712 av John Andersson (vpk) om följderna av nedskärningarna inom den offentliga sektorn.

Utskottet har inhämtat *yttrande* från lagutskottet över frågan om betalningsvillkoren vid kreditköp. Yttrandet (LU 1985/86:4 y) återfinns som *bilaga* till betänkandet.

Propositionernas hemställanden

I *proposition 100 bilaga 9* har regeringen (finansdepartementet) under punkt F 9 (s. 92–93) – efter föredragning av statsrådet Bengt K. Å. Johansson – föreslagit riksdagen att till Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 000 kr.

I *proposition 150 bilaga 1* har regeringen (finansdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt (mom. 1–2, 12–14, 44 och 45) och statsrådet Bengt K. Å. Johansson (mom. 41 och 46) –

dels föreslagit riksdagen att
1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som har förordats i propositionen,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som har förordats i propositionen,

12. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1986/87, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som har förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

13. godkänna de angivna investeringsprojekten på samfärdselområdet som ingår i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning,

14. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att uppta erforderliga lån i Nordiska Investeringsbanken och att utbetala medlen i enlighet med vad som har förordats i propositionen,

dels föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till

41. lag om ändring i lagen (1984:501) om inbetalning på likviditetskonto,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

44. utnyttjandet av finansfullmakten,

45. statliga kreditgarantier,

46. betalningsvillkoren vid kreditköp.

Det vid proposition 150 fogade lagförslaget har följande lydelse:

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1984: 501) om inbetalning på likviditetskonto

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1984: 501) om inbetalning på likviditetskonto skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 §[1]	
Det belopp som en arbetsgivare har betalat in på likviditetskonto skall med ränta enligt 5 § av riksbanken betalas tillbaka till arbetsgivaren den *30 december 1986* eller den tidigare dag som regeringen föreskriver eller beslutar i särskilda fall.	Det belopp som en arbetsgivare har betalat in på likviditetskonto skall med ränta enligt 5 § av riksbanken betalas tillbaka till arbetsgivaren den *30 april 1987* eller den tidigare dag som regeringen föreskriver eller beslutar i särskilda fall.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

[1] Senaste lydelse 1984: 1114.

De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

1985/86:565 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen.

1985/86:566 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som förordas i motionen.

1985/86:567 av Karin Söder m. fl. (c), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen,

14. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande fördelningspolitikens inriktning.

1985/86:568 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86:150 i motsvarande del godkänner vad i motionen anförs om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om en nationell politik mot arbetslösheten,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om utnyttjande av företagens likvida medel,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs angående en beskattning för rättvis fördelning.

1985/86:600 av Alf Svensson (c), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen.

Löntagarfonderna

1985/86:566 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

4. att riksdagen beslutar avveckla de kollektiva löntagarfonderna.

1985/86:600 av Alf Svensson (c), vari hemställs

4. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till avveckling av de kollektiva löntagarfonderna.

Kredit- och valutapolitiken

1985/86:566 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

5. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförs om kredit- och valutapolitiken.

1985/86:568 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om en skärpt tillämpning av valutaregleringen.

1985/86:599 av Lennart Pettersson och Bo Finnkvist (s), vari hemställs

1. att riksdagen uttalar sig för att riksbanken och regeringen noga bör följa utvecklingen av företagens investeringar i utlandet i syfte att förebygga att kommande liberaliseringar av valutaregleringen kan leda till negativa sysselsättningseffekter,

2. att riksdagen uttalar sig för att regeringen snarast framlägger förslag till riksdagen i enlighet med den statliga direktinvesteringskommitténs betänkande från 1983 som syftar till att skapa instrument för samråd mellan företag och samhälle när det gäller storföretagens utlandsinvesteringar.

1985/86:600 av Alf Svensson (c), vari hemställs

5. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till avveckling av valutaregleringen.

Betalningsvillkoren vid kreditköp

1985/86:565 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari hemställs

3. att riksdagen beslutar avskaffa all lagstiftning som bemyndigar regeringen att förordna om betalningsvillkor vid kreditköp.

1985/86:566 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

18. att riksdagen beslutar upphäva lagen om betalningsvillkor vid kreditköp.

1985/86:574 av Nic Grönvall (m), vari hemställs att riksdagen beslutar att lagen (1985:580) med bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1986.

1985/86:598 av Martin Olsson m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att från och med den 1 juli 1986 upphäva lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp.

Ändrad tid för återbetalning på likviditetskonto

1985/86:566 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

17. att riksdagen avslår regeringens förslag om ändring i lagen (1984:501) om inbetalning på likviditetskonto.

De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

1985/86:565 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen.

1985/86:566 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som förordas i motionen.

1985/86:567 av Karin Söder m. fl. (c), vari hemställs

2. att riksdagen beslutar godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i motionen.

1985/86:568 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

2. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86:150 i motsvarande del godkänner vad i motionen anförs om de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen.

1985/86:600 av Alf Svensson (c), vari hemställs

2. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som redovisas i motionen.

1985/86:Fi219 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

4. att riksdagen med avslag på regeringens förslag anvisar 800 milj. kr. för tillkommande utgifter.

1985/86:Fi712 av John Andersson (vpk), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en skyndsam utredning om konsekvenserna av generella nedskärningar inom den offentliga sektorn.

Utnyttjande av särskild låneordning i Nordiska Investeringsbanken

1985/86:567 av Karin Söder m. fl. (c), vari hemställs

16. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande utnyttjande av Nordiska Investeringsbanken för järnvägs- och väginvesteringar.

1985/86:585 av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson (c), vari hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett svenskt initiativ till ett gemensamt nordiskt program för miljöförbättringar i Skagerack–Kattegatt och att för detta utnyttjas den speciella låneordningen i den nordiska investeringsbanken.

1985/86:588 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar avslå proposition 1985/86:150 bil. 1 mom. 13 i vad avser väginvesteringar på väg E 6 i Bohuslän,

2. att riksdagen beslutar avslå proposition 1985/86:150 bil. 1 mom. 14.

Propositionen

I propositionen framhålls att obalanserna i den svenska ekonomin genom en aktiv ekonomisk politik har minskat väsentligt de senaste åren. Prognoserna för den svenska ekonomin 1986 ser nu ljusare ut än tidigare. Tillväxten blir god för fjärde året i följd. BNP väntas öka med 2%. Sysselsättningen beräknas öka med 30 000 personer och arbetslösheten väntas minska något mellan 1985 och 1986. Inflationen är vidare på väg att dämpas avsevärt. Prisökningarna beräknas bli drygt 2% under loppet av 1986 och

ca 3 1/2% mellan årsgenomsnitten 1985 och 1986. Bytesbalansen väntas uppvisa ett överskott om ca 3 miljarder kronor jämfört med ett underskott om 9 miljarder kronor 1985. Förbättringen beror till stor del på nedgången av oljepriset.

Den ekonomiska politiken

För att den tredje vägens ekonomiska politik skall kunna fullföljas, måste den strama finanspolitiken vidmakthållas samtidigt som politiken även framgent måste präglas av en strävan till en jämn och rättvis fördelning av levnadsstandarden och av regional balans.

Den i propositionen angivna inriktningen av den ekonomiska politiken kan sammanfattas på följande sätt:

- Fortsatt stram *finanspolitik*, så att budgetunderskottet kan nedbringas ytterligare. Därigenom möjliggörs en fortsatt nedgång av ränteläget, vilket stimulerar investeringsaktiviteten och dämpar inflationsförväntningarna.
- *Skattepolitiken* utformas så att den underlättar löneavtal på låg nominell nivå och stimulerar till arbete och sparande. En rad förslag läggs för att förenkla skattesystemet. Viktigast bland dessa är att den kommunala garantibeskattningen för fastigheter som ägs av fysiska personer slopas, liksom det extra avdraget på 1 500 kr. Dessutom föreslås att all inkomst skall beskattas i hemortskommunerna. Totalt sett innebär förslagen en viss skattesänkning.
- *Valutaregleringen liberaliseras* bl. a. i syfte att främja en dynamisk utveckling i näringslivet.
- *Arbetsmarknadspolitikens* tyngdpunkt förskjuts mot utbildning och andra tillväxtfrämjande åtgärder. Vissa förslag läggs fram i kompletteringspropositionen.
- De *regionalpolitiska* styrmedlen förstärks.
- Förenklingar görs i sådana regelsystem som hämmar näringslivets tillväxt. Bl. a. kommer vissa förslag till avregleringar på kommunikationsdepartementets område att läggas fram senare i vår.
- En rad åtgärder vidtas för att stimulera till ökad skogsavverkning. Bl. a. medges skogsägarna ökade insättningar på skogskonto.
- Insatserna för att öka hushållssparandet intensifieras.
- Utbildningen och forskningsverksamheten förbättras såväl inom näringslivet som inom det ordinarie utbildningssystemet.

Budgetpolitiken

I propositionen förutses ett budgetunderskott på knappt 50 miljarder kronor innevarande budgetår. I budgetpropositionen beräknades underskottet till 52 miljarder kronor. För nästa budgetår har sedan budgetpropositionen lades fram underskottet räknats ned med ca 5 miljarder kr. till ca 45 miljarder kronor. Denna förbättring förklaras bl. a. av att räntenivån och dollarkursen sjunkit liksom att inkomsterna räknats upp till följd av en snabbare löneutveckling.

Den i propositionen presenterade långtidsbudgeten visar att även mindre avvikelser från denna politik snabbt kan föra oss tillbaka till en situation med besvärliga statsfinansiella problem. Därför måste en politik som syftar till att öka jämlikheten och som värnar om en stark offentlig sektor bygga på en stark finansiell position för den offentliga sektorn. I propositionen understryks att tidigare fastlagda principer för budgetarbetet måste tillämpas även fortsättningsvis. Detta innebär att skattetrycket bör hållas i stort sett oförändrat. Detta innebär i sin tur att utgiftsgranskningen måste bli fortsatt stram. Utgiftsökningar måste finansieras genom att andra utgifter minskas. Därutöver måste utgifterna minskas och existerande utgiftsprogram omprövas. Arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken måste fortsätta liksom effektiviseringen av den offentliga verksamheten, i vissa fall genom ändrade organisations- och finansieringsformer.

Motionerna

I *motion 565* (m) framhålls att regeringens ekonomiska strategi uppvisar stora likheter med det ekonomisk-politiska program som moderata samlingspartiet har förespråkat under senare år. Regeringen tycks vara beredd att låta marknadskrafterna verka. Vad som saknas är emellertid i första hand en skattepolitik som i praktiken verkligen underlättar avtalsrörelserna och stimulerar till arbete och sparande. Ett annat område som regeringen glömmer bort är, enligt motionärerna, alla de regleringar och monopol som hindrar den privata tjänstesektorn från att växa.

Moderata samlingspartiet delar regeringens bedömning att vägen till ekonomisk balans måste gå över ökad ekonomisk tillväxt. En sådan tillväxt måste baseras på export, investeringar och en utbudsstimulerande politik för att vi skall klara bytesbalansen.

Enligt motionärerna är regeringens program för tillväxtstimulans mycket svagt. Förutom de klara deklarationerna vad gäller liberalisering av valutaregleringen är beskeden vaga och de förändringar som föreslås inom skatte-, arbetsmarknads- och regionalpolitiken obetydliga.

De tillväxthinder som finns måste avlägsnas. Det första tillväxthindret gäller därvid det *höga skattetrycket* och de höga marginalskatterna. Den andra typen av tillväxthinder emanerar från *den offentliga sektorns expansion*. En stabil tillväxt i svensk ekonomi är inte förenlig med en offentlig sektor av dagens storlek, anser motionärerna. En tredje typ av tillväxthinder utgörs av den *regleringsapparat* som under en lång tid byggts in i den svenska ekonomin. Rader av förbud och föreskrifter hämmar i dag näringslivet. Den *otillräckliga lönespridningen* utgör ett fjärde tillväxthinder. Mera marknadsanpassade lönerelationer bör åstadkommas av arbetsmarknadens parter. På de områden inom den offentliga sektorn där regeringen har ett ansvar bör strävan vara att öka löneflexibiliteten.

Motionärerna förordar en politik som begränsar den statliga och kommunala konsumtionen och de offentliga transfereringarna mer än vad regeringen föreslår samtidigt som den enskilda sektorn ges större expansionsutrymme. Minskade offentliga utgifter möjliggör sänkta skatter för hushåll

och företag, vilket i sin tur stimulerar tillväxten i ekonomin. I första hand måste de skatter som drabbar arbete, sparande och företagsamhet sänkas.

Det statsfinansiella läget är en begränsning vad gäller möjligheterna att sänka skatterna. Utgiftsminskningarna måste därför bli så stora att det skapas utrymme för ett sänkt skatteuttag. Sänkta skatter gör det också möjligt att minska subventioner och bidrag utan att hushållens ekonomiska situation försämras.

Målet för finanspolitiken bör, enligt motionärerna, vara att avveckla det strukturella underskottet samtidigt som den offentliga utgiftsnivån och skattetrycket sänks. En avveckling av underskottet innebär att den offentliga sektorns finanser över en konjunkturcykel bör vara i balans. Till skillnad från regeringen anser motionärerna inte att målet bör vara att skapa ett långsiktigt överskott i den totala offentliga sektorn. Det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets behov bör i stället ske i företagen och i hushållen.

Samtidigt som den offentliga sektorns sparandeunderskott elimineras har motionärerna som mål att sänka skattetrycket med ca 5 procentenheter den kommande femårsperioden. Det skulle betyda att skattetrycket år 1991 skulle vara nere i knappt 47% av bruttonationalprodukten, vilket innebär ett närmande till övriga högskatteländer.

I den mån konjunktursituationen nästa år blir sådan att budgetunderskottsminskningen leder till att den totala efterfrågan kommer på en alltför låg nivå bör detta motverkas med ytterligare skattesänkningar. Utgiftsökningar är inte längre ändamålsenliga för att stimulera ekonomin.

De förslag till förändringar som motionärerna föreslår innebär att deras budgetunderskott nu beräknas ligga 6,3 miljarder kronor lägre än det av regeringen föreslagna för helår om utförsäljningen av företag inräknas. Bortses från detta blir skillnaden 2,4 miljarder kronor.

Avvägningen mellan besparingar och skattesänkningar är gjord så att hushållens ekonomiska situation inte skall försämras. Åtstramningen träffar i stället staten, kommunerna, företagen och utlandet.

Ett kvardröjande regleringsinslag i kreditpolitiken är placeringsplikten för försäkringsbolag och AP-fonden. Moderata samlingspartiet anser att placeringsplikt ej bör utnyttjas som kreditpolitiskt instrument och att ytterligare emissioner av statsobligationer till konstlat låg ränta ej skall genomföras.

Motionärerna anser vidare att alla kreditpolitiska åtgärder som syftar till att dämpa konsumtionen bör vara marknadskonforma. Alla kvarvarande regleringar av kreditmarknaden bör därför avskaffas, framhåller motionärerna, som avvisar regeringens förslag om en förlängning av bemyndigandet att reglera betalningsvillkoren vid kreditköp.

Motionärerna anser att det är välkommet att regeringen nu tänkt om beträffande valutaregleringen. De har själva länge krävt en snabb avreglering av valutapolitiken motsvarande den som ägt rum på det kreditpolitiska området. Enligt motionärernas mening bör avvecklingen av valutaregleringen kunna ske snabbare och vara mer omfattande än vad socialdemokraterna tänkt sig. Slutsteget bör innebära att avvecklingen är fullständig och definitiv.

Motionärerna delar slutligen också regeringens bedömning att normen att staten inte skall låna i utlandet skall gälla även i fortsättningen, med den preciseringen att avståndstagandet gäller upplåning i utländsk valuta.

I *motion 566* (fp) påpekas att den reviderade finansplanen ger en mycket ljus bild av Sveriges ekonomi vilket i allt väsentligt beror på bättre draghjälp från utlandet. Denna draghjälp har resulterat i att bytesbalansen förbättrats så mycket att den under första kvartalet i år givit ett överskott på 2,7 miljarder kronor. Om man emellertid bortser från handeln med oljeprodukter och fartyg har överskottet i utrikeshandeln sedan år 1984 minskat med ca 10 miljarder kronor. Utan den minskade oljenotan skulle Sverige i år ha haft ett underskott i bytesbalansen på ca 10 miljarder kronor, framhåller motionärerna.

Utrikeshandeln väntas i år liksom under år 1985 ge ett negativt bidrag till BNP-utvecklingen. Inte heller väntas investeringarna stå för någon större positiv post. Enligt motionärerna betyder detta att den strategi som regeringen ansett nödvändig för att rätta till de strukturella obalanserna i den svenska ekonomin har slagit fel. Det är i stället den privata och den offentliga konsumtionen som svarar för största delen av BNP-ökningen.

Regeringens inflationsprognos för innevarande år är 2% under loppet av året, vilket motionärerna anser vara alltför optimistiskt. Inflationen har visserligen dämpats i år, framhåller de, men priserna steg under årets fyra första månader med 1,2%.

Motionärerna anser att regeringen i såväl årets finansplan som den reviderade finansplanen har förtjänstfullt framhållit betydelsen av ekonomisk tillväxt. Samtidigt konstaterar de emellertid att tillväxten i år bromsats upp jämfört med de närmast föregående åren samt att tillväxten även framöver väntas bli blygsam. Motionärerna redovisar riktlinjer för hur den ekonomiska politiken bör läggas upp i syfte att skapa ökad tillväxt.

För att uppnå ökad effektivitet inom den offentliga sektorn är det enligt motionärernas uppfattning angeläget att öka människors valfrihet och att uppmuntra enskilda alternativ till de offentliga. Statsmakterna bör medverka till det genom lämplig utformning av statsbidragssystem och andra regler.

Ett skattesystem som skall bidra till ökad tillväxt förutsätter lägre marginalskatter och lägre s. k. skattekilar. Det är också viktigt att förändra skattesystemet så att kapitalrörligheten främjas. Vidare bör hela kapitalbeskattningen ses över. Olika skatteobjekt beskattas i dag enligt olika regler vilket leder till snedvridningar som inte kan försvaras.

Motionärerna framhåller att det nu är viktigt att den gynnsamma internationella utvecklingen med lägre oljepriser, lägre dollarkurs och lägre internationell räntenivå utnyttjas till att varaktigt pressa ned budgetunderskottet. Det strukturella underskottet måste vara eliminerat när och om en vändning internationellt sker i ogynnsam riktning.

De skattesänkningar som motionärerna av tillväxtskäl finner angelägna att genomföra bör därför i sin helhet finansieras. Därutöver måste nedskärningar göras i de offentliga utgifterna för att man skall kunna komma upp i

en tillväxttakt som är jämförbar med vad som gäller i andra industriländer.

Motionärerna erinrar om att regeringen nu har föreslagit en ökad besparing på kommunsektorn jämfört med i januari. Även motionärerna förordar för egen del vissa besparingar inom kommunsektorn, vilka sammantaget uppgår till knappt 8 miljarder kronor.

Motionärerna konstaterar att regeringens förslag beträffande statsbudgeten och budgetsaldot nu avsevärt närmat sig deras eget. Även om viktiga skillnader kvarstår vad gäller enskilda budgetposter, såväl på intäkts- som utgiftssidan, har ett närmande skett beträffande finanspolitikens uppläggning i stort. I motionen redovisas dock ett underskott i statsbudgeten som är 2 miljarder kronor lägre än regeringens.

De av regeringen föreslagna skattehöjningarna avvisas av motionärerna som å andra sidan förordar att alkoholskatterna höjs.

Inom det penning- och valutapolitiska området hälsar motionärerna med tillfredsställelse de avregleringar som skett eller aviserats. Enligt motionärernas mening bör valutaregleringen avskaffas i sin helhet. Avvecklingen bör inledas med det snaraste men kan i och för sig ske stegvis. Placeringsplikten är en form av extra beskattning som inte bör utnyttjas som kreditpolitiskt instrument. Inte heller bör ytterligare emissioner av statsobligationer till konstlat låg ränta genomföras.

En av regeringen föreslagen senareläggning av återbetalningen av medel på likviditetskonton i riksbanken avvisas av motionärerna. Detsamma gäller i fråga om regeringens förslag om förlängd giltighetstid för en vid förra riksmötet beslutad bemyndigandelag avseende konsumentkrediter.

I *motion 567* (c) framhålls att det förbättrade läge Sveriges ekonomi nu befinner sig i har sin grund i att dollarkursen fallit och att oljepriserna sjunkit drastiskt. Sverige måste i detta läge driva en politik där vi kan hävda exporten och öka investeringarna. Härigenom kan bättre förutsättningar skapas för att kunna möta kommande påfrestningar.

Det enskilda sparandet måste enligt centerpartiets mening framhävas. I motionen förordas att sparandet stimuleras genom att ett system med *privata investeringskonton* införs. Det skulle ge individerna möjlighet till ett sparande av medel med uppskjuten beskattning och skulle långsiktigt främja en decentralistisk utveckling av ägandet i landet.

Centerpartiet framhåller tre centrala utvecklingslinjer, vilka måste prägla politiken:

En politik måste föras som innebär att *resurserna brukas bättre*. Detta gör det möjligt att nå en välfärdsutveckling som inte baseras på resurs- eller miljöförstöring. Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl understryker nödvändigheten av att snabbt ställa om energisystemet för hushållning och utnyttjande av förnyelsebara energikällor.

Den snabba koncentrationsutvecklingen är ett av de främsta hoten mot välfärden i såväl storstadsregioner som i glesbygdslän. Det ligger därför i hela landets intresse att *regionalpolitiken skärps* och blir ett verkligt instrument för att föra Sverige i balans.

Det finns tydliga tecken på att orättvisorna mellan regioner ökar. Det

gäller också mellan individer och familjetyper. Centerpartiet förordar att såväl skattepolitiken som socialpolitiken i ökad utsträckning utnyttjas för en *fördelningspolitik* som ger rättvisa.

I motionen återupprepas bl. a. kraven att kärnkraftsavvecklingen skall börja nu och att resurser som avsatts för reparation av Ringhals II i stället utnyttjas för alternativa förnyelsebara energikällor. Vidare krävs att de regionalpolitiska medlen förnyas och vitaliseras för att kunna motverka den nuvarande koncentrationsutvecklingen. Bl. a. förordas att den högre utbildningen får en mera aktiv roll i det regionala utvecklingsarbetet. Centerpartiet kräver en bättre långsiktighet i skattesystemet. Man begär också att fortsatta *skattesänkningar* baseras på en effektiv kommunal skatteutjämning och att de sker efter principen lika för alla. För att skapa valfrihet för småbarnsfamiljerna och ge föräldrar möjlighet för mer tid med barnen förordas en vårdnadsersättningsreform.

I motionen konstateras att många enskilda centerförslag från allmänna motionstiden har helt eller delvis vunnit riksdagens bifall. Det gäller bl. a. höjda kommunala grundavdrag, höjda barnbidrag, ett bibehållande av skolans resurser, tryggandet av energiomvandlingen m. m.

Vad gäller *budgetpolitiken* anförs i motionen följande. Regeringen redovisar i kompletteringspropositionen ett budgetunderskott som är lägre än vad som fanns upptaget i budgetpropositionen. I huvudsak beror denna förbättring på minskade räntekostnader och minskade valutaförluster. Centerpartiets budgetalternativ innebär i förhållande till regeringens förslag besparingar på ca 7,5 miljarder kronor, ökade utgifter med 3,2 miljarder kronor samt minskade skatter och avgifter med 2,8 miljarder kronor. Motionärerna framhåller att de i kalkylerna har beaktat de halvårseffekter som uppstår genom att vissa åtgärder träder i kraft den 1 januari 1987. Man har också förutsatt att preliminärskattetabellen omedelbart justeras vid ikraftträdandet av inkomstskatteförändringen.

Sammantaget innebär centerpartiets budgetalternativ ett i förhållande till regeringens förslag med 1,5 miljarder kronor minskat budgetunderskott. Detta innebär att budgetunderskottet skulle minska till 43,4 miljarder kronor. Till detta kommer betydande engångseffekter för vilka motionärerna anser det vara rimligt att enbart beakta ränteeffekten till följd av minskad statlig upplåning.

I vänsterpartiet kommunisternas *motion 568* anförs att den kritik av regeringspolitiken som framfördes under den allmänna motionstiden kvarstår i allt väsentligt. Därför är det nu nödvändigt att ytterligare betona vikten av en mera långsiktig strategi för att möta de ekonomisk-politiska problem som genom kapitalismens utveckling ställs på dagordningen. Problem som enligt motionärerna inte kan lösas genom den tredje vägens politik, vilken innebär en tillväxt av lönsamhet och produktion utan att nödvändigt reformarbete genomförs på det sociala och samhälleliga området. Den tredje vägen anvisar inte heller några förslag till lösningar på längre sikt utöver en fortsatt stram finanspolitik i strävan att begränsa budgetunderskottet. Strävan att få ett permanent exportöverskott och handel med inriktning mot

främst de starka kapitalistiska länderna kommer att ge framtida problem för den svenska ekonomin. Ett sådant problem är enligt motionärerna koncentrationen till den amerikanska marknaden, där riskerna för en markant vikande efterfrågan blir allt större.

Inför 1990-talet är, enligt motionärerna, kampen mot arbetslösheten den viktigaste frågan. En nationell politik mot arbetslösheten måste därför utarbetas. Den formulerar motionärerna i följande punkter:

- Ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällelig regi för 100 000 nya jobb.
- Tekniken är politisk och dess karaktär betingas av de sociala maktförhållandena. De lönearbetande har intresse av en kvalitativt annorlunda teknisk utveckling än den nu förhärskande och måste inom ramen för en samhällelig, politisk styrning göra detta sitt intresse ledande.
- Ett omfattande program för den offentliga sektorns utbyggnad och förbättring (100 000 nya jobb).
- En allmän arbetstidsförkortning.
- En reformering av den nuvarande arbetsmarknadspolitiken. Åtgärderna måste inriktas på mer bestående typer av arbeten och mindre på provisorier. De arbetslösas rättsställning måste förbättras. Fasta jobb för ungdom måste skapas.
- Energipolitiken måste förändras.

För att dessa mål skall uppfyllas krävs en överföring av resurser från de stora förmögenheter som skapats av de anställda men som disponeras av företagen. Dessa ekonomiska resurser måste mobiliseras i samhällsbygget, anser motionärerna.

Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare föreslagit åtgärder som är under behandling i riksdagen; höjd bolagsskatt, engångsskatt på stora förmögenheter och en höjning av omsättningsskatten på aktier till 6%. De huvudsakliga inkomsterna därav bör enligt motionärerna användas för de reformförslag som vpk lagt fram under vårriksdagen.

För en långsiktig utveckling av den gemensamma sektorn har vpk tidigare föreslagit investeringar på 1 miljard kronor som ett förstaårsanslag.

För ett industrialiseringsprogram har vpk krävt att löntagarfonderna mobiliseras för nationell och regional industriutveckling. Man har också krävt att en vattenkraftsavgift skall tas ut på äldre kraftverk för att finansiera investeringar i skogslänen. Dessutom bör man nu utarbeta ett samhälleligt investeringsprogram för snabb avveckling av kärnkraften och introduktion av alternativa energislag.

För dessa investeringsprogram sammantaget är det enligt motionärerna rimligt att beräkna ca 10 miljarder kronor under en treårsperiod. Dessa medel bör i första hand föras över från företagens och det privata kapitalets förmögenheter.

Företagen bör ges möjlighet att inom ramen för en samhällelig styrning av investeringarna till branscher, utbyggnadsprogram och regioner medverka till investeringar av denna omfattning. Om sådana "samtal" inte leder till resultat bör företagen åläggas en tvångsplacering. De bör därvid vara skyldiga att sätta av en summa motsvarande 5% av likviditeten i

investeringsobligationer som är befriade från ränta och inlösensskyldighet. Medlen kan användas av staten för att finansiera de program som redovisas i motionen.

Vad gäller de aviserade lättnaderna i *valutaregleringen* anser motionärerna det vara helt orimligt att lätta på valutabestämmelserna eftersom det finns ett behov av ökade investeringar här hemma. I stället kan skärpningar av valutalagstiftningen komma att aktualiseras i takt med Sveriges allt större internationella beroende i ekonomisk-politiska frågor.

I motionen framhålls att det finns alla skäl att slå vakt om ett *lägre budgetunderskott*. Motionärerna anser emellertid att man inte har åstadkommit någon samhällsekonomisk förbättring genom att ta från kommunerna för att förbättra det statliga budgetsaldot. Vänsterpartiet kommunisterna anser i stället att en politik där kommunerna får möjlighet att utvecklas samtidigt som det statliga budgetunderskottet hålls nere genom åtgärder på förmögenhets-, företags- och aktieomsättningsskatternas område är en för samhället och medborgarna mer rättvis och framkomlig väg.

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Internationell bakgrund

Den ekonomiska tillväxten i industriländerna minskade från 5% år 1984 till något under 3% år 1985. Detta märktes också i en påtagligt lägre tillväxt i världshandeln.

När finansplanen presenterades i januari 1986 bedömdes produktionstillväxten i Västeuropa och i hela OECD-området år 1986 fortsätta i ungefär samma svaga takt som under år 1985. Denna bild av den kommande utvecklingen har emellertid förändrats av de senaste månadernas kraftiga nedgång i oljepriserna. Samtidigt har en sänkning skett av såväl dollarkursen som räntorna, vilket bidragit till att prognoserna för tillväxten har justerats upp.

Vid behandlingen av budgetpropositionen (FiU 1985/86:10 s. 18–23) kunde utskottet i sin bedömning i huvudsak beakta de direkta effekter som fallande oljepriser och dollarkurs hade på den internationella ekonomiska utvecklingen. Som framgår av tabell 1 är skillnaderna mellan denna bedömning och den som finansdepartementet nu presenterar i den reviderade finansplanen relativt liten. För hela OECD-området och för Västeuropa är förutsägelserna desamma.

Tabell 1. Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder
Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD-områdets totala BNP i %[1]	Svensk export Länderfördelning i %[1]	1985[2]	1986 FiU feb. 1986	1986 Fi-dep apr. 1986
Förenta staterna	45,4	11,3	2,5	3,0	3,3
Japan	15,4	1,4	4,3	4,3	3,5
Förbundsrepubliken Tyskland	7,2	11,6	2,5	3,5	3,8
Danmark	0,7	8,3	3,0	3,4	2,5
Finland	0,6	5,8	2,8	2,7	2,0
Norge	0,7	9,2	4,4	2,6	2,5
OECD-Europa	33,2	66,5	2,2	2,8	2,8
OECD-totalt	100,0	84,5	2,8	3,2	3,3

[1] Avser år 1984.
[2] Finansdepartementets (Fi-dep) bedömning.

Olikheterna ligger främst i bedömningarna av utvecklingen i Japan och i viss mån även i Förenta staterna. Dessa länder svarar för mer än 60% av hela OECD-områdets produktion och är därför avgörande för världsekonomins utveckling.

Det stora underskottet i *Förenta staternas* betalningsbalans består. Underskottet i handeln med utlandet uppgick år 1985 till nära 110 miljarder dollar. Förutsättningen för att detta skall kunna elimineras är ett fortsatt dollarfall och/eller en ökad tillväxt i omvärlden. Den växelkursanpassning som hittills kommit till stånd är inte tillräcklig för att i väsentlig grad kunna minska underskottet. För att så skall ske måste dollardeprecieringen fortsätta, vilket innebär att det finns en betydande risk för en starkt ökad inflation i Förenta staterna. Vid avslutningen av det ekonomiska toppmötet i Tokyo varnade den amerikanske finansministern James Baker också för en kommande negativ ekonomisk utveckling i Förenta staterna. Baker framhöll att nuvarande obalanser i handelsutbytet egentligen endast kan lösas med en ökad tillväxt i Förenta staternas omvärld. Sker inte detta kommer en recession oundvikligen att drabba den amerikanska ekonomin i slutet av 1980-talet vilket skulle få starkt negativa återverkningar på hela världsekonomin. En åtstramning av den ekonomiska politiken kan också förväntas eftersom mycket nu talar för att kongressen kommer att genomföra stora budgetnedskärningar för att dra ned det amerikanska budgetunderskottet.

Utskottet anser mot den bakgrund som här har tecknats att en BNP-tillväxt i Förenta staterna på 3,3%, som anges i den reviderade finansplanen, måste betraktas som en optimistisk prognos.

Den framtida tillväxten i *Japan* måste åstadkommas av inhemska faktorer om det skall bli möjligt att i någon väsentlig utsträckning minska det amerikanska bytesbalansunderskottet. Trots att yenen har apprecierats med 30% kommer överskottet i Japans handel med utlandet att öka under

år 1986. Bytesbalansöverskottet blev år 1985 drygt 49 miljarder dollar och kommer redan vid en sänkning av oljepriset till 20 dollar per fat att närma sig 60 miljarder dollar. Apprecieringen av yenen leder emellertid till att nettoexporten minskar. En fortsatt hög tillväxt i den japanska ekonomin blir därför beroende av om en lägre tillväxt i exporten kan ersättas av en ökning av den inhemska efterfrågan. Löneökningarna blir sannolikt relativt begränsade under år 1986 samtidigt som vinsterna i den japanska industrin kommer att minska.

Den japanska regeringen har satt som mål att eliminera budgetunderskottet till år 1990.

I den reviderade finansplanen anges tillväxten i BNP för Japan till 3,5%, vilket är nära 1% lägre än vad finansutskottet angav i februari 1986. Mot bakgrund av vad utskottet här anfört får denna neddragning av prognosen anses vara välmotiverad.

I likhet med vad utskottet framhöll vid behandlingen av årets finansplan måste det ånyo konstateras att, trots att tillväxten nu ökar i världsekonomin, någon avgörande förbättring av Västeuropas svåra arbetsmarknadsläge inte är att vänta under år 1986.

Den i jämförelse med årets finansplan nu angivna förbättringen av de ekonomiska utsikterna för år 1986 är till övervägande del en effekt av oljeprisfallet. På några få månader har spotpriserna på olja mer än halverats. I den reviderade finansplanen räknar man för år 1986 med ett genomsnittspris på 15 dollar per fat. Utskottet vill för sin del understryka att oljeprisutvecklingen är svårbedömd. Enligt många energiexperter – exempelvis IEA (International Energy Agency) – kan man utgå ifrån att priserna inte kommer att stiga under år 1986. Även i ett något längre tidsperspektiv på tre till fem år bör man kunna räkna med att efterfrågan på olja är relativt prisokänslig. Bestämmande för oljeprisutvecklingen blir därför främst förändringar på utbudssidan. OPEC:s strävan är att konkurrera ut andra producentländer, och det är därvid främst Saudiarabien som har kapacitet att med några större kvantiteter påverka utbudet på världsmarknaden. Det kan i detta sammanhang nämnas att vid ett pris på ca 20 dollar per fat eller lägre är det inte längre lönsamt att bygga ut produktionskapaciteten i Nordsjön. Ett pris på omkring 10 dollar per fat är emellertid tillräckligt för att i dag täcka de rörliga kostnaderna. På kort sikt kommer därför knappast nuvarande oljeprisnivåer att nämnvärt påverka produktionsnivån i Nordsjön.

Även om några stora förändringar inom kort knappast är att vänta vill utskottet likväl framhålla att en uppgång och varaktig återhämtning av oljepriserna kan få betydande negativa konsekvenser för världsekonomin. Som framgår av de treårskalkyler som presenteras i den reviderade finansplanen skulle en återhämtning av oljepriset till nivån 25 dollar per fat under vissa förutsättningar dra ner tillväxten i världshandeln med 1%. Samtidigt skulle inflationen, som för OECD-länderna förväntas stanna vid 3,5%, under år 1986 successivt föras upp till en takt kring 5%.

De sjunkande oljepriserna och den lägre dollarkursen har haft en viss positiv effekt på de icke oljeproducerande u-ländernas ekonomi. I de

oljeproducerande länderna blir emellertid inkomstbortfallet betydande i år. Skuldkrisen är därför i allt väsentligt olöst. För en del av länderna kan situationen bli mycket svår och leda till påfrestningar på det internationella finansiella systemet. (Jfr även FiU 1985/86:12 om höjning av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken).

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

Under de senaste månaderna har konjunkturläget markant förbättrats, vilket framgår av den bedömning av den svenska ekonomins utveckling som redovisas i tabell 2. Förändringen i prognoserna speglar också på ett tydligt sätt hur starkt beroende vi är av utvecklingen i vår omvärld.

Tabell 2. Försörjningsbalans och vissa nyckeltal
Miljarder kronor

		Årlig proc. förändring 1985 och 1986		
	1985	1985	Finans-planen jan. -86 1986	Rev. fi-nansplan apr. -86 1986
Bruttonationalprodukt (BNP)	860,3	2,3	1,6	2,0
Import av varor och tjänster	282,0	7,5	4,9	6,7
Tillgång	**1 142,3**	**3,5**	**2,4**	**3,2**
Privat konsumtion	437,8	2,7	1,5	2,7
Offentlig konsumtion	238,3	1,5	1,4	1,3
Stat	64,7	−0,1	−0,9	−0,9
Kommuner	173,6	2,1	2,2	2,1
Bruttoinvesteringar	163,2	6,5	0,5	1,9
Därav industri	28,1	15,8	5,0	5,0
Lagerinvestering[1]	−1,0	0,7	0,4	0,3
Export av varor och tjänster	303,9	2,8	4,5	5,3
Användning	**1 142,3**	**3,5**	**2,4**	**3,2**
Vissa nyckeltal:				
Industriproduktion		2,1	2,0	3,0
Arbetslöshet		2,8	2,9	2,7
Timlön, % per år		7,2	5,5	6,0
Konsumentpris, dec-dec		5,7	4,2	2
Dollarkurs		8,61	7,70	7,42
Bytesbalans, miljarder kronor		−9,4	−5,3	3,4

[1] Förändring i lagerinvestering anges i procent av föregående års BNP.

Som tidigare redovisats i avsnittet om den internationella utvecklingen har förutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen under år 1986 påtagligt förbättrats. Hösten 1985 var det en allmän uppfattning att priset på olja inte nämnvärt skulle ändras utan ligga kvar på nivån 26 dollar per fat. I den reviderade finansplanen i april 1986 antas att priset skall vara 15 dollar per fat. Vidare förutsätts för år 1986 en genomsnittlig dollarkurs på 7:42 kr. Det kan nämnas att spotpriset på råolja – priset noterat dag för dag – var i

Rotterdam 14.73 dollar per fat den 21 maj och att dollarkursen samma dag noterades till 7.18 kr. Fallet i dollarkursen har också inneburit en deprecicring av den svenska kronan mot den västtyska marken, vilket har gynnsamma effekter på den svenska ekonomin.

Som framgår av tabell 2 tecknas för år 1986 nu en relativt ljus bild av den svenska ekonomins utveckling. Ökningstakten för investeringarna justeras från 0,5% till 1,9%. Det kan här noteras att konjunkturinstitutet i sin marsprognos antog en investeringsökning på endast 0,2%. För industriinvesteringarna råder det emellertid ingen skillnad i prognoserna. I båda fallen antas dessa växa med 5%. Utskottet vill för sin del peka på att prognosen för bruttoinvesteringarna i den reviderade finansplanen kräver en kraftig uppgång under loppet av året för att kunna infrias.

I detta sammanhang vill utskottet också erinra om att investeringsnivån i industrin höjts markant under de senaste åren och att utvecklingen under år 1986 tyder på en fortsatt mindre ökning. Trots detta ligger industriinvesteringarna räknat i fasta priser alltjämt på en nivå som är betydligt lägre än under högkonjunkturåret 1975.

Den privata konsumtionen väntas öka relativt kraftigt, främst beroende på den lägre inflationstakt som framkallas av oljeprisfallet. Prisstegringen under loppet av år 1986 bedöms kunna pressas ned till en takt som ligger under 3%, förutsatt att det kommande avtalet för de offentliganställda inte spränger den samhällsekonomiska ramen. Detta bör innebära att hushållens reala inkomster ökar ungefär lika mycket. Under årets fyra första månader har konsumentpriserna enligt SCB stigit med 1,6%. Detta kan jämföras med motsvarande period för år 1985 då priserna ökade med 2,7%.

Bytesbalansen för år 1986 beräknas ge ett överskott på knappt 3,5 miljarder kronor. Oljeprisfallet och den fallande dollarkursen har således inneburit att prognosen i årets finansplan justerats upp med nära 9 miljarder kronor. Det bör dock framhållas att även om exporten väntas öka med totalt 5% kommer våra marknadsandelar för bearbetade varor att minska. Ökningen i importen bedöms bli något mindre än förra året trots att konsumtionen ökar i samma höga takt som under år 1985.

Den kraftiga förbättringen av handelsbalansen till ett överskott på 8,9 miljarder kronor under första kvartalet i år beror till ca en tredjedel på effekten av oljeprissänkningarna. Till detta kommer en nedgång i kvantiteten importerad olja. Till största delen beror dock förbättringen på att exportvärdet exkl. oljor och fartyg ökat med 3% i värde samtidigt som motsvarande import sjunkit med 4%.

Utskottet kan mot här angiven bakgrund konstatera att den svenska ekonomin i dag befinner sig i ett bättre läge än i början av 1980-talet. De senaste åren har resursanvändningen vridits i riktning mot investeringar, utlandsupplåningen har minskat samtidigt som budgetunderskottet har reducerats. Trots en förbättrad bytesbalans inger emellertid kostnadsutvecklingen oro. Som framgår av den i propositionen presenterade treårskalkylen för den svenska ekonomins utveckling finns det starka skäl att hysa oro för bytesbalansen. Den konkurrensutsatta sektorn har ännu inte kunnat befästa sin ställning i en sådan utsträckning att kapacitetsutnyttjan-

det i ekonomin kan höjas så mycket som är önskvärt från tillväxt- och sysselsättningssynpunkt. Ett betydande underskott i bytesbalansen kan uppkomma om den inhemska efterfrågan ökar för snabbt.

De kraftigt förbättrade vinsterna i näringslivet har skapat förutsättningar för en hög tillväxt i investeringarna. För att åstadkomma ett permanent överskott i bytesbalansen och bibehållen hög sysselsättning måste industrikapaciteten öka vilket också ställer krav på hög tillväxt i investeringarna. Från den synpunkten var konsumtionstillväxten under år 1985 alltför snabb. Den fortsätter i samma höga takt under innevarande år. Kraven på högre investeringar för att nå en balanserad tillväxt innebär att konsumtionsökningen och då särskilt ökningen av den kommunala konsumtionen måste hållas tillbaka. Det kan visserligen hävdas att industriproduktionen har haft en god utveckling under senare år. Utskottet måste emellertid konstatera att expansionstakten mattats av vilket kontrasterar mot den utvecklingsprofil som i 1984 års långtidsutredning angavs vara förenlig med en väg mot balans år 1990 (FiU 1984/85:6). Investeringskraven enligt LU84 jämförda med det faktiska utfallet framgår av efterföljande tabell.

Tabell 3. Industrins produktion och bruttoinvesteringar 1984–1986
Procentuell volymförändring

	Enligt LU 84			Utfall		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986
Produktion	5,9	5,2	5,3	7,1	2,1	3,0
Brutto-investeringar	8,0	9,2	22,4	16,6	15,8	5,0

Utskottet vill understryka att en utveckling mot balans i den svenska ekonomin förutsätter en fortsatt markant sänkning av pris- och lönestegringstakten. Om en sådan successiv neddragning inte kommer till stånd fram till år 1990 kommer – som även framhålls i propositionen – den gynnsamma konkurrenssituation som åstadkommits genom 1981 och 1982 års devalveringar att reduceras till ett tillfälligt positivt mellanspel i en långsiktigt nedgående utveckling.

Söndagen den 11 maj devalverades den norska kronan med 12%. Denna åtgärd får år 1986 knappast någon effekt på den svenska ekonomins utveckling. Detta förklaras av att den svenska kronan genom vår valutakorgs konstruktion gentemot andra för vår handel viktiga valutor deprecieras med något mer än 1%. Eftersom den del av den svenska utrikeshandeln som konkurrerar med norska företag endast utgör 1 à 2% innebär detta en viss förstärkning av vår konkurrenskraft. Någon justering av de bedömningar som redovisas i tabellerna 1 och 2 är därför inte nödvändig.

Inriktningen av den ekonomiska politiken

I den reviderade finansplanen sammanfattas regeringens ekonomisk-politiska strategi i ett antal punkter. Dessa är:

- Finanspolitiken ges en fortsatt stram inriktning, så att budgetunderskottet kan nedbringas ytterligare. Därigenom möjliggörs en fortsatt nedgång av ränteläget, vilket stimulerar investeringsaktiviteten och dämpar inflationsförväntningarna.
- Skattepolitiken utformas så att den underlättar löneavtal på låg nominell nivå och stimulerar till arbete och sparande.
- Förenklingar görs i sådana regelsystem som lägger en hämsko på näringslivets tillväxt.
- Valutaregleringen liberaliseras, bl. a. i syfte att främja en dynamisk utveckling i näringslivet.
- Arbetsmarknadspolitikens tyngdpunkt förskjuts mot utbildning och andra tillväxtfrämjande åtgärder.
- De regionalpolitiska styrmedlen förstärks.
- En rad åtgärder vidtas i syfte att stimulera till en ökad skogsavverkning.
- Insatserna för att öka hushållssparandet intensifieras.
- Utbildningen och forskningsverksamheten förbättras såväl inom näringslivet som inom det ordinarie utbildningssystemet.

De åtgärder som nu föreslås för att stimulera till en ökad tillväxt är inte något heltäckande program. Ytterligare förslag kommer successivt att läggas fram i syfte att stimulera tillväxten.

I de ekonomisk-politiska motioner som väckts av *moderata samlingspartiet (565)*, *folkpartiet (566)* och *centerpartiet (567)* med anledning av propositionen riktas inte några direkta invändningar mot den redovisade strategin. Tvärtom anförs t. ex. i motion 565 (m) att strategin innehåller stora likheter med det ekonomisk-politiska program som moderata samlingspartiet förespråkat under senare år. Kritik framförs dock mot regeringens skattepolitik, omfattningen och utvecklingen av den offentliga sektorn, regleringar på olika områden samt vad gäller lönespridning och lönebildning.

Även i motion 566 (fp) konstateras att ett närmande har skett från regeringens sida till folkpartiets förslag beträffande finanspolitikens uppläggning i stort även om viktiga skillnader kvarstår vad gäller enskilda budgetposter. I motionen anförs vidare att ambitionen måste vara att nå en högre takt i den ekonomiska tillväxten. Den låga tillväxttakten under perioden 1976–1982 måste enligt motionärerna till viss del hänföras till en sämre fungerande ekonomi. En bestående uppgång i tillväxttakt kräver att ekonomin kan fungera smidigare. Motionärerna konstaterar att vissa förbättringar har skett under senare år. Marknaden för riskkapital fungerar i dag betydligt bättre än under 1970-talet. Avregleringen av kreditmarknaden har också, enligt motionärerna, givit ett positivt bidrag till en bättre fungerande ekonomi. Motionärerna hänvisar till att regeringen i årets finansplaner har redovisat en rad förutsättningar för högre tillväxt: konkurrenskraften och därmed kostnadsläget, arbetsmarknadens flexibilitet, utbildningsystemets kvalitet, insatserna för forskning och utveckling, den offentliga sektorns effektivitet, förekomsten av konkurrens inom olika sektorer, skattesystemets funktionssätt m. m.

De förändringar i valutaregleringen som aviseras i propositionen välkomnas i motionerna 565 (m), 566 (fp) och 567 (c). Motionärerna förordar visserligen en snabbare och total avveckling av valutaregleringen men klargör att den kan ske stegvis. Utskottet återkommer till detta.

Förslagen om förändringar i olika sparsystem accepteras i huvudsak i motionerna. Dessa frågor behandlar utskottet i ett särskilt betänkande FiU 1985/86:34.

Det finns också betydande överensstämmelser mellan propositionen och motionerna i uppfattningen om behovet av åtgärder för att begränsa tillväxten i den kommunala sektorn. Som framgår av utskottets betänkande FiU 1985/86:29 om den kommunala ekonomin föreslår såväl regeringen som de borgerliga partierna var för sig begränsningar på olika sätt som sammantaget uppgår till mellan 5 och 7 miljarder kronor och begränsar den kommunala konsumtionstillväxten till 0–1% år 1987.

Även om det finns en betydande samstämmighet om politikens inriktning på olika områden finns också skillnader, t. ex. vad gäller verksamheten inom den offentliga sektorn, skattepolitiken och möjligheterna att avreglera på olika områden. I motion 567 (c) betonas särskilt de fördelningspolitiska och regionalpolitiska frågorna. Utskottet vill med anledning härav göra vissa kommentarer.

I motionerna 565 (m), 566 (fp) och 567 (c) anförs att det vore önskvärt med högre produktionsökning i år och att den i större utsträckning borde hållas uppe genom investeringar och i mindre utsträckning av konsumtion. En lägre total konsumtion skulle öka bytesbalansöverskottet och göra det möjligt att sänka räntenivån, påpekas det t. ex. i motion 565 (m).

I motion 567 (c) anförs att Sverige måste driva en politik där vi kan hävda exporten och öka investeringarna. Vidare måste inflationsbekämpningen föras vidare. Motionärerna förordar en utveckling av svensk ekonomi som i högre utsträckning baseras på investeringar och en intensifierad kamp om marknadsandelar på den internationella marknaden och på hemmamarknaden med importen. En sådan utveckling skapar inte inflation på samma sätt som en konsumtionsstyrd utveckling.

Utskottet har inte något att invända mot vad som här anförts men kan inte se på vilket sätt motionärernas förslag i högre grad än regeringens förslag bidrar till denna utveckling. Några åtgärder för att dämpa inflationen eller för att stimulera investeringarna redovisas inte i motion 567 (c).

Utskottet konstaterar att de åtgärder som föreslås i motion 565 (m) inte kan bidra till att vrida om resursanvändningen från konsumtion till investeringar. Motionärerna anger i sin motion att en finanspolitisk åtstramning i första hand borde rikta sig mot den kommunala och statliga konsumtionen. En sådan budgetprövning vad gäller stödet till företagen och till olika statliga myndigheter och verk hade enligt motionärerna varit önskvärd. Besparingarna i subventioner och bidrag till hushållen borde dessutom enligt motionärerna ha varit större men till fullo motverkats med skattesänkningar.

Motionärernas förslag skulle således få till följd att den offentliga konsumtionen begränsades. Den har emellertid ett relativt litet importinnehåll

och en neddragning ger således inte några omedelbara positiva effekter på bytesbalansen eller investeringarna. Åtgärderna mot hushållen skall enligt motionärerna vara totalt sett neutrala och kan därför endast antas ha marginella effekter på den privata konsumtionen såvida inte besparingarna i subventioner och skattesänkningarna riktar sig till helt olika grupper med olika konsumtionsbenägenhet. Om motionärernas förslag till besparingar drabbar låginkomstgrupperna med hög konsumtionsbenägenhet och skattesänkningarna gynnar höginkomsttagarna med hög sparbenägenhet kan möjligen nettoeffekten på privat konsumtion och import bli en viss åtstramning. Den granskning av de olika budgetalternativen som utskottet gjort, och som redovisas senare, visar att så tycks vara fallet. En sådan fördelningspolitik kan inte accepteras. Utskottet kan därför inte godta det finanspolitiska alternativ som redovisas i motion 565 (m).

Motionärerna hävdar att deras budgetalternativ leder till ett lägre budgetunderskott vilket indirekt på sikt bidrar till sänkt ränta som i sin tur har positiva effekter på investeringsverksamheten. Till de indirekta effekterna hör också åtgärdernas återverkningar på lönebildningen. Motionärernas förslag till sänkta förmögenhets-, arvs-, gåvo- och marginalskatter samt sänkt skatt för aktieutdelningar skulle påtagligt försvåra för de avtalsslutande parterna att träffa löneavtal som är förenliga med samhällsekonomisk balans.

Utskottet delar således inte motionärernas uppfattning om på vilket sätt den ekonomiska politiken skall utformas för att vrida resursanvändningen från konsumtion mot investeringar och därigenom stimulera tillväxten i ekonomin. Utskottet anser att åtgärderna mer är ideologiskt betingade med syfte att stärka ekonomiskt starka grupper på de svagares bekostnad. I motionerna 565 (m) och 566 (fp) kritiseras också den *offentliga sektorns verksamhet*. Motionärerna har det uttalade syftet att minska offentligt producerad tjänsteproduktion till förmån för privat tjänsteproduktion. I motion 566 (fp) anförs: För att uppnå ökad effektivitet inom den del av tjänstesektorn där det offentliga dominerar är det angeläget att öka människors valfrihet mellan olika alternativ och att uppmuntra enskilda alternativ till de offentliga. Statsmakterna bör medverka till det genom lämplig utformning av statsbidragssystem och andra regler.

Som utskottet ser det kan en privatisering av tjänsteproduktionen leda till fördelningspolitiska förändringar av icke önskvärt slag. I ett kommersiellt system för förmedling av de offentliga tjänsterna är det de mest köpstarka grupperna som kan få sin valfrihet ökad. För de övriga försämras valfriheten. Enligt utskottets mening måste möjligheten att välja vara något som tillkommer alla, lika självklart som möjligheten att att få en kvalitativt god service. En sådan valfrihet skapas inte inom ett kommersiellt system. Det ligger i medborgarnas intresse att service ges i effektiva former utan att sociala aspekter på verksamheten försummas. Vissa verksamheter som vård, omsorg och utbildning är av så grundläggande betydelse för människornas levnadsvillkor att de bör tillkomma alla medborgare på lika villkor. De görs tillgängliga utifrån medborgarnas egna behov och förutsättningar och utan hänsyn till deras individuella ekonomiska resurser.

Inom vissa områden kan dock privat verksamhet som komplement till offentlig verksamhet verka stimulerande på utveckling och rationalisering, men riskerna för fördelningspolitiska snedvridningar är uppenbara. Riskerna är störst inom områden för vård, omsorg och utbildning. Däremot är riskerna mindre när det gäller tekniska tjänster, såsom sophämtning, gatureenhållning, fastighetsunderhåll. I vissa kommuner kan en privat entreprenad för dessa uppgifter vara en lämplig lösning. Det finns således enligt utskottets mening snäva gränser för den offentliga serviceproduktionens möjliga "privatisering".

I motionerna kritiseras regeringens *skattepolitik*. I motion 565 (m) anförs att en skattepolitik som underlättar avtalsrörelserna och stimulerar till arbete och sparande måste innehålla sänkta marginalskatter och sänkt skattetryck. I motion 566 (fp) påtalas att ett skattesystem som skall bidra till ökad tillväxt förutsätter lägre marginalskatter och s. k. skattekilar dvs. minskade skillnader mellan vad det kostar någon att få ett arbete eller uppdrag utfört och vad den som utfört arbetet får betalt efter skatt.

Enligt motion 567 (c) måste en fortsatt sänkning av marginalskatterna, vilket enligt motionärerna är angeläget, kombineras med särskilda insatser för låginkomsttagare och för att skapa rättvisa mellan olika kommuner.

Åtgärder för att utjämna ekonomiska skillnader mellan olika kommuner behandlar utskottet i sitt betänkande FiU 1985/86:29.

Utskottet vill med anledning av vad som anförs i motionerna om skattepolitiken anföra följande. Höga marginalskatter medför, som påtalas i motionerna, en rad negativa konsekvenser. Det är därför värdefullt att marginalskatterna kunnat sänkas kraftigt under perioden 1983–1987. Regeringens förslag till reform av inkomstskatten för 1987 och 1988 innebär att marginalskatterna blir högst 35% för ungefär hälften av inkomsttagarna och högst 50% för ca 90% av inkomsttagarna. Samtidigt sänks den högsta marginalskattesatsen från 80 till ca 75%. Även personer med låga inkomster får en märkbar skattesänkning. Förslaget innebär att förutsättningar skapas för löntagarna att erhålla höjda reallöner både 1987 och 1988. Utskottet anser således att regeringens förslag till skattereform för 1987 och 1988 tillgodoser de krav som kan ställas på inkomstskatterna. Möjligheterna att sänka det totala skattetrycket torde i ett läge där utgifterna i statsbudgeten överstiger inkomsterna med drygt 45 miljarder kronor vara tämligen begränsade i det korta perspektivet.

Utskottet återkommer under avsnittet om budgetpolitikens inriktning till effekterna av motionärernas förslag till förändringar av skatter och olika utgiftsposter. Därvid behandlas också vissa av förslagens fördelningspolitiska effekter.

Utskottet avstyrker med det anförda den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i motionerna 565 (m) yrkande 1, 566 (fp) yrkande 1 och 567 (c) yrkande 1.

I *motion 568* (vpk) påpekas att den tredje vägens politik inte enbart varit framgångsrik utan också givit upphov till en rad företeelser som på sikt skapar nya problem inom ekonomin. Sålunda har bl. a. industrin fått vidkännas minskande marknadsandelar på hemmamarknaden samtidigt

som en ökande andel av befolkningen haft en svag reallöneutveckling och tilltagande försörjningsproblem. Den tredje vägen anvisar heller inga förslag till lösningar på längre sikt utöver en fortsatt stram finanspolitik.

Motionärerna redovisar i sex punkter ett program som är deras alternativ inför 1990-talet till en *nationell politik mot arbetslöshet*. Enligt detta skall 100 000 nya industriarbeten tillskapas i samhällsägda företag. Även den offentliga sektorn bör byggas ut med lika många arbeten. En allmän arbetstidsförkortning är enligt motionärerna nödvändig och arbetsmarknadspolitiken måste inriktas på mer bestående typer av arbeten. Likaså måste energipolitiken förändras och den tekniska utvecklingen anpassas till de lönearbetandes intressen.

För att nå dessa mål krävs enligt motionärerna en överföring av resurser från de stora förmögenheter som skapats av de anställda men som disponeras av företagen. Ett *utnyttjande av företagens likvida medel* är en av de mer betydelsefulla finansieringsformerna för motionärernas politik. Företagen bör sålunda ges möjlighet att inom ramen för en samhällelig styrning medverka till investeringar i olika branscher, utbyggnadsprogram och regioner. Om, som motionärerna uttrycker det, sådana "samtal" inte leder till resultat bör företagen åläggas en tvångsplacering. De bör därvid vara skyldiga att för en summa motsvarande 5% av likviditeten köpa investeringsobligationer som skall vara befriade från inlösensskyldighet och på vilka ränta inte skall utgå. Motionärerna räknar med att samhället på detta sätt skall kunna utnyttja ca 10 miljarder kronor under en treårsperiod.

En annan finansieringskälla för motionärernas reformpolitik är de skattehöjningar som motionärerna tidigare föreslagit. Det gäller bl. a. förslagen om höjd bolagsskatt, engångsskatt på stora förmögenheter och en höjning av omsättningsskatten på aktiehandel till 6%. Den omfördelning som dessa åtgärder ger upphov till ser motionärerna som ett led i en rättvis *fördelningspolitik*.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är angeläget att industrins investeringar ökar. Det kraftigt förbättrade vinstläget i företagen har skapat en god grund för hög ekonomisk tillväxt, vilket är en förutsättning för att sysselsättningen varaktigt skall kunna öka och arbetslösheten minska.

Enligt utskottets mening kan man inte administrera bort arbetslösheten genom stelbenta, formaliserade program. Motionärernas förslag till indragningar kommer att få snedvridande effekter på investeringsverksamheten och hämma företagens investeringsvilja, vilket skulle bromsa tillväxten och ånyo kunna öka obalanserna i ekonomin. Utskottet kan inte ställa sig bakom en ekonomisk politik med denna inriktning.

Med anledning av att motionärerna tar upp vissa fördelningspolitiska synpunkter vill utskottet stryka under vikten av att fördelningspolitiska överväganden ges en framträdande plats vid utformningen av den ekonomiska politiken. Så har också skett under senare år. Den förda stabiliseringspolitiken har kompletterats med åtgärder som direkt syftat till att omfördela bördorna i samhället. Värdet av avdragsrätten för underskott i inkomstbeskattningen har begränsats för höginkomsttagare. Förmögenhetsbeskattningen har tillfälligt skärpts. Skattereduktionen vid utdelning

på svenska aktier har slopats. Realisationsvinstbeskattningen på aktier har skärpts. En omsättningsskatt på aktiehandel har införts och därefter fördubblats. Schablonavdraget vid inkomstbeskattningen har i år höjts från 1 000 till 3 000 kr., vilket är av störst betydelse för löntagare med låga eller genomsnittliga inkomster.

Direkta insatser har också gjorts för att stödja de utsatta grupperna i samhället. Barnbidrag och bostadsbidrag har höjts och kommer att höjas ytterligare under innevarande och nästa år. Särskilda insatser har också gjorts på handikappområdet.

Såsom utskottet närmare utvecklat i efterföljande budgetpolitiska avsnitt skulle av motionärerna föreslagna skatter och avgiftshöjningar resultera i en höjning av skattetrycket, vilket utskottet inte kan godta. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 568 yrkandena 1, 3, 4 och 5.

Sammanfattningsvis anser utskottet att den förda ekonomiska politiken varit framgångsrik. Budgetunderskottet har minskat. Industriproduktionen har ökat. Lönsamheten och vinstnivån har stigit vilket bidragit till att öka investeringsverksamheten. Sysselsättningsläget har förbättrats. Antalet sysselsatta och medelarbetstiden har ökat. Arbetslösheten har sjunkit samtidigt som antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har reducerats.

Till dessa positiva faktorer kan läggas de gynnsamma effekter som det senaste halvårets internationella utveckling har haft på Sveriges ekonomi, främst genom lägre prisökningar och förbättrat bytesbalanssaldo.

Den positiva utvecklingen i Sverige kontrasterar starkt mot utvecklingen på vissa områden i vår omvärld. I t. ex. Storbritannien har arbetslösheten nått katastrofala höjder, i Förenta staterna har budgetunderskottet fått rusa i höjden och i Danmark försvagas bytesbalansen.

Även om betydande framsteg gjorts i Sverige återstår alltjämt vissa problem. Vi har alltjämt ett strukturellt underskott i våra affärer med utlandet. Överskottet som nu förutses för 1986 beror till övervägande del på oljeprisfallet. Det totala sparandet i ekonomin är alltför lågt. Det statliga budgetunderskottet är alltjämt för stort, utlandsskulden och statsskuldräntorna är betydande.

Det mest centrala för de framtida tillväxtmöjligheterna är i vilken utsträckning vi lyckas växla ned pris- och löneutvecklingstakten. De nyligen träffade uppgörelserna på den privata arbetsmarknaden ger vissa möjligheter att få ned lönestegringstakten i syfte att säkra en fortsatt reallöneökning.

I kompletteringspropositionen redovisas s. k. treårskalkyler för den ekonomiska utvecklingen. Där anges kraven för en fortsatt väg mot balans i den svenska ekonomin. Med vissa mycket gynnsamma förutsättningar blir det möjligt för svensk industri att öka sina marknadsandelar. Därigenom kan en fortsatt utbyggnad ske av den svenska industrin vilket gör det möjligt att öka sysselsättningen, förbättra bytesbalansen och minska utlandsskulden. Härvid har förutsatts att lönekostnadsökningarna kan begränsas till 4,5% 1987 och därefter till 3% per år. Vidare krävs en stram

finanspolitik. Sammantaget blir utrymmet för reallönerna och privat konsumtion drygt 2% per år.

Alternativa kalkyler visar att relativt små avvikelser från dessa antaganden får stora negativa effekter på tillväxtmöjligheter och sysselsättning.

Utskottet konstaterar således att den strama finanspolitiken måste vidmakthållas. Sparandet i den offentliga sektorn måste öka för att få ned räntenivån och inflationstakten. Efterfrågan får inte tillåtas öka snabbare än att bytesbalansen kan klaras. Den konkurrensutsatta sektorn är ännu inte tillräckligt stor för att vi skall kunna höja kapacitetsutnyttjandet i ekonomin så mycket som vi behöver för att få en hög tillväxt och hög sysselsättning. Det är därför nödvändigt att investeringarna ökar.

Förutom en stram finanspolitik krävs väsentligt lägre lönekostnadsökningar än tidigare för att få ned inflationen och öka reallönerna. I annat fall kommer tillväxten att avta. Tillväxten är nödvändig för att kunna öka välfärden i form av såväl ökade reallöner som ökad social välfärd. En del av utrymmet måste tas i anspråk för att öka investeringarna och förbättra bytesbalansen. Grundläggande för tillväxten är en god konkurrenskraft och god efterfrågan. Detta kan inte åstadkommas genom ökade offentliga utgifter eller genom ofinansierade skattesänkningar. En sådan politik skulle leda till att budgetunderskottet ökade och att inflationen och räntenivån steg.

Vad utskottet anfört om inriktningen av den ekonomiska politiken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Detta ställningstagande innebär att utskottet inte kan ställa sig bakom de riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionerna 565 (m), 566 (fp), 567 (c) och 568 (vpk). Detsamma gäller det förslag till inriktning av den ekonomiska politiken som återfinns i motion 600 av Alf Svensson (c) yrkande 1.

Utskottet avstyrker med det anförda även motion 567 (c) yrkande 14.

Avskaffande av löntagarfonderna

I motionerna 566 (fp) och 600 av Alf Svensson (c) begärs att löntagarfonderna skall avvecklas.

Utskottet vill med anledning härav erinra om att utskottet så sent som i februari i år behandlade ett antal snarlika motionsyrkanden. På förslag av utskottet avvisade riksdagen samtliga dessa krav (FiU 1985/86:10, rskr. 1985/86:124).

I de nu aktuella motionerna framförs inga nya motiv som skulle kunna föranleda utskottet att ompröva sin tidigare redovisade uppfattning i frågan. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionerna 566 yrkande 4 och 600 yrkande 4.

Kredit- och valutapolitiken

Kreditpolitiken

Kraftiga förändringar har genomförts som inneburit en väsentlig liberalisering i kredit- och penningpolitiken det senaste året. Utskottet kommentera-

de utvecklingen under år 1985 i sitt betänkande FiU 1985/86: 10 i februari i år.

Penningpolitiken förs numera främst genom riksbankens marknadsoperationer, dvs. genom köp och försäljning av statspapper på marknaden. Därigenom påverkas likviditet och ränteläge så att ett valutautflöde kan undvikas.

Under årets fyra första månader var valutainflödet 11 miljarder kronor. Av detta belopp har drygt 8 miljarder använts för att betala tillbaka statliga lån i utlandet och valutareserven har förstärkts med drygt 3 miljarder kronor.

Under våren 1986 har det stora valutainflödet och en sänkning av den internationella räntenivån bidragit till att den inhemska räntenivån sjunkit ytterligare. Den svenska räntemarginalen gentemot eurodollarräntor har minskat från ca 5 procentenheter till ca 3 procentenheter. Diskontot har sänkts i omgångar från 10,5% till 8,5% och den 15 maj beslutade riksbanksfullmäktige om en teknisk ändring av räntetrappan. Om inte räntetrappan ändrats skulle riksbanken tvingats vidta mycket stora marknadsoperationer. Även om detta är fullt möjligt att genomföra skulle dock blotta volymen utsätta marknaden för onödiga påfrestningar med risk för en instabil ränteutveckling som följd. Enligt riksbanken var därför en ändring av trappan att föredra.

Det statliga upplåningsbehovet för år 1986 bedöms nu bli något lägre än som antogs vid årets början. I kompletteringspropositionen beräknas det uppgå till 46 miljarder kronor, varav hushållen genom allemanssparande och premieobligationsköp antas svara för en dryg tredjedel. Det kan emellertid redan nu efter vårens förhöjda insättningar i allemanssparandet och emissionerna av premieobligationslån konstateras att hushållen redan svarat för inemot hälften av den statliga budgetfinansieringen. En stor del av den övriga finansieringen är fixerad genom likviditetsinsättningar av företag och kommuner samt av bankernas kassakravsmedel. Resterande upplåning i form av statsskuldväxlar, riksobligationer och prioriterade statsobligationer kan därför antas bli av mindre omfattning än som tidigare antagits.

I *motionerna 565* (m) och *566* (fp) välkomnas den avreglering av kreditmarknaden som skett under det senaste året. I båda motionerna kritiseras de delar av regleringen som fortfarande tillämpas, främst placeringsplikten som tillämpas på försäkringsbolagen och AP-fonderna. Enligt motionärerna bör ytterligare emissioner av obligationer till konstlat låg ränta inte förekomma.

Utskottet behandlade frågorna om allmän placeringsplikt och utgivning av prioriterade obligationer utförligt i sitt betänkande FiU 1985/86: 10 tidigare i år. Utskottet konstaterade att vissa lättnader genomförts i placeringsplikten. Finansieringen av budgetunderskottet tar en allt mindre andel av den prioriterade placeringsplikten i anspråk. Nettoökningen av prioriterade statsobligationer under 1986 väntas bli obetydlig. Det är främst bostadsbyggandet och jordbrukets investeringar som finansieras medelst prioriterade obligationer. Placeringskvoterna för försäkringsbolagen och

AP-fonderna har sänkts. Utskottet konstaterade att ett helt avskaffande av placeringsplikten inte syntes möjlig att genomföra inom den närmaste framtiden med hänsyn till dess betydelse för bostadsfinansieringen och jordbrukets investeringskostnader. Utskottet har alltjämt samma uppfattning och avstyrker motionerna 565 och 566 (yrkande 5) i berörda delar. Utskottet återkommer till frågan om att reglera betalningsvillkoren vid kreditköp.

Valutapolitiken

I propositionen aviseras vissa lättnader i valutaregleringen. Liberaliseringen bör enligt föredragande statsrådet inriktas på de delar av valutaregleringen som kan bedömas hämma näringslivets utveckling. I första hand föreslås att kraven på utlandsupplåning vid direktinvesteringar i utlandet avskaffas. Andra liberaliseringar som bör genomföras enligt föredragande statsrådet gäller svenskars förvärv av utländska aktier och köp av fastigheter i utlandet. Tillämpningen av kvarvarande regleringar bör successivt anpassas så att förenklingar uppnås och onödiga hinder avlägsnas.

Av stabiliseringspolitiska skäl bör vissa delar av valutaregleringen finnas kvar, anförs det i propositionen. I första hand bör kortfristiga kapitalplaceringar förhindras som styrs av ränteskillnader och förväntningar om ränte- och växelkursutvecklingen. Det innebär att de delar av valutaregleringen som förhindrar uppbyggnad av svenska placeringar i utländsk valuta liksom utlänningars placeringar i svenska kronor bör bibehållas. Föredragande statsrådet slår fast att det är uteslutet att använda statlig utlandsupplåning som instrument för att mildra de övergångsproblem som kan uppkomma i själva övergångsskedet. Normen att staten inte skall låna i utlandet gäller alltfort.

I *motionerna 565* (m), *566* (fp) och *567* (c) hälsas de aviserade liberaliseringarna i valutaregleringen med tillfredsställelse. Enligt motionärerna bör valutaregleringen avskaffas i sin helhet. Avvecklingen bör inledas med det snaraste men kan genomföras stegvis. Slutsteget bör innebära att avvecklingen är fullständig och definitiv.

Motionärerna hänvisar till exempel i vår omvärld som visar att det går att upprätthålla handlingsfrihet utan valutareglering. I Danmark har, anförs det, tillståndet för utlänningar att köpa statsobligationer möjliggjort en sänkt räntenivå. I motion 567 (c) anförs att valutaregleringen fungerar som ett skyddsnät för ett högt svenskt ränteläge. I motion 565 (m) delar man regeringens bedömning att normen att staten inte skall låna i utlandet skall gälla även i fortsättningen. Motionärerna gör emellertid den preciseringen att avståndstagandet gäller upplåning i utländsk valuta.

I *motion 599* av Lennart Pettersson och Bo Finnkvist (s) anförs att liberalisering av valutaregleringen kan leda till att sysselsättningstillväxten i de svenska storföretagen i alltför stor utsträckning sker utanför Sverige. Riksbanken och regeringen bör därför noga följa utvecklingen av företagens investeringar i utlandet i syfte att förebygga en sådan utveckling. Motionärerna hänvisar till Direktinvesteringskommitténs (DIRK) förslag

från 1983 och begär att regeringen snarast framlägger förslag som syftar till att skapa instrument för samråd mellan företag och samhälle när det gäller storföretagens utlandsinvesteringar.

I *motion 568* (vpk) anförs att det är helt orimligt att lätta på valutabestämmelserna eftersom det finns ett behov av ökade investeringar här hemma. Motionärerna begär i stället en skärpning av valutalagstiftningen.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Den kraftiga förbättringen under de senaste åren av bytesbalansen, minskningen av budgetunderskottet, dämpningen av inflationstakten och den starka konkurrenskraften för svenskt näringsliv har skapat förutsättningar för att genomföra vissa lättnader i valutaregleringen. Dessa bör enligt utskottets mening, i likhet med vad som anförs i kompletteringspropositionen, särskilt inriktas på de delar av valutaregleringen som kan bedömas hämma näringslivets utveckling. I första hand bör finansieringskravet på företagens utlandsinvesteringar avskaffas. Den prövning av företagens direkta utlandsinvesteringar som gjorts av riksbanken på senare år har utöver äkthetskontroll endast bestått i uppställande av kravet att finansieringen sker genom upplåning i utländsk valuta och att lånet har en viss löptid. Tillstånd ges numera alltid med undantag för vissa investeringar i finansiella företag och fastigheter. Det finns därför inte anledning befara en kraftig ökning av dessa utlandsinvesteringar. Enligt riksbankens bedömning torde ett slopande av finansieringskravet medföra ett visst ökat utflöde av kapital, men en del av investeringarna torde ändå, utan att formella krav finns, komma att finanseras i utländsk valuta.

De utländska direktinvesteringarnas effekter på sysselsättningen i Sverige är svårbedömbara. Direktinvesteringskommittén anför i sitt betänkande att det inte går att uttala sig generellt om effekterna av utlandsinvesteringarna. De kan bara bedömas från fall till fall. I den mån produktionen i de svenskbaserade koncerndelarna får en högre konkurrenskraft till följd av utlandsinvesteringar bör detta ge positiva effekter på den långsiktiga sysselsättningsutvecklingen också i Sverige, anför kommittén. Såvitt DIRK kunnat finna synes utlandsinvesteringarna också i flertalet fall ha ökat den inhemska produktionens konkurrenskraft. Vid en successiv tyngdpunktsförskjutning av företagen mot utlandet finns emellertid risken för negativa effekter på sysselsättningen.

Sammanfattningsvis gäller enligt DIRK:s mening att så länge världen i övrigt tillåter direkta investeringar är det sannolikt förenat med nationella välfärdsförluster att drastiskt begränsa de svenska företagens möjligheter att investera utomlands. Det är inte självfallet att investeringarna i Sverige skulle öka till följd av t. ex. ökade restriktioner mot direkta investeringar, anför DIRK.

Det finns naturligtvis anledning att, som anförs i motion 599, noga följa utvecklingen på detta område. Utskottet anser emellertid inte att valutaregleringen i fortsättningen bör utnyttjas som ett medel för att påverka sysselsättningsutvecklingen. Den är alltför trubbig för att användas för de syften som motionärerna uppger. Utskottet avstyrker med det anförda motionerna 568 (vpk) yrkande 10 och 599 yrkande 1.

Den statliga direktinvesteringskommitténs betänkande (SOU 1983:17) har remissbehandlats. Regeringens överväganden med anledning av förslagen pågår.

Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion 599 yrkande 2.

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i propositionen att statlig utlandsupplåning inte skall användas som instrument för att klara påfrestningar som kan uppkomma till följd av att vissa delar av valutaregleringen avvecklas. Staten skall inte varaktigt nettoupplåna utomlands, varken i utländsk eller svensk valuta.

Som nämnts föreslås i flera motioner att det bör vara möjligt för utlänningar att köpa svenska kronobligationer. Det skulle enligt motionärerna möjliggöra en sänkt räntenivå i Sverige.

Det har hävdats bl. a. att det är en fördel om statlig skuldökning sker i vår egen valuta. Det skulle innebära att det inte är svenska staten utan den utländska placeraren som tar valutarisken.

Utskottet delar inte denna uppfattning utan anser att det finns betydande risker med en sådan upplåning. Den skulle bli mycket känslig för förändringar i räntenivå och valutakurs. När förväntningar uppstår om förändringar i räntenivåer eller valutakurser kommer dessa obligationer att utsättas för stora spekulationer. Erfarenheten har dessvärre visat att det inte endast är faktiska förändringar i bytesbalans, ekonomiska utvecklingen eller omläggningar i den ekonomiska politiken som har betydelse för dessa kortsiktiga kapitalflöden. Även grundlösa rykten och spekulationer har minst lika stor effekt, i synnerhet för ett litet land som Sverige. I en situation där t. ex. den svenska kronan utsätts för en press nedåt finns det en uppenbar risk för att utländska köpare säljer sina obligationer med följd att kursen sjunker och räntan stiger. Räntan skulle stiga till en nivå som är högre än vad den annars skulle vara. Därigenom blir svensk upplåning inom och utom landet betydligt dyrare. Det är således inte givet att en möjlighet för utlänningar att köpa kronobligationer skulle innebära lägre räntor sett över en längre period. Det enda man med någon säkerhet kan säga är att räntenivån skulle bli betydligt känsligare för utländska impulser och ändrade förväntningar. Därmed skulle möjligheterna minska att föra en kreditpolitik som tar hänsyn till inhemska faktorer. Att staten skulle undvika valutarisker genom att låta ge ut kronobligationer i utlandet är inte ett försvarbart argument för ett land med fast växelkurs. Argumentet kan därför heller inte ligga till grund för att ge utlänningar möjligheter att köpa kronobligationer. Utskottet delar således inte uppfattningen att utlänningar bör få tillstånd att köpa svenska kronobligationer.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna 566 (fp) yrkande 5 och 600 yrkande 5.

Sammanfattningsvis vill utskottet framhålla att utskottet delar föredragandens uppfattning att vid en liberalisering av valutaregleringen bör ett avskaffande av nuvarande krav på utlandsfinansiering vid direktinvesteringar komma först. Därefter bör komma svenskars förvärv av utländska aktier och fastighetsköp. Utskottet vill dock särskilt understryka att de delar av valutaregleringen bör behållas som reglerar kortfristiga kapitalpla-

ceringar som styrs av ränteskillnader och förväntningar om ränte- och valutakursutvecklingen. Till dessa placeringar hör bankdepositioner, köp av obligationer samt korta papper. Det gäller såväl svenskars placeringar i utländsk valuta som utlänningars placeringar i svenska kronor. Det är dessa instrument som visat sig utgöra kanaler för kraftiga och destabiliserande kapitalflöden.

Betalningsvillkor vid kreditköp

I maj–juni 1985 vidtogs en rad åtgärder för att dels dämpa efterfrågeutvecklingen, främst den privata konsumtionen, dels stärka bytesbalansen. I detta syfte beslöt riksdagen bl. a. att ge regeringen vidgade befogenheter att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp (prop. 1984/85:217, LU 44, rskr. 411).

Tidigare hade regeringen med stöd av lagen (1975:90) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar vid behov kunnat föreskriva om särskilda betalningsvillkor vid sådana köp. En motsvarande bemyndigandelag (1980:523) från år 1980 gav regeringen rätt att också meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp.

Beslutet vid föregående riksmöte innebar att den sistnämnda lagen ersattes av en ny, mera omfattande bemyndigandelag – lagen (1985:580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp. Syftet med den var att ge regeringen möjlighet att vidta åtgärder beträffande också andra kreditköp än kontoköp för att på så sätt begränsa den lånefinansierade privata konsumtionen.

I likhet med de tidigare lagarna var den nya bemyndigandelagen inte tidsbegränsad. Lagutskottet uttalade emellertid i sitt av riksdagen godkända betänkande att det var angeläget att bemyndigandet inte kvarstod längre än vad som var nödvändigt. Skulle den ekonomiska utvecklingen visa att det efter den 1 juli 1986 inte längre förelåg behov av skärpta regler för konsumentkrediterna, förutsatte lagutskottet att regeringen skulle föreslå riksdagen att lagen upphävdes. Skulle det emellertid vid denna tidpunkt behövas ett bemyndigande beträffande endast någon eller några kreditformer ansåg lagutskottet att regeringen i stället borde lägga fram förslag om en ny och mindre långtgående lagstiftning. Om det däremot enligt regeringens bedömning fanns behov av den nu aktuella lagen även efter den 1 juli 1986 borde regeringen i skrivelse till riksdagen redovisa skälen för sin bedömning.

Med stöd av de angivna bemyndigandelagarna meddelade regeringen i särskilda förordningar föreskrifter om bl. a. kontantinsats och amorteringstid vid kreditköp. Dessa förordningar gällde därefter till utgången av mars 1986, då de i enlighet med den i proposition 1984/85:217 uttalade avsikten upphävdes av regeringen.

I kompletteringspropositionen framhåller föredragande statsrådet att syftet med en bemyndigandelag av detta slag är att ge regeringen möjlighet att – i särskilt uppkomna lägen – påverka hushållens kreditvolym och konsumtion. Behov av sådana restriktioner som här avses kan enligt

föredragande statsrådet uppkomma t. ex. i samband med andra penningpolitiska åtgärder och de måste då kunna sättas in med omedelbar verkan. Föredraganden understryker att, i likhet med vad som gällde våren 1985, behovet av åtgärder kan uppkomma också i framtiden även om balansbristerna i ekonomin nu minskat och den ekonomiska utvecklingen går i rätt riktning. Utgångspunkten bör dock vara att bemyndigandet så långt möjligt inte skall behöva utnyttjas och om så sker endast för en begränsad period.

Enligt föredraganden finns det således fortfarande behov av en bemyndigandelag avseende konsumentkrediter, vilken gör det möjligt för regeringen att snabbt kunna ingripa med konsumtionsdämpande åtgärder, när detta är motiverat av ekonomisk-politiska skäl.

I *motion 565* (m) avvisas regeringens motiv. Enligt motionärerna bör alla kreditpolitiska åtgärder som syftar till att dämpa konsumtionen vara marknadskonforma. Alla kvarvarande regleringar av kreditmarknaden bör därför avskaffas. Motionärerna begär att båda de nu aktuella bemyndigandelagarna upphävs.

Enligt motionärerna i *motion 566* (fp) är de skäl som anförs i propositionen för ett bibehållande av 1985 års bemyndigandelag inte tillräckliga. Motionärerna hänvisar till att propositionen ger en mycket ljus bild av svensk ekonomi och att en väntad ökning av den privata konsumtionen uppenbarligen inte ger regeringen någon anledning till oro. Enligt motionärerna är det därför inte befogat att lagstiftningen skall fortsätta att gälla.

I *motion 574* av Nic Grönvall (m) framhålls att vad som anförs i propositionen inte står i överensstämmelse med lagutskottets uttalande år 1985. Motionären anför att 1985 års bemyndigandelag är alltför långtgående för att kunna accepteras. Han anser därför att lagen bör upphävas.

Också i *motion 598* av Martin Olsson m. fl. (c) framhålls att den ekonomiska utvecklingen inte ger skäl för att 1985 års bemyndigandelag behålls. Motionärerna anser att lagen ger regeringen alltför långtgående möjligheter att införa kreditbegränsningar som i hög grad kan påverka enskilda människors normala livsvillkor och ekonomi. Rent faktiskt kan enligt motionärerna regeringen helt förbjuda kreditköp och därigenom sätta konsumentkreditlagen ur spel, en lag som tillkommit till skydd för konsumenterna. 1985 års bemyndigandelag bör därför upphävas.

Lagutskottet, som beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, hänvisar till sina tidigare uttalanden när lagförslaget antogs. Mot bakgrund av vad som då sades hade det enligt lagutskottet varit till fördel om regeringen mera utförligt än som nu skett redovisat skälen för sin bedömning att lagen fortfarande behövs. En sådan redovisning skulle ha givit riksdagen ett bättre underlag för sitt ställningstagande i frågan. Lagutskottet delar emellertid regeringens uppfattning att det fortfarande finns ett behov av en bemyndigandelag avseende konsumentkrediter.

Lagutskottet påpekar också att det kan vara förenat med vissa fördelar om man såsom diskuteras i kompletteringspropositionen åstadkommer en samordning mellan bemyndigandelagarna och övrig kreditpolitisk lagstiftning. Detta skulle enligt vad som anförs i propositionen kunna övervägas i samband med beredningen av frågan om en eventuell förlängning av den kreditpolitiska lagen, vilken upphör att gälla vid utgången av år 1986.

Finansutskottet får för sin del anföra följande. Bemyndigandelagen rörande konsumentkrediter har använts och är avsedd att användas med stor återhållsamhet. I propositionen markeras att utgångspunkten bör vara att bemyndigandet så långt möjligt inte skall utnyttjas och när detta likväl blir nödvändigt bör så ske endast för en begränsad period.

Enligt utskottets mening är det angeläget att regeringen snabbt kan ingripa med konsumtionsdämpande åtgärder när det är motiverat av ekonomisk-politiska skäl. Man bör emellertid använda sig av åtgärder som är neutrala i förhållande till olika kreditformer. I annat fall kan restriktioner i fråga om en kreditform leda till överströmning till andra kreditformer, vilket kan minska åtgärdernas kreditpolitiska effektivitet. Av denna anledning är det olämpligt att såsom fallet var fram till förra året ha ett bemyndigande som ger regeringen befogenhet att endast reglera bilkrediter och kontoköp.

Såsom lagutskottet framhållit är emellertid bemyndigandet vittgående. Lagen ger regeringen en tämligen långtgående fullmakt att ingripa mot kreditköp och därmed i viss mån sätta konsumentkreditlagen ur spel.

Finansutskottet instämmer mot denna bakgrund i lagutskottets bedömning att en samordning av bemyndigandelagarna och övrig kreditpolitisk lagstiftning kan ha vissa fördelar. I överensstämmelse med vad som anges i propositionen bör formerna för en sådan samordning övervägas i samband med beredningen av frågan om en förlängning av den kreditpolitiska lagen. Den nu aktuella bemyndigandelagens giltighetstid bör med hänsyn härtill anpassas till nuvarande kreditpolitiska lag. Den bör sålunda i likhet med denna lag upphöra att gälla vid årsskiftet. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 565 yrkande 3, 566 yrkande 18, 574 och 598.

Ändrad tid för återbetalning av medel på likviditetskonto

Vid årsskiftet skall riksbanken betala tillbaka de medel som företag och kommuner ålades att sätta in på likviditetskonton i augusti 1984 och i januari 1985. Sammanlagt rör det sig om närmare 6 miljarder kronor som då kommer att frigöras. Enligt föredraganden är årsskiftet ett från likviditetssynpunkt olämpligt återbetalningstillfälle. Statsbudgeten beräknas nämligen i december 1986 uppvisa ett betydande underskott, främst på grund av utbetalningar av överskjutande skatt. Samtidigt frigörs uppskattningsvis 7 miljarder kronor i skattesparandet.

Med hänsyn härtill föreslår föredraganden att återbetalningen skjuts upp fyra månader och att de innestående medlen i stället betalas ut den 30 april 1987. Detta förslag avvisas i *motion 566* (fp). Motionärerna anser att riksbanken är fullt kapabel att göra de säsongmässigt nödvändiga avvägningarna inom penningpolitiken utan regeringens medverkan på detta sätt.

Utskottet får för egen del anföra följande. Inte minst mot bakgrund av den mer marknadsorienterade inriktning som kreditpolitiken har fått under senare år är det en fördel om destabiliserande effekter på likviditeten kan undvikas i möjligaste mån. Om återbetalningarna senareläggs till den 30

april 1987 skulle de infalla vid en tidpunkt då statsbudgeten uppvisar ett betydande överskott, bl. a. på grund av fyllnadsinbetalningar av kvarskatt. Utskottet finner med hänsyn härtill föredragandens förslag vara väl avvägt. Utskottet biträder således den av regeringen föreslagna ändringen i lagen (1984:501) om inbetalning på likviditetskonto och avstyrker motion 566 yrkande 17.

Budgetpolitiken

Budgetutvecklingen 1985/86—1986/87

De senaste årens strama budgetpolitik fortsätter att bära frukt. Från att tidigare ha motsvarat drygt 13% av BNP har budgetunderskottet mätt som andel av BNP minskat med i genomsnitt två procentenheter per år. Under nästa budgetår väntas det kunna begränsas till 4,5% av BNP. Saneringen av statens finanser svarar därmed väl mot de riktlinjer som riksdagen tidigare har dragit upp för budgetpolitiken.

Bakom den hittillsvarande mycket gynnsamma utvecklingen döljer sig emellertid vissa oroande inslag. Visserligen förutses nu för *budgetåret 1985/86* ett budgetunderskott på knappt 50 miljarder kronor, vilket är drygt 11 miljarder kronor lägre än vad som finns upptaget i statsbudgeten för samma budgetår. Saldoförbättringen beror delvis på en ökad förtidsinlösen av statliga lån. Främst är den emellertid en följd av att statens inkomster ökat snabbare än väntat, bl. a. därför att ökningen av löner och privat konsumtion har kommit att bli större än beräknat. Kortsiktigt drar detta ner budgetunderskottet eftersom inkomstskatten och mervärdeskatten ökar. Såsom utskottet framhållit i andra sammanhang förorsakar emellertid en snabbare kostnadsutveckling samtidigt betydande problem i ekonomin, vilka med viss eftersläpning får återverkningar på den statliga budgetens utgiftssida. De bakomliggande faktorer som medfört en saldoförbättring kan således bidra till att budgetunderskottet i ett senare skede drivs upp.

Även statsutgifterna exkl. statsskuldräntor har under innevarande budgetår ökat snabbare än väntat. Denna uppgång har emellertid saldomässigt i allt väsentligt motverkats av att utgifterna för statsskuldräntor har blivit lägre än som tidigare beräknats.

Till följd av att riksgäldskontoret nu räknar med lägre utgifter för statsskuldräntor förbättras det kassamässiga budgetsaldot för 1985/86 något jämfört med vad som redovisas i kompletteringspropositionen.

Tabell 4. Budgetsaldo för budgetåren 1984/85—1986/87
Miljarder kronor, löpande priser

	1984/85	1985/86		1986/87	
	Utfall	Statsbudget	Nuv. beräkn.	Budgetprop.	Nuv. beräkn.
Inkomster	260,6	262,0	276,2	286,7	292,5
Utgifter exkl. statsskuldräntor	253,9	246,0	260,0	264,6	269,4
Statsskuldräntor	75,2	77,4	65,6	71,0	65,0
Kassamässigt budgetsaldo	**−68,5**	**−61,4**	**−49,4**	**−48,9**	**−41,9**

I kompletteringspropositionen har man räknat med ett budgetunderskott under *budgetåret 1986/87* på knappt 45 miljarder kronor. Det är 4 miljarder kronor lägre än vad som angavs i budgetpropositionen tidigare i år. I de reviderade beräkningarna har statsinkomsterna justerats upp med knappt 6 miljarder kronor, bl. a. som följd av att man utgått från något högre löneökningar under år 1986.

Statsskuldräntorna som till följd av lägre räntenivå inom och utom landet har räknats ned med 3 miljarder kronor i kompletteringspropositionen bör enligt riksgäldskontorets förnyade beräkning nu minskas ytterligare med ett lika stort belopp. De skulle därmed under nästa budgetår komma att uppgå till 65 miljarder kronor.

Övriga statsutgifter har däremot ökat med knappt 5 miljarder kronor. Härav har 4 miljarder kronor tillförts den ospecificerade budgetposten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto, vilken därmed har tagits upp med 5 miljarder kronor i det reviderade budgetförslaget. Resterande utgiftsökning är föranledd av de särpropositioner som regeringen har lagt fram under våren 1986 samt av de avvikelser som riksdagen har beslutat göra i regeringens förslag till medelsberäkning under olika utgiftsanslag. De sistnämnda avvikelserna redovisar utskottet i sitt betänkande FiU 1985/86:40.

Sammantaget skulle därmed underskottet i 1986/87 års statsbudget komma att uppgå till 41,9 miljarder kronor.

Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto är en budgetpost som används för att man redan i statsbudgeten skall kunna redovisa en total budgetbelastning, som så nära som möjligt ansluter sig till det väntade utfallet. På denna post förs sådana utgifter och inkomster upp för vilka konkreta förslag ännu inte föreligger eller där beloppen inte exakt kan beräknas.

Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto fördes i budgetpropositionen upp med 1 miljard kronor för budgetåret 1986/87. I den under allmänna motionstiden väckta *motion Fi219* (fp) yrkades att riksdagen med avslag på regeringens förslag skulle anvisa 800 milj. kr. för ändamålet.

I kompletteringspropositionen anför föredragande statsrådet att han i det reviderade budgetförslaget inte har justerat berörda anslag och inkomsttitlar för de olika förslag som förs fram i kompletteringspropositionen. Effekterna av dessa förslag har i stället beaktats under posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Det får, påpekar föredraganden, ankomma på riksdagens finansutskott att fördela effekterna av dessa förslag på resp. anslag och inkomsttitlar.

Utskottet avser att behandla dessa frågor mer ingående i det nyssnämnda betänkandet om statsbudgetens utgifter för budgetåret 1986/87. Utskottet kommer där att redovisa en förnyad beräkning av budgetposten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Redan i detta sammanhang vill emellertid utskottet förutskicka att det med hänsyn till de omständigheter som tillkommit under våren 1986 inte kan bli aktuellt att minska budgetposten till 800 milj. kr. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Fi219 yrkande 4.

Förra årets långtidsbudget markerade något nytt. I tidigare långtidsbudgetar hade nämligen budgetsaldot sett över en femårsperiod antingen försämrats kraftigt eller också planat ut på en högre nivå. I det lågalternativ som redovisades i 1985 års långtidsbudget minskade budgetsaldot för första gången i löpande priser över femårsperioden. Realt sett var saldoförbättringen betydande.

Denna gynnsamma bild framträder nu med än större skärpa i årets långtidsbudget. I dess lågalternativ beräknas budgetunderskottet under femårsperioden fram till budgetåret 1990/91 sjunka från ca 45 miljarder kronor till ca 13 miljarder kronor.

Tabell 5. Budgetsaldo i långtidsbudgeten enligt lågalternativet
Löneökning 4 % och prisstegring 3 % per år. Räntenivå 6,5 % och BNP-tillväxt 2,5 % fr. o. m. år 1989.

	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Inkomster	292,5	295,1	311,1	330,0	345,0
Utgifter exkl. statsskuldräntor	269,4	278,3	283,7	288,6	294,9
Statsskuldräntor	68,0	67,0	66,0	65,0	63,0
Budgetsaldo	**−44,9**	**−50,2**	**−38,6**	**−23,6**	**−12,9**
i % av BNP	**4,8**	**5,1**	**3,7**	**2,2**	**1,1**

Källa: Rev. finansplan, bil. 1.3.

Liksom tidigare gäller att långtidsbudgeten inte är en prognos över den mest sannolika utvecklingen. Långtidsbudgeten används i stället för att belysa hur statens utgifter och inkomster utvecklas under de närmaste fem åren enbart till följd av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. Metoden innebär att skatte- och avgiftsregler antas förbli oförändrade liksom att några nya utgiftsåtaganden inte görs. Avsikten med långtidsbudgeten är således att påvisa den automatik som finns inbyggd i statsbudgeten.

Beräkningarna är gjorda utifrån två alternativa antaganden om den ekonomiska utvecklingen. I det ovan återgivna lågalternativet antas de nominella pris- och löneökningarna bli mycket låga och tillväxten god. Högalternativet däremot innebär att priser och löner ökar något snabbare medan tillväxten helt uteblir. Även i detta alternativ är emellertid pris- och löneökningar förhållandevis små.

De tämligen små skillnaderna mellan de båda alternativen belyser på ett slående sätt det nödvändiga i en god tillväxt och låga pris- och löneökningar för att ansträngningarna att få ner budgetunderskottet skall lyckas. I högalternativet ökar nämligen budgetunderskottet under femårsperioden från 45 till 54 miljarder kronor. Realt sett innebär detta att budgetunderskottet ligger kvar på oförändrad nivå.

Diagram 1. Budgetsaldots utveckling 1980/81–1990/91
Miljarder kronor

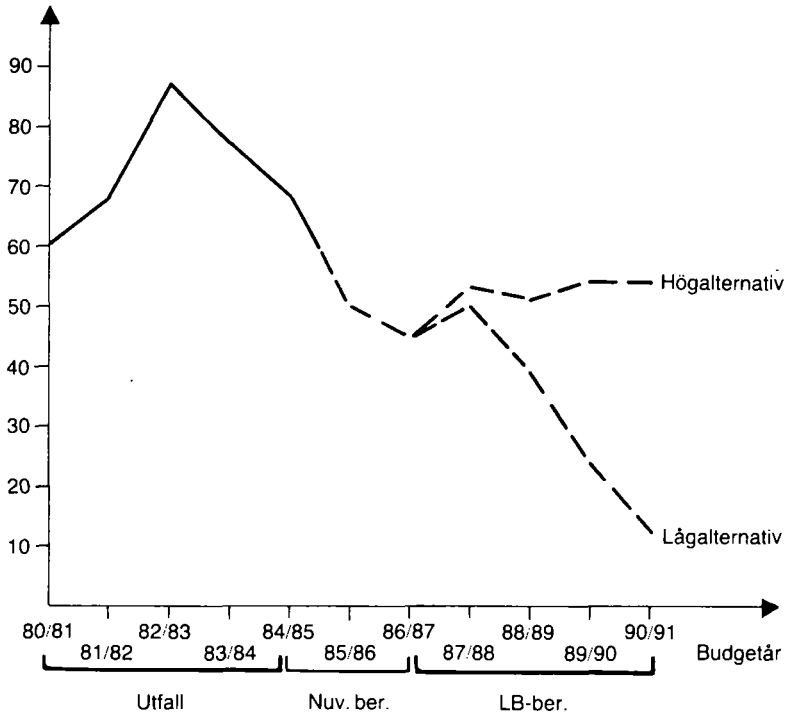

Eftersom de dynamiska effekterna underskattas i mekaniska kalkyler av detta slag skulle en sämre allmänekonomisk utveckling sannolikt leda till att saldoförsämringen blir ännu större än vad som här framkommer. En slutsats som kan dras av långtidsbudgeten är således att en något mindre gynnsam ekonomisk utveckling skulle mycket snabbt försvåra möjligheterna att begränsa budgetunderskottet.

Eftersom man i långtidsbudgetsammanhang endast beaktar utgiftsökningar av automatisk karaktär sker en underskattning av vissa andra utgiftsökningar som erfarenhetsmässigt alltid är nödvändiga att genomföra med vissa intervall. Så t. ex. justeras i kalkylerna inte barnbidrag och bostadstillägg med hänsyn till inflationen, eftersom en höjning av dessa bidrag förutsätter särskilda beslut. Om man under den kommande femårsperioden genomför sådana utgiftspåslag i samma utsträckning som under senare år skulle budgetunderskottet i lågalternativet bli 8 miljarder kronor större under slutåret. En annan slutsats som kan dras är alltså att det är av största vikt att varje ny utgiftsökning av detta slag finansieras genom begränsningar inom andra utgiftsområden. Gör man inte det omintetgörs mycket snabbt den positiva budgetutvecklingen.

Betydelsen av en stram utgiftsprövning belyses också genom särskilda kalkyler som gjorts i anslutning till långtidsbudgetens lågalternativ.

Om utgifter exkl. statsskuldräntor exempelvis skulle tillåtas öka i samma takt som BNP skulle budgetunderskottet bli ca 35 miljarder kronor större under slutåret.

Skulle utgifterna exkl. statsskuldräntor öka i samma snabba takt som under andra hälften av 1970-talet och början av 1980-talet blir avvikelsen än mer påtaglig. Budgetunderskottet under slutåret skulle i detta fall bli ca 46 miljarder kronor större än vad som anges i tabell 5.

Den minskning av budgetunderskottet som framträder i långtidsbudgetens lågalternativ fördelar sig inte jämnt över femårsperioden. Tvärtom beräknas budgetunderskottet under periodens andra år, dvs. budgetåret 1987/88, ånyo öka från 45 till över 50 miljarder kronor. De senaste årens positiva budgetutveckling skulle därmed brytas. Utskottet delar regeringens farhågor för att en sådan, om än begränsad, ökning av budgetunderskottet lätt skulle komma att leda till att räntan pressas uppåt och inflationsförväntningarna stegras. Detta är inte förenligt med de riktlinjer som gäller för den ekonomiska politiken. Särskilda åtgärder måste därför vidtas i samband med nästa års budgetprövning. Utskottet återkommer till dessa frågor i nästa avsnitt av detta betänkande.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Utskottet övergår därmed till att behandla de förslag till alternativa riktlinjer för budgetpolitiken som läggs fram i olika partimotioner. Allmänt gäller att dessa förslag i allt väsentligt knyter an till vad respektive parti förordade i samband med behandlingen av årets budgetproposition.

I *motion 565* (m) förordas en budgetreglering som skall tillgodose de båda krav som motionärerna vid upprepade tillfällen har ställt på budgetpolitiken. Enligt deras mening skall sålunda under den kommande femårsperioden inte bara underskottet i den offentliga sektorn undanröjas utan också skattetrycket sänkas med 5 procentenheter. Med andra ord måste alltså utgiftsbegränsningarna vara så omfattande att de skapar utrymme för både sänkt skatt och minskat budgetunderskott.

Motionärerna anför att de till skillnad från regeringen anser att man inte skall eftersträva att skapa ett långsiktigt överskott i den totala offentliga sektorn. Det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets behov bör i stället ske i företagen och i hushållen.

Avvägningen mellan de besparingar och de skattesänkningar som motionärerna förordar sägs vara gjord på ett sådant sätt att hushållens ekonomiska situation inte skall försämras. Åtstramningen träffar i stället staten, kommunerna, företagen och utlandet.

Motionärerna anser att flera av deras besparingsförslag har sin udd riktad mot andra områden än hushållssektorn. Så t. ex. föreslås stora nedskärningar i överföringarna till kommunerna och i u-hjälpen. I mer begränsad omfattning vill motionärerna också minska på olika former av företagsstöd. Likaså bör enligt deras mening anslagen till vissa typer av statlig verksamhet skäras ned, och framför allt bör en omfattande utförsäljning av statliga företag komma till stånd.

Utskottet har emellertid svårt att se att hushållens ekonomiska situation inte skulle komma att försämras av motionärernas åtstramningsförslag.

Inte minst gäller detta för de värst utsatta grupperna i samhället. Flera av motionärernas besparingsförslag berör nämligen sociala trygghetssystem. Sjukpenningsersättningen i början av sjukdom föreslås sålunda bli begränsad till 2/3 av nuvarande nivå. Under de därpå följande tre månaderna skall sjukpenningen reduceras till 80% av inkomsten. Denna ersättningsnivå föreslås också gälla fullt ut för föräldrapenningen. Mjölksubventionerna skall enligt motionärerna successivt avvecklas. De motsätter sig också att bostadsbidragen höjs och anser att stödet till arbetslöshetsförsäkringen skall skäras ned för att man på så sätt skall tvinga fram en höjning av de försäkrades egenavgift. Likaså anser motionärerna att skattereduktion för fackföreningsavgifter skall slopas samt att schablonavdraget och det kommunala grundavdraget vid inkomstbeskattningen skall sänkas – åtgärder som alla leder till skattehöjningar.

Dessa inskränkningar i den sociala trygghcten och i de allmänna levnadsförhållandena kombineras i motionärernas budgetalternativ med förslag till långtgående skattelättnader för framför allt de ekonomiskt bäst ställda grupperna i samhället. Inkomstskatten bör sålunda sänkas successivt fram till år 1989, då marginalskatten skall ha begränsats till 40% vid inkomstnivån 140 000 kr. Motionärerna förordar också en väsentligt lindrad förmögenhetsbeskattning och lättnader i beskattningen av aktieutdelningar.

Vid behandlingen av motionärernas tidigare framlagda budgetförslag bekräftade utskottet att detta skulle ge upphov till en betydande saldoförbättring under budgetåret 1986/87. Denna förstärkning skulle dock bara bli tillfällig. Till saken hör nämligen att besparingsförslagen förutsätts ge full effekt tämligen omgående medan skattesänkningarna hinner slå igenom i endast begränsad omfattning under budgetåret. Avgörande är också att en betydande del av de besparingar som skall finansiera skattesänkningarna är av engångsnatur. Närmare 4 miljarder kronor förväntas flyta in genom utförsäljning av statliga företag och andra statliga tillgångar.

När engångsförstärkningarna faller bort och skattesänkningarna får fullt genomslag på statsinkomsterna kommer ytterligare och ännu större besparingar att krävas. I annat fall kommer den angivna budgetförstärkningen att ersättas av ett underskott. Följden av motionärernas förslag skulle sålunda bli att fortsatta mycket långtgående besparingsförslag erfordras enbart för att hålla budgetunderskottet på oförändrad nivå. Redan de av motionärerna nu föreslagna besparingarna innebär emellertid enligt utskottets mening mycket långtgående ingrepp både i det sociala trygghetssystemet och i samhällsinsatser på viktiga välfärdsområden. Konsekvent genomfört skulle motionärernas förslag till fortsatta skattesänkningar och fortsatt minskat budgetunderskott därför mycket snart inte bara rasera grundvalen för vår välfärd och sociala omvårdnad. De skulle dessutom förorsaka en mycket omfattande arbetslöshet. En politik med denna inriktning tar utskottet bestämt avstånd ifrån.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 565 yrkande 2.

I *motion 566* (fp) instämmer folkpartiet i regeringens bedömning att målet om en god tillväxt inte kan nås om man tillåter kraftigt ökade offentliga

utgifter eller genomför stora ofinansierade skattesänkningar. De skattesänkningar som motionärerna av tillväxtskäl finner angelägna att genomföra bör därför i sin helhet finansieras. Därutöver måste nedskärningar göras i de offentliga utgifterna för att man skall kunna nå en tillväxttakt som är jämförbar med vad som gäller i andra industriländer.

I likhet med moderata samlingspartiet förespråkar motionärerna sålunda en politik som innebär att man genom utgiftsbegränsningar och budgetförstärkningar skall kunna dels minska budgetunderskottet, dels sänka skatterna.

Visserligen har motionärerna inte lika omfattande krav på det skattepolitiska området som moderata samlingspartiet. Dock är deras förslag till marginalskattesänkningar för höginkomsttagare mera långtgående. I motsats till detta parti föreslår man dessutom sänkt kommunalt grundavdrag för alla inkomsttagare, vilket medför att även de med mycket blygsamma inkomster får vidkännas en skattehöjning på ca 900 kr.

De argument som kan anföras mot moderata samlingspartiets budgetalternativ gäller i allt väsentligt också folkpartiets förslag. Det inkomstbortfall som deras förslag om marginalskattesänkningar ger upphov till får fullt genomslag först längre fram. Detsamma gäller för utgifterna för folkpartiets förslag på det familjepolitiska området. Det kommer då att krävas ytterligare besparingar för att inte budgetunderskottet ånyo skall öka.

Utskottet vill i sammanhanget också peka på de inflationsdrivande effekter som finns inrymda i två av motionärernas förslag. Det gäller dels deras vid upprepade tillfällen framförda krav på en snabb avveckling av livsmedelssubventionerna, dels deras nu väckta förslag om att skatten på alkohol skall höjas med 7%. Såsom utskottet tidigare har strukit under är det nu av stor vikt att olika typer av prishöjningar kan hållas tillbaka.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 566 yrkande 2.

I *motion 567* (c) hänvisas till det budgetalternativ som centerpartiet tidigare redovisat i anslutning till budgetpropositionen. Motionärerna åberopar de i detta sammanhang framförda besparingsförslagen, vilka i likhet med de samtidigt väckta förslagen på det skattepolitiska området sägs ha fortsatt aktualitet.

Inledningsvis vill utskottet därför erinra om vad utskottet anförde vid behandlingen av detta tidigare förslag. Utskottet konstaterade att förslaget i vissa avseenden på ett positivt sätt skilde sig från vad moderata samlingspartiet och folkpartiet hade förordat i sina ekonomisk-politiska motioner. Centern föreslog sålunda inte att sjukpenningförmånerna skulle försämras. Man krävde inte heller att skattereduktionen för fackföreningsavgifter skulle slopas. Vidare godtog man regeringens förslag till höjda bostadsbidrag. Partiet hade också mindre långtgående krav på marginalskattesänkningar.

Den nu framlagda motionen avviker på motsvarande positiva sätt från motionerna 565 (m) och 566 (fp) genom att fördelningspolitiska synpunkter mer uttalat skjuts i förgrunden. Så t. ex. betonar motionärerna att fortsatta marginalskattesänkningar måste kombineras med särskilda insatser för låginkomsttagare. De förordar också en fortsatt höjning av det kommunala

grundavdraget eftersom det sänker skatten lika för alla. Vidare bör man enligt deras mening eftersträva en mer enhetlig skattenivå i landets olika kommuner och bygga ut den kommunala skatteutjämningen efter rättvisa principer.

Vid den tidigare behandlingen av motionärernas budgetalternativ framförde emellertid utskottet också stark kritik mot vissa enskildheter i förslaget. Så t. ex. ansåg utskottet att motionärernas krav på en återgång till den tidigare nivån på schablonavdraget för löntagare helt skulle omöjliggöra den eftersträvade förenklingen av inkomsttagarnas självdeklarationer.

Utskottet satte också starkt ifråga de förslag som motionärerna förde fram för att ge sysselsättningspolitiken en, som man uttryckte det, mer offensiv inriktning. Förslagen innebar att omfattande insatser skulle göras för småföretag genom kraftigt minskad skattebelastning och ökad satsning på olika stödformer. Dessa *långsiktigt* verkande åtgärder, som i flera fall förutsattes träda i kraft först efterföljande år, skulle enligt motionärerna ge utrymme för mycket betydande och *omedelbart* verkande nedskärningar av AMS verksamhet. Utskottet konstaterade att motionärerna tydligen räknade med att generella skattelättnader och andra allmänna stimulanser skulle ge småföretagen ett så starkt incitament till nyanställningar att detta kompenserade bortfallet av arbetsmarknadspolitiska insatser. Utskottet bedömde detta som föga troligt. Under alla omständigheter skulle enligt utskottet en omläggning av angivet slag leda till svåra övergångsproblem, som ofrånkomligen skulle driva upp arbetslösheten. Hur dessa problem skulle bemästras gick motionärerna inte in på, och denna fråga berör man inte heller nu när man ånyo för fram samma förslag.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att besparingar som driver upp arbetslösheten ofta leder till att utgifterna pressas upp. Stigande arbetslöshet ökar nämligen inte bara behovet av sysselsättningsskapande åtgärder. Den medför också att statens utgifter i form av bidrag till arbetslöshetskassor ökar. Med hänsyn härtill finner utskottet det anmärkningsvärt att motionärerna inte närmare försöker analysera konsekvenserna av sina förslag.

Det främsta skälet till att utskottet tidigare avvisat och inte heller nu kan ställa sig bakom den av motionärerna föreslagna budgetregleringen är emellertid att detta alternativ skulle leda till en varaktig försvagning av budgetsaldot. Vissa av de beslut som riksdagen fattat under våren har medfört att denna budgetförsämring blivit mer uttalad. Det gäller bl. a. centerpartiets avvisande av den beslutade höjningen av omsättningsskatten på aktiehandel, vars tillskott till statskassan nu ger en motsvarande försvagning av deras budgetalternativ. Såsom utskottet tidigare har slagit fast kan en politik som innebär att budgetunderskottet tillåts öka inte godtas eftersom detta skulle bidra till att pressa upp räntan och stegra inflationsförväntningarna.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 567 yrkande 2.

I *motion 568* (vpk) betonas att det finns alla skäl att slå vakt om ett lägre budgetunderskott. Motionärerna är dock kritiska mot att man genom överföringar från kommunerna försöker begränsa det statliga budgetunderskot-

tet. Samhällsekonomiskt åstadkommer man därigenom just ingenting, anser motionärerna. I synnerhet inte som man på detta sätt begränsar angelägen kollektiv konsumtion utan att motsvarande reformer kan avläsas på den statliga sidan. En för samhället och medborgarna mer rättvis och framkomlig väg är enligt motionärerna att föra en politik som ger kommunerna möjlighet att utvecklas samtidigt som det statliga budgetunderskottet hålls nere genom andra åtgärder. Motionärerna förespråkar här en ökad beskattning av kapital, förmögenheter och aktiebörs samt ett utnyttjande av den stora likviditet som finns inom företagen.

Motionärerna återkommer till de förslag man väckte under allmänna motionstiden. Så t. ex. skall ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällelig regi ge 100 000 nya arbeten. Lika många nya arbeten bör under de närmaste åren tillskapas inom den offentliga sektorn. Livsmedelssubventionerna skall i en första etapp höjas med 3 miljarder kronor. Vidare bör statsbidraget till kommunerna för det kommunala bostadstillägget till pensionärer höjas.

I motionen tas också vissa nya förslag upp. Bl. a. förespråkas ett samhälleligt investeringsprogram för snabb avveckling av kärnkraften och introduktion av alternativa energislag. Vidare krävs att den av regeringen aviserade delpensionsreformen tidigareläggs ett halvt år.

Utskottet får för egen del anföra följande. Liksom tidigare är det svårt att göra en korrekt kostnadsberäkning av vissa av motionärernas förslag. Helt klart är emellertid att deras budgetalternativ skulle leda till ett kraftigt ökat budgetunderskott, främst under nästa budgetår innan skattehöjningarna hunnit få genomslag, men även senare. Av intresse i sammanhanget är också att motionärernas förslag förutsätter höjning inte bara av kapital- och förmögenhetsskatter utan även av flera arbetsgivaravgifter. Budgetförslaget skulle därigenom dels begränsa utrymmet för löntagarnas reallöneökningar, dels föranleda en betydande skärpning av skattetrycket.

Utskottet kan för sin del inte ställa sig bakom en expansiv finanspolitik av detta slag, eftersom den skulle bidra till att höja skattetrycket, driva upp inflationen och pressa upp räntenivån, vilket skulle hämma fortsatt ekonomisk tillväxt.

Med det anförda avstyrks motion 568 yrkande 2.

Sammanfattning

Utskottet anser sammanfattningsvis att följande riktlinjer bör gälla för budgetpolitiken. Den stramhet som varit ett signum för de senaste årens budgetarbete måste tillämpas med oförminskad styrka och konsekvens. Även om betydande framsteg gjorts är balansen i ekonomin ännu inte återställd. Årets långtidsbudget visar entydigt att statsfinanserna kan bringas i ordning om en stram budgetpolitik kombineras med en ekonomisk politik som är inriktad på att skapa god tillväxt och låg inflation. Givetvis måste takten i den statsfinansiella saneringen anpassas till konjunkturutvecklingen. Den får inte heller drivas så långt att grundvalen för offentlig verksamhet och social omvårdnad urholkas. Likaså måste fördelningspolitiska avvägningar få sätta sin prägel på besparingsarbetet och nödvändiga uppoffringar fördelas efter bärkraft.

Under våren har ett närmande skett mellan partierna i vissa frågor. Alltjämt gäller emellertid att respektive parti i allt väsentligt håller fast vid sina tidigare förslag. Det innebär att i de tre borgerliga partiernas budgetalternativ finns få gemensamma besparingsförslag, medan samstämmigheten är desto större när det gäller åtgärder som leder till ökade utgifter eller minskade inkomster. En liknande, fast på andra grunder framtvingad, åderlåtning av statens finanser framkommer i vänsterpartiet kommunisternas budgetalternativ.

Med hänsyn härtill kan utskottet inte ställa sig bakom de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som förespråkas i motionerna 565 (m), 566 (fp), 567 (c) och 568 (vpk). Av samma skäl avstyrker utskottet det förslag till budgetpolitiska riktlinjer som återfinns i *motion 600* (yrkande 2) av Alf Svensson (c).

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till budgetpolitiska riktlinjer som innebär ett konsekvent fullföljande av de senaste årens framgångsrika budgetpolitik för att återställa balansen i statens finanser.

I enlighet härmed bör sålunda skattetrycket hållas i stort sett oförändrat på nivån 50% av BNP. Med denna begränsning på statsbudgetens inkomstsida måste den nödvändiga fortsatta förstärkningen av statsbudgeten åstadkommas genom en kombination av restriktiv utgiftspolitik och en god tillväxt i ekonomin. Såsom föredraganden framhåller måste begränsningen bl. a. få till följd att staten inte kan tillåta en lönekostnadsökning på annan nivå än vad som gäller för arbetsmarknaden i övrigt. Höga lönekostnadsökningar måste därför få återverkningar på verksamhetens omfattning.

Den budgetförsvagning som framkommer under budgetåret 1987/88 i långtidsbudgetens lågalternativ stryker under vikten av att utgiftsprövningen inför detta år måste bli fortsatt stram.

De principer som riksdagen vid upprepade tillfällen lagt fast för utgiftsprövningen bör gälla även i fortsättningen. Det innebär att:

- Endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras. Omfattningen av sådana utgiftsökningar måste hållas nere samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas.
- Utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden
- Arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken måste fortsätta.
- Åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisations- och finansieringsformer.
- En fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram och verksamheter måste göras enligt de principer som anges i kompletteringspropositionen.

Avslutningsvis vill utskottet helt kort också beröra en fråga som regeringen aktualiserar i detta sammanhang. Såsom föredraganden framhåller är det angeläget att finanspolitikens inriktning inte urholkas under riksdagens beredning av budgetförslaget. Om ett riksdagsutskott lägger fram ett förslag som innebär att regeringens budgetalternativ försvagas bör det ankomma på utskottet att samtidigt anvisa en lämplig finansieringsform.

Denna princip har tillämpats under riksdagens behandling av årets budgetproposition i vad avser den kommunala ekonomin.

I *motion Fi712* av John Andersson (vpk) begärs att *konsekvenserna av generella nedskärningar* inom den offentliga sektorn skall utredas skyndsamt. Enligt motionären drabbar sådana nedskärningar ofta regionala och lokala myndigheter relativt sett hårdare än centrala myndigheter. Det bör därför undersökas bl. a. hur de generella nedskärningarna påverkar de regionala och lokala myndigheternas möjligheter att ge god service till allmänheten.

Utskottet vill med anledning härav framhålla följande. Underskottet i statsfinanserna har tvingat fram ett omfattande besparingsarbete, i vilket statliga utgiftsprogram och statliga verksamhetsformer har kommit att omprövas. I årets budgetproposition har regeringen lämnat en redogörelse för statsmyndigheternas servicearbete. Av den framgår att regeringen för andra året i rad har uppmanat myndigheterna att i sina anslagsframställningar redovisa åtgärder som de vidtagit i syfte att förbättra servicen till bl. a. allmänheten.

Även i andra sammanhang har regeringen slagit fast att ett väsentligt motiv för att statlig verksamhet bedrivs i decentraliserade former är ambitionen att ge medborgarna en god service.

Med hänsyn till att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på de problem motionären tar upp finns det enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att hos regeringen begära en särskild utredning. Utskottet avstyrker således motion Fi712.

Finansfullmakten och statliga kreditgarantier m. m.

I propositionen lämnar föredraganden en redogörelse för i vilken utsträckning regeringen har *utnyttjat finansfullmakten* och vissa liknande konjunktur- och arbetsmarknadspolitiskt betingade bemyndiganden. Redogörelsen föranleder i sig inget uttalande från utskottets sida.

Utskottet vill emellertid i detta sammanhang aktualisera frågan om en översyn och en samordning av de bemyndiganden regeringen har för insatser som bedöms erforderliga av konjunktur- eller arbetsmarknadsmässiga skäl.

Finansfullmakten tillkom år 1975. Genom den bemyndigas regeringen att under ett budgetår besluta om utgifter intill ett visst belopp om arbetsmarknadsläget kräver det. Beloppsgränsen har sedan budgetåret 1979/80 varit 2,5 miljarder kronor. Fullmakten får användas för att tidigarelägga, utvidga eller påskynda statliga investeringar som normalt finansieras med anslag på statsbudgeten. Regeringen kan också använda den för bidrag till kommunala projekt för investering och sysselsättning. Bidragsprocenten får därvid fastställas med hänsyn till ändamålet men inte överstiga 75 %. Vidare får finansfullmakten användas för bidrag till näringslivet och bostadssektorn. I dessa sammanhang får gällande bidragssatser tillfälligt höjas till högst 75 %.

Vid sidan härav finns inom försvars-, utbildnings- och bostadsdepartementets verksamhetsområden ett antal bemyndiganden som regeringen kan använda om det behövs av konjunktur- eller sysselsättningsskäl. Vill-

koren för hur dessa bemyndiganden får utnyttjas varierar något. Bemyndigandena är dock inte beloppsmässigt begränsade, om man undantar regeringens befogenheter att med 10 % utöka de investeringsramar som riksdagen fastställt för Sveriges Radios verksamhet.

Riksdagen har nyligen på förslag av kulturutskottet beslutat medge att regeringen får överskrida det på trettonde huvudtiteln upptörda reservationsanslaget Byggnadsbidrag på det kyrkliga området (F 5) om det behövs av sysselsättningsskäl. Eftersom det här är frågan om ett reservationsanslag som enligt gällande budgetprinciper inte får överskridas, förutsätter utskottet att beslutet tolkas på ett sådant sätt att dessa principer inte sätts åsido.

Uppdelningen av de konjunktur- och arbetsmarknadspolitiskt motiverade bemyndigandena dels på den beloppsbegränsade finansfullmakten, dels på olika anslagsöverskridanden gör det svårt för riksdagen att få en samlad bild av vilka fullmakter regeringen förfogar över och till vilka totala belopp dessa uppgår. Regeringen bör därför se över systemet med finansfullmakten och övriga snarlika bemyndiganden. Syftet med översynen bör vara att dels begränsa antalet bemyndiganden, dels fastställa en för finansfullmakten och övriga konjunktur- och arbetsmarknadspolitiskt motiverade bemyndiganden gemensam beloppsmässig ram. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

För budgetåret 1986/87 tillstyrker utskottet regeringens förslag om en *finansfullmakt* på 2 500 milj. kr.

Vad föredraganden anfört i propositionen om *statliga kreditgarantier* föranleder inget uttalande från utskottets sida.

Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

I bilaga 9 till årets budgetproposition har regeringen under punkt F 9 föreslagit riksdagen att till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 2 miljarder kronor. Anslagsbeloppet, som är rent schablonmässigt beräknat, är i princip avsett att täcka de merkostnader som uppkommer inom statsförvaltningen till följd av nya löneavtal m.m. Täckningsanslaget omfattar dock inte affärsverken, ej heller det militära försvaret och civilförsvaret. I propositionen understryker föredraganden att anslagsbeloppet inte skall ses som en prognos över de kommande löneförhandlingarna.

Något nytt löneavtal har inte slutits på det statliga förhandlingsområdet sedan föregående avtal upphörde att gälla den 31 december 1985. Med hänsyn härtill har utskottet inget att erinra mot föredragandens medelsberäkning. Utskottet tillstyrker således att 2 miljarder kronor anvisas till Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

Nordiska ministerrådet har fastställt en handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. I den ingår ett antal större investeringsprojekt av infrastrukturkaraktär. Invsteringarna, som kostnadsberäknats till 2,5 miljarder norska kronor, syftar till att på olika sätt förbättra betingelserna för gods- och persontransporter mellan och genom de nordiska länderna.

Lånefinansieringen av projekten skall enligt planen knytas till Nordiska Investeringsbanken (NIB). Enligt de riktlinjer som gäller för denna bank får den emellertid endast i undantagsfall ge lån till projekt som normalt finansieras över statsbudgetar. För att kunna utnyttja NIB som finansiär krävs därför någon form av specialarrangemang. Av denna anledning har ministerrådet förordat att en särskild låneordning inrättas inom NIB:s nuvarande verksamhet. Den nya låneordningen kallas Utlåningsordning för nordiska invsteringsprojekt (UNI). Den skall ha till ändamål att finansiera de större investeringsprojekt som ingår i handlingsplanen. I motsats till vad som gäller för NIB:s ordinarie utlåning skall dessa lån kunna användas för en fullständig finansiering av projekten.

Erforderlig upplåning skall ske på kapitalmarknaderna utom och inom Norden och inte skiljas ut från NIB:s övriga upplåning. Utlåningen skall ske på marknadsmässiga villkor. Lånevillkoren kommer att bestämmas i förhandlingar mellan NIB och låntagaren för varje enskilt projekt.

En extra utlåningsram kommer att fastställas för den nya låneordningen. För att NIB:s kreditvärdighet skall kunna bibehållas förutsätter detta ökat grundkapital som till viss del kommer att få formen av inbetalt kapital.

Den utökade låneramen avser ministerrådet att fastställa till 500 milj. SDR (Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden) eller ca 4,2 miljarder kronor. De närmaste två årens lånevolym torde emellertid rymmas inom NIB:s nuvarande ordinarie utlåningsram. Någon omedelbar åtgärd erfordras därför inte. I samband med att den särskilda låneordningen beslutas kommer emellertid ministerrådet att göra en utfästelse om att, när så erfordras, höja NIB:s grundkapital så att reellt utrymme ges för den extra låneramen.

Det åligger ministerrådet att bestämma vilka enskilda projekt som skall få UNI-finansieras. Varje enskilt land bestämmer därefter om och i vilken utsträckning UNI skall utnyttjas för finansieringen av projektet.

I ministerrådets handlingsplan ingår följande svenska investeringsprojekt på samfärdselområdet:

- Väginvesteringar på väg E6 i Bohuslän på 550 milj. norska kronor mellan åren 1986–1990.
- Järnvägsinvesteringar på Västkustbanan samt två bansträckor mot Norge på 455 milj. norska kronor mellan åren 1986–1989.

Dessa projekt har, med senare ändringar och höjda kostnadsramar, godkänts av ministerrådet och är därmed kvalificerade för UNI-finansiering.

Riksdagen har nyligen ställt sig bakom projekten (TU 1985/86:13, rskr. 158 samt TU 1985/86:17, rskr. 259). Vad beträffar väginvesteringarna

framhöll trafikutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande att det från vägpolitisk synpunkt är av värde att dessa investeringar kommer till stånd. Enligt trafikutskottets uppfattning var det vidare till fördel att investeringarna kan genomföras utanför de ordinarie anslagsramarna genom den föreslagna finansieringsformen.

I kompletteringspropositionen tar regeringen upp vissa följdfrågor i ärendet. Föredraganden framhåller att regeringen har för avsikt att utnyttja UNI för finansiering av de aktuella väg- och järnvägsprojekten. För Sveriges del bör enligt föredraganden riksgäldskontoret vara låntagare hos NIB. Vidare bör enligt hans mening utbetalning av medel till den myndighet eller det affärsverk som svarar för projekten få ske enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar för varje särskilt fall. Föredraganden påpekar också att vid ett utnyttjande av låneordningen för väg- och järnvägsinvesteringar kommer ränte- och amorteringskostnaderna att påverka statsbudgeten längre fram till den del investeringarna inte kan anses förräntningspliktiga. Kostnaderna bör då redovisas i kommande budgetpropositioner, anser föredraganden.

Ränte- och amorteringskostnaderna för de aktuella projekten har tidigare också berörts av kommunikationsministern i årets budgetproposition. Han framhöll där att i fråga om vägprojekten är avsikten den att lånet skall vara ränte- och amorteringsfritt under byggnadstiden. Man kan därför enligt de uppskattningar som gjordes i propositionen räkna med att kapitaltjänstkostnaderna för väginvesteringarna kommer att falla ut första gången år 1992. Järnvägsinvesteringarna var enligt kommunikationsministerns bedömning förräntningsbara endast till 20 %. Han föreslog därför att SJ skulle ges särskild kompensation för täckande av resterande 80 % av de kapitaltjänstkostnader som följer med lån i Nordiska Investeringsbanken. Riksdagen har genom de nyss nämnda besluten godkänt dessa åtgärder. Riksdagen har samtidigt för budgetåret 1986/87 anvisat 3 milj. kr. till SJ som ersättning för kapitalkostnader, för lån i Nordiska Investeringsbanken.

Utskottet uppfattar framställningen i kompletteringspropositionen så att vad frågan nu närmast gäller är att regeringen begär riksdagens godkännande av att UNI utnyttjas för de aktuella projekten. Regeringen föreslår också att riksgäldsfullmäktige skall bemyndigas att ta upp erforderliga lån i Nordiska Investeringsbanken och betala ut medlen i enlighet med vad som föreslås i propositionen.

I *motion 588* (vpk) begärs att riksdagen skall avslå propositionen i vad avser väginvesteringar på väg E 6 i Bohuslän. Motionärerna avvisar också förslaget att riksgäldsfullmäktige skall bemyndigas att ta upp lån i Nordiska Investeringsbanken för de aktuella väg- och järnvägsinvesteringarna.

I *motion 567* (c) föreslås att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som sägs i motionen om utnyttjande av Nordiska Investeringsbanken för järnvägs- och väginvesteringar. Motionärerna anser att det är positivt att NIB används för sådana investeringar. När det gäller prioriteringen av hur resurserna utnyttjas vill motionärerna erinra om den syn de har redovisat beträffande regionalpolitiska hänsyn vid vägbyggande och att satsningen på järnvägen skall ha högsta prioritet.

Utskottet anser i likhet med vad som sägs i motion 567 (c) att det är positivt att Nordiska Investeringsbanken kan användas på det sätt som föreslås i propositionen. Utskottet har ej heller i övrigt något att erinra mot regeringens förslag i detta sammanhang. Vad beträffar frågan om en prioritering av de resurser som utnyttjas och den vikt motionärerna därvid lägger på järnvägen vill utskottet framhålla följande. De investeringsprojekt som ingår i handlingsplanen är ett antal större, klart avgränsade investeringsprojekt som redan godkänts av riksdagen. Några nya regionalpolitiska avvägningar eller ändrade prioriteringar bör därför inte göras i detta sammanhang. Med det anförda avstyrker utskottet motion 567 yrkande 16 (c).

Såsom framgått av vad utskottet nyss anfört har trafikutskottet tidigare med riksdagens gillande uttalat att det är värdefullt att de svenska väginvesteringar som ingår i handlingsplanen kommer till stånd. Det gäller alltså även den tilltänkta utbyggnaden av väg E 6 i Bohuslän. Finansutskottet har från sina utgångspunkter ej skäl att ifrågasätta detta beslut och kan ej heller i övrigt ställa sig bakom de förslag som förs fram i motion 588 (vpk). Utskottet avstyrker således bifall till denna motion.

I *motion 585* av Kjell A Mattsson och Elving Andersson (c) begärs att Sverige skall ta ett initiativ till ett gemensamt nordiskt program för miljöförbättringar i Skagerack - Kattegatt, och att man för detta ändamål utnyttjar den speciella låneordningen i den nordiska investeringsbanken.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att riksdagen nyligen har behandlat vissa frågor med anknytning till vattenvård (JoU 1985/86:17, rskr 247). Med anledning av en av samma motionärer väckt motion – 1985/86:Jo709 – påtalade ett enigt jordbruksutskott nödvändigheten av att brådskande åtgärder vidtogs för att minska föroreningarna i gränsvattnen mot Norge. Enligt utskottets mening var det angeläget att man från svensk sida aktivt söker påverka grannlandets regering och myndigheter att skyndsamt vidta åtgärder för att minska de förorenande utsläppen. Vad jordbruksutskottet anförde om behovet av forskning och snabba åtgärder i syfte att förbättra miljön i bl. a. norra Skagerack samt Idefjorden beslöt riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna.

I den nu aktuella motionen framhåller motionärerna att kostnaderna för erforderliga reningsanläggningar naturligtvis skall åvila respektive förorenare. Men enligt motionärernas mening finns det också motiv för gemensamma ekonomiska åtaganden. Dit hör, anser de, tillräckliga resurser för att kunna genomföra ett effektivt forskningsprogram, att ställa upp ett mål för miljöåtgärderna, program för reningsanläggningar och restriktioner för näringsverksamheter.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att UNI har till ändamål att finansiera större *investeringsprojekt* som ingår i den nordiska handlingsplanen. UNI är alltså inte avsett för att bestrida löpande utgifter av det slag som motionärerna för fram. Utskottet avstyrker med hänsyn härtill bifall till motion 585.

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

a) att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:565 yrkande 1, 1985/86:566 yrkande 1, 1985/86:567 yrkande 1, 1985/86:568 yrkandena 1, 3, 4 och 5 och 1985/86:600 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

b) att riksdagen avslår motion 1985/86: 567 yrkande 14 om fördelningspolitikens inriktning,

2. beträffande *avskaffande av löntagarfonderna*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:566 yrkande 4 och 1985/86:600 yrkande 4,

3. beträffande *kredit- och valutapolitiken*

a) att riksdagen avslår motionerna 1985/86:566 yrkande 5 och 1985/86:600 yrkande 5,

b) att riksdagen avslår motion 1985/86:568 yrkande 10,

c) att riksdagen avslår motion 1985/86:599,

4. beträffande *betalningsvillkor vid kreditköp*

a) att riksdagen

dels med anledning av proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 46 samt med avslag på motionerna 1985/86:565 yrkande 3, såvitt nu är i fråga, 1985/86:566 yrkande 18, 1985/86:598 och 1985/86:574 antar följande

Förslag till
Lag om upphävande av lagen (1985:580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp

Härigenom föreskrivs att lagen (1985:580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp skall upphöra att gälla vid utgången av december månad 1986.

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en samordning av bemyndigandelagar och kreditpolitisk lagstiftning,

b) att riksdagen avslår motion 1985/86: 565 yrkande 3 såvitt avser avskaffande av bilkreditförordningen,

5. beträffande *ändrad tid för återbetalning av medel på likviditetskonto*

att riksdagen med avslag på motion 1985/86:566 yrkande 17 antar i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 41 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1984:501) om inbetalning på likviditetskonto,

6. beträffande *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi219 yrkande 4,

7. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:565 yrkande 2, 1985/86:566 yrkande 2, 1985/86:567 yrkande 2, 1985/86:568 yrkande

2 och 1985/86:600 yrkande 2 godkänner vad som förordats i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. beträffande *utredning om konsekvenserna av generella nedskärningar*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi712,

9. beträffande *utnyttjande av finansfullmakten*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 44 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet i övrigt anfört,

10. beträffande *finansfullmakten*
att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1986/87, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 12 intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

11. beträffande *statliga kreditgarantier*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 45,

12. beträffande *täckning av merkostnader för löner och pensioner*
att riksdagen med bifall till proposition 1985/86:100 bilaga 9 punkt F 9 till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 2 000 000 000 kr.,

13. beträffande *utnyttjande av särskild låneordning i Nordiska Investeringsbanken*
a) att riksdagen med avslag på motion 1985/86:588 yrkande 1 godkänner i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 13 angiven finansieringsform för investeringsprojekt på samfärdselområdet som ingår i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning,
b) att riksdagen avslår motionerna 1985/86:567 yrkande 16 och 1985/86:585,

14. beträffande *bemyndigande att uppta lån i Nordiska Investeringsbanken*
att riksdagen med avslag på motion 1985/86:588 yrkande 2 bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att uppta erforderliga lån i Nordiska Investeringsbanken och att utbetala medlen i enlighet med vad som förordats i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 14.

Stockholm den 27 maj 1986

På finansutskottets vägnar

Arne Gadd

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Roland Sundgren (s), Lars Tobisson (m), Christer Nilsson (s), Rune Rydén (m), Iris Mårtensson (s), Lisbet Calner (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Hans Petersson i Hallstahammar (vpk), Hans-Eric Andersson (s), Hugo Hegeland (m), Rolf Kenneryd (c), Anne Wibble (fp) och Olof Johansson (c).

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Hugo Hegeland (m), Rolf Kenneryd (c), Anne Wibble (fp) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med **"Den ekonomiska"** och på s. 31 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

Som tidigare redovisats i avsnittet om den internationella utvecklingen har förutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen under år 1986 påtagligt förbättrats. Hösten 1985 var det en allmän uppfattning att priset på olja inte nämnvärt skulle ändras utan ligga kvar på nivån 26 dollar per fat. I april 1986 antas i den reviderade finansplanen att priset skall vara 15 dollar per fat. Vidare förutsätts för år 1986 en genomsnittlig dollarkurs på 7:42 kr. Det kan nämnas att spotpriset på råolja – priset noterat dag för dag – var i Rotterdam 14.73 dollar per fat den 21 maj och att dollarkursen den 27 maj noterades till 7.29 kr. Fallet i dollarkursen har också inneburit en depreciering av den svenska kronan mot den västtyska marken, vilket har gynnsamma effekter på den svenska ekonomin.

Med understrykande av osäkerheten i bedömningarna kan dock konstateras att de sjunkande oljepriserna och den fallande dollarkursen på kort sikt får positiva effekter på svensk ekonomi. Bruttonationalprodukten kan förväntas öka mera än vad som tidigare antogs, inflationen kommer att bli lägre på grund av lägre oljepris, handels- och bytesbalansen kommer att uppvisa ett bättre saldo och budgetunderskottet blir lägre genom att kostnaderna för den svenska utlandsskulden blir lägre.

Den förbättring av bytesbalansen som nu kan förutses är helt och hållet en följd av den utländska draghjälpen. Det sänkta oljepriset innebär att den svenska oljenotan halveras 1986 jämfört med 1985. Då kostade oss handeln med oljeprodukter ca 32 miljarder kronor, i år väntas kostnaden sjunka till 16 miljarder kronor. Om man bortser från handeln med oljeprodukter och fartyg har överskottet i utrikeshandeln sedan 1984 minskat med ca 10 miljarder kronor. Utan den minskade oljenotan skulle Sverige i år ha haft ett underskott i bytesbalansen på ca 10 miljarder kronor.

Utrikeshandeln väntas i år liksom under 1985 ge ett negativt bidrag till BNP-utvecklingen. Inte heller väntas investeringarna stå för någon större positiv post. Det betyder att regeringens strategi för att rätta till de strukturella obalanserna i den svenska ekonomin hittills har slagit fel. Det är nu i stället den privata och den offentliga konsumtionen som svarar för största delen av BNP-ökningen. Enligt prognosen för 1986 svarar den totala konsumtionen för 80% av hela BNP-ökningen. För 1985 var motsvarande siffra 75%.

Den privata konsumtionen kan nu väntas öka med cirka tre procent innevarande år, främst på grund av det utrymme som skapats av oljeprisfallet. Utskottet vill understryka att en så kraftig höjning av den privata

konsumtionen icke är förenlig med målsättningen att höja tillväxttakten i svensk ekonomi genom en ökning av industrisektorn.

De kraftigt förbättrade vinsterna i näringslivet har skapat förutsättningar för en hög tillväxt i investeringarna. För att åstadkomma ett permanent överskott i bytesbalansen och bibehållen hög sysselsättning måste industrikapaciteten öka vilket också ställer krav på hög tillväxt i investeringarna. Från den synpunkten är konsumtionstillväxten under år 1985 och hittills innevarande år alltså alltför snabb. Kraven på högre investeringar för att nå en balanserad tillväxt innebär att konsumtionsökningen och då särskilt ökningen av den kommunala konsumtionen måste hållas tillbaka. Det kan visserligen hävdas att industriproduktionen har haft en god utveckling under senare år. Utskottet måste emellertid konstatera att expansionstakten mattats av vilket kontrasterar mot den utvecklingsprofil som i 1984 års långtidsutredning angavs vara förenlig med en väg mot balans år 1990 (FiU 1984/85: 6). Investeringskraven enligt LU-84 jämförda med det faktiska utfallet framgår av följande tabell.

Industrins produktion och bruttoinvesteringar 1984—1986
Procentuell volymförändring

	Enligt LU 84			Utfall		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986
Produktion	5,9	5,2	5,3	7,1	2,1	3,0
Bruttoinvesteringar	8,0	9,2	22,4	16,6	15,8	5,0

Utskottet vill understryka att en utveckling mot balans i den svenska ekonomin förutsätter en fortsatt markant sänkning av pris- och lönestegringstakten. Om en sådan successiv neddragning inte kommer till stånd fram till år 1990 kommer – som även framhålls i propositionen – den gynnsamma konkurrenssituation som åstadkommits genom 1981 och 1982 års devalveringar att reduceras till ett tillfälligt positivt mellanspel i en långsiktigt nedgående utveckling.

Söndagen den 11 maj devalverades den norska kronan med 12%. Denna åtgärd får för år 1986 knappast någon effekt på den svenska ekonomins utveckling. Detta förklaras av att den svenska kronan genom vår valutakorgs konstruktion gentemot andra för vår handel viktiga valutor deprecieras med något mer än 1%. Eftersom den del av den svenska utrikeshandeln som konkurrerar med norska företag endast utgör 1 à 2% innebär detta en viss förstärkning av vår konkurrenskraft. Någon justering av de bedömningar som redovisats tidigare är därför inte nödvändig.

Inriktningen av den ekonomiska politiken

Utskottet har i det föregående beskrivit den ekonomiska utvecklingen i Sverige under innevarande år såsom den för närvarande kan bedömas. Som bakgrund till den inriktning av den ekonomiska politiken som utskottet förordar vill utskottet emellertid göra ytterligare några kommentarer.

Uppräkningen av tillväxttakten i Sverige i den reviderade finansplanen

jämfört med budgetpropositionen i januari är för det första för Sveriges vidkommande blygsam och för det andra förblir den lägre än i de flesta andra industrialiserade västländer. Detta pekar enligt utskottet tydligt på att väsentliga strukturella brister kvarstår i den inhemska ekonomin.

Dessutom är det enligt utskottets mening uppenbart att den vridning av resursanvändningen till förmån för export och investeringar som 1981 och 1982 års devalvering åstadkom inte fullföljs. Både år 1985 och under innevarande år är det konsumtionen som svarar för den alldeles övervägande delen av BNP-ökningen, dvs bidrar till mellan 75 och 80% av tillväxten.

För det tredje vill utskottet stryka under det faktum att det är gynnsamma internationella faktorer i form av halverade oljepriser, sjunkande dollarkurs och lägre internationella räntenivåer som svarar för att bytesbalansen i år kan väntas ge ett mindre överskott. Utan en sådan draghjälp från den internationella konjunkturen skulle den svenska ekonomins brister vara än tydligare.

De risker för en sämre ekonomisk utveckling i Sverige framöver som dessa faktorer tyder på framkommer enligt utskottets mening också i de s.k. treårskalkyler som presenteras i en bilaga till den reviderade finansplanen. I det s.k. lågalternativet, som bygger på mycket gynnsamma förutsättningar, framför allt i form av kraftigt dämpad pris- och kostnadsutveckling från och med nästa år, blir den ekonomiska tillväxten bara ca 2% per år. I det s.k. högalternativet, som även det förutsätter en viss dämpning av kostnadsutvecklingen jämfört med historiska erfarenheter, uppnås i stort sett ingen tillväxt alls. Den känslighetsanalys som beskriver vad som händer om oljepriset åter skulle öka till ca 25 dollar per fat visar att den ekonomiska tillväxten därigenom halveras. Denna analys kan tjäna som en illustration till hur nödvändigt det är att genom resurshushållning samtidigt trygga tillväxt och välfärd.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis. Sparandet i den offentliga sektorn måste öka för att få ned räntenivån och inflationstakten. Efterfrågan får inte tillåtas öka snabbare än att bytesbalansen kan klaras. Den konkurrensutsatta sektorn är ännu inte tillräckligt stor för att vi skall kunna höja kapacitetsutnyttjandet i ekonomin så mycket som vi behöver för att få en hög tillväxt och hög sysselsättning. Det är därför nödvändigt att investeringarna ökar.

Förutom en stram finanspolitik krävs väsentligt lägre lönekostnadsökningar än tidigare för att få ned inflationen och öka reallönerna. I annat fall kommer tillväxten att avta. Tillväxten är nödvändig för att kunna öka välfärden i form av såväl ökade reallöner som ökad social välfärd. En del av utrymmet måste tas i anspråk för att öka investeringarna och förbättra bytesbalansen. Grundläggande för tillväxten är en god konkurrenskraft och god efterfrågan. Detta kan inte åstadkommas genom ökade offentliga utgifter eller genom ofinansierade skattesänkningar. En sådan politik skulle leda till att budgetunderskottet åter ökade och att inflationen och räntenivån steg.

Utskottet konstaterar mot denna bakgrund att den ekonomiska politiken kommer att ställas inför fortsatt svåra uppgifter. Enligt utskottets uppfattning fyller inte regeringens förslag till uppläggning av den ekonomiska politiken de krav som en politik för ökad tillväxt ställer.

Utskottet konstaterar visserligen att regeringens ekonomiska politik *till viss del* tagit fasta på vad som tidigare anförts i partimotioner från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet. Så förespråkas t. ex. nu väsentliga begränsningar av utrymmet för den kommunala expansionen, vilket regeringen tidigare ansett oförenligt med sina fördelningspolitiska ambitioner. Nu beskrivs nödvändigheten av sådana kommunala begränsningar i nästan exakt samma ordalag som tidigare använts i de nämnda partimotionerna, dvs. att möjligheterna till reallöneökningar för löntagarna är beroende av begränsningar i den kommunala konsumtionsvolymen. Även i vissa andra avseenden har regeringen närmat sig den inriktning av den ekonomiska politiken som under flera år förordats i de nämnda partimotionerna. Det gäller t. ex. den aviserade avregleringen på valutaområdet. Utskottet återkommer till detta.

I flera väsentliga avseenden är emellertid regeringens ekonomiska politik fortfarande fastlåst i gamla socialdemokratiska värderingar. Därigenom förhindras regeringen från att föra fram förslag om grundläggande förändringar i skattepolitik, den offentliga sektorns organisation, regleringssystem m. fl. som enligt utskottets mening är nödvändiga för att stärka marknadsekonomin och främja en bättre ekonomisk tillväxt i Sverige.

Utskottet vill peka på följande tillväxthinder som måste elimineras för att den ekonomiska utvecklingen skall möjliggöra ökade reallöner och ökad välfärd för medborgarna.

Det *första tillväxthinder* som enligt utskottet måste elimineras är de ständiga höjningar av skattetrycket som regeringens politik medfört. På skattesidan har utvecklingen inneburit höjt skattetryck för hushållen. De svenska hushållens problem är inte att de har för få skatter och för lågt skattetryck. Problemet är i stället att det samlade skatteuttaget och den stora statliga upplåningen tar i anspråk en alltför stor del av nationens samlade resurser. Utskottet anser att ytterligare skattehöjningar inte kan accepteras. I stället måste vissa sänkningar genomföras av de skatter som direkt eller indirekt träffar arbete och sparande.

Det är angeläget att sänka marginalskatterna. Höga marginalskatter vidgar den s. k. skattekilen, vilket hämmar såväl arbetsutbud som investeringar. Dessutom bidrar de höga marginalskatterna till minskad arbetskraftsrörlighet mellan branscher och yrken, vilket i sin tur hämmar tillväxten.

Utskottet anser också att skatteskalan måste återges ett fullständigt inflationsskydd för att säkerställa att gjorda marginalskattesänkningar blir bestående. Därtill måste vissa sänkningar genomföras för förmögenhets-, arvs- och gåvoskatterna. Sålunda bör förmögenhetsskatten på arbetande kapital i familjeföretag avskaffas. För att stimulera enskilt aktieägande bör också skatten på riskvilligt sparande minskas genom att en skattereduktion för aktieutdelningar återinförs. Det är också viktigt att förändra skattesystemet så att kapitalrörligheten främjas. Slutligen anser utskottet att den statliga fastighetsskatten skall avskaffas.

Utskottet anser *för det andra* att en ytterligare och fortsatt *åtstramning*

av finanspolitiken är nödvändig, både för att skapa bättre förutsättningar för en sänkt räntenivå och för att bibehålla och helst förstärka konkurrenskraften för det svenska näringslivet.

Den offentliga sektorns resursanvändning måste begränsas samtidigt som den enskilda sektorn ges mer expansionsutrymme, inte minst för att möjliggöra höjda reallöner. Den åtstramning av finanspolitiken som är nödvändig för att få ner inflationstakten till den nivå som krävs för en gynnsam utveckling av den svenska utrikeshandeln bör ske enbart genom utgiftsminskningar. Utgiftsminskningar är också nödvändiga för att finansiera nödvändiga skattesänkningar och för att minska budgetunderskottet.

Utskottet vill samtidigt ta avstånd från regeringens ambition att på sikt skapa ett positivt kollektivt sparande. När underskottet i den totala offentliga sektorn har undanröjts bör enligt utskottet en fortsatt stram utgiftspolitik kombineras med skattesänkningar så att det för samhällets utveckling nödvändiga sparandet kan ske inom den privata sektorn.

Utskottet anser ett *ökat hushållssparande* såväl realt som finansiellt vara angeläget för att bidra till balans i samhällsekonomin. I utskottets betänkande om sparandet har företrädare för m, fp och c framfört ett antal konkreta förslag till stimulans av hushållssparandet.

En fortsatt stram politik gentemot kommunsektorn är enligt utskottet nödvändig. Minskningen av statsbidragen måste också kombineras med färre statliga regleringar för den kommunala verksamhetens utformning.

Den inriktning av besparingarna i statens utgifter som utskottet förordar riktar sig främst mot den offentliga konsumtionen och de offentliga transfereringarna, medan de offentliga investeringarna i allt väsentligt undantas. Statsbidragen till arbetslöshetskassorna bör begränsas. Subventionerna på bostadsområdet måste minskas. Utskottet anser också att ett antal statliga företag bör utförsäljas.

För *det tredje* måste den *offentliga sektorn avmonopoliseras*. Via lagstiftning och subventioner har den offentliga sektorn i praktiken erhållit monopol på produktion av ett flertal tjänster, t. ex. barnomsorg, sjukvård, åldringsvård och utbildning. På dessa områden finns det därför föga konkurrens och stora hinder för nyetableringar. Utskottet anser det väsentligt att alla möjligheter till ökad konkurrens och ökad effektivitet inom tjänsteproduktionen tas till vara. Därigenom skulle också en ökad valfrihet för kunder och konsumenter skapas. En ökad konkurrens kan i de flesta fall väntas leda till att innovationsförmågan ökar och utskottet anser därför att ett antal offentliga monopol måste avskaffas.

Inom den kommunala sektorn bör t. ex. effektiviteten kunna öka genom bl. a. större inslag av anbudsförfarande och privata entreprenader. Utskottet anser att det är väsentligt att privata initiativ uppmuntras inom områden som hittills huvudsakligen förbehållits den kommunala eller statliga sektorn. En sådan större variationsrikedom inom tjänsteutbudet befrämjar inte bara valfriheten för konsumenter och näringsidkare utan skapar också större valfrihet för dem som arbetar i den offentliga sektorn att välja arbetsgivare.

En *fjärde typ* av tillväxthinder som utskottet anser måste avskaffas är den *byråkrati och regleringsapparat* som byggts upp under efterkrigstiden.

Valutaregleringen är ett sådant tillväxthämmande inslag i den ekonomiska politiken. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse även den partiella avreglering som nu aviseras. Utskottet kan emellertid inte dela regeringens uppfattning att väsentliga delar av regleringen skall bestå utan anser att avvecklingen bör vara fullständig. Utskottet återkommer till de närmare skälen för detta.

Utskottet anser också att prisregleringen skall avskaffas. Regeringen har sedan 1982 tillämpat prisreglering i större eller mindre grad under totalt sett mer än ett års tid.

Sådana ständiga ingrepp innebär enligt utskottet att prismekanismerna sätts ur spel och marknadsekonomin därigenom fungerar sämre.

Utskottet anser vidare att en reformering av arbetsmarknadslagstiftningen är nödvändig. Sålunda skulle ökade möjligheter till provanställning kunna förbättra arbetsmarknadens funktionsduglighet.

Ytterligare ett hinder utgörs av den hårt reglerade bostadssektorn. Utskottet förespråkar minskade subventioner, slopandet av den statliga fastighetsskatten och en avbyråkratisering för att revitalisera denna marknad.

Slutligen måste de kollektiva löntagarfonderna avskaffas. Därmed ökar viljan och förmågan till nyinvesteringar, risktagande och nyetableringar hos både små och stora företag. Fondsocialismens upphörande bör enligt utskottet åtföljas av en förstärkning av den enskilda äganderätten. Fondernas avveckling bör därför ske genom att tillgångarna används som sparpremier för ett individuellt sparande i aktier inom ramen för allemanssparandet.

Sammanfattningsvis anser utskottet att den inriktning av den ekonomiska politiken som utskottet ovan förordat skulle ge stabila spelregler för företag, kommuner och konsumenter. Därtill kommer att förutsättningarna för en varaktig nedväxling av den svenska pris- och kostnadsnivån till vad som gäller i våra viktigaste konkurrentländer skulle väsentligt underlättas. Utskottet vill slutligen åter betona det helt avgörande i att så sker. Om den ekonomiska politiken skulle misslyckas på denna avgörande punkt skulle arbetslöshet och inflation öka, budgetunderskottet öka, tillväxten utebli och grunderna för en politik för en generell välfärdsökning försvinna.

Vad utskottet ovan anfört med anledning av motionerna 565 (m), 566 (fp), 567 (c) och 600 (c) om inriktningen av den ekonomiska politiken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Den ekonomiska politik som förordas i motion 568 (vpk) innebär en socialistisk politik som totalt avviker från vad utskottet ovan förespråkat. Kommunisterna förespråkar sålunda bl.a. ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällig regi, kraftig expansion av den offentliga sektorn, samhällelig styrning av investeringarna samt stora skattehöjningar. Utskottet avvisar en sådan ekonomisk politik och avstyrker sålunda motion 568 yrkandena 1, 3, 4 och 5.

dels utskottets hemställan under I a) bort ha följande lydelse:

beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

a) att riksdagen med avslag på proposition 1985/86:150 bilaga 1

mom. 1 och motion 1985/86:568 yrkandena 1, 3, 4 och 5 samt med anledning av motionerna 1985/86:565 yrkande 1, 1985/86:566 yrkande 1, 1985/86:567 yrkande 1 och 1985/86:600 yrkande 1 godkänner vad utskottet anfört och som sin mening ger regeringen detta till känna,

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Utskottet kan" och på s. 24 slutar med "nedgående utveckling" bort ha följande lydelse:

Sammanfattningsvis har den svenska ekonomin utvecklats positivt i följande avseenden:

- Exportframgångar för den svenska industrin.
- Mycket stora vinster inom näringslivet.
- Minskande budgetunderskott och lägre inflationstakt.

Till denna relativt ljusa bild av utvecklingen som nu kan förväntas under år 1986 bör emellertid också de negativa sidor som kan noteras för de senaste årens utveckling föras fram.

Dessa är främst:

- Minskande marknadsandelar för industrin på hemmamarknaden
- Svag reallöneutveckling och tilltagande försörjningsproblem för en ökande andel av befolkningen.
- Reformarbetet inom kommunerna har stannat upp. Nedrustning pågår i en rad kommuner.
- Ökande regionalpolitiska problem.
- En kvardröjande arbetslöshet med särskilda problem för ungdomen.

Utskottet kan inte mot denna bakgrund helt dela den bedömning regeringen gör av utvecklingen för år 1986. Däremot delar utskottet den analys av det ekonomiska läget som gjorts i motion 568 (vpk).

dels den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "Utskottet har" och på s. 28 slutar med "yrkande 1" bort utgå.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Utskottet anser" och på s. 31 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Av den beskrivning av inriktningen av den ekonomiska politiken, som framförs i kompletteringspropositionen och i de borgerliga motionerna 565 (m), 566 (fp) och 567 (c) framgår att skillnaderna mellan den socialdemokratiska regeringens och de borgerliga partiernas uppläggning av den ekonomiska politiken blivit allt mindre.

Utskottet måste därför konstatera att den nu förda politiken – den s.k. tredje vägens politik – alltmer avlägsnar sig från den socialdemokratiska regeringspolitik som tidigare utgått från arbetarrörelsens idétradition.

En avgörande brist i regeringens uppläggning av politiken är främst att den inte sätts in i ett socialistiskt perspektiv, utan främst kännetecknas av att de kapitalistiska lönsamhetsvärderingarna läggs till grund för den eko-

nomiska utvecklingen. Den insikten tycks helt saknas att den ekonomiska politiken måste vara en viktig del i klasskampen, där varje ekonomisk-politisk åtgärd gynnar eller missgynnar, befäster eller försvagar en viss samhällsklass gentemot en annan. Varje självständig arbetarrörelse har som uppgift att med den ekonomiska politikens hjälp främja de breda folklagrens allmänna levnadsvillkor och stödja dem gentemot den härskande klassen och dess etablissemang. Varje socialistisk arbetarrörelse måste därutöver ha som uppgift att infoga denna strävan i en långsiktig strategi för att i grund förändra samhället och befria de hittills underordnade människorna från fåtalsvälde, för att i stället göra dem till den stora maktfaktorn i samhället.

Enligt utskottets uppfattning är den kritik av regeringspolitiken som framfördes av vänsterpartiet kommunisterna under den allmänna motionstiden alltjämt riktig. Därför är det nödvändigt att nu ytterligare betona vikten av en mera långsiktig strategi för att möta de ekonomisk-politiska problem som genom kapitalismens utveckling blivit alltmer akuta. Dessa problem kan inte lösas genom den tredje vägens politik, som innebär en tillväxt av lönsamhet och produktion utan att nödvändigt reformarbete genomförs på det sociala och samhälleliga området. Den tredje vägen anvisar heller inga förslag till lösningar på längre sikt utöver en fortsatt stram finanspolitik i strävan att begränsa budgetunderskottet. I stället kommer den fortsatta inriktningen på ett permanent exportöverskott och handel med inriktning mot främst de starka kapitalistiska länderna att ge framtida problem för den svenska ekonomin. Regeringen observerar visserligen detta problem genom att peka på de kommande avsättningsbekymmer för svensk industri som kommer att bli följden av att Förenta staternas budgetunderskott skall reduceras kraftigt under resten av 1980-talet. Det bör även framhållas att såväl svensk export som svenska utlandsinvesteringar har främst inriktats mot den amerikanska marknaden. I kompletteringspropositionen dras emellertid inga slutsatser av dessa för svensk ekonomi negativa förhållanden. I stället förordas märkligt nog en fortsatt liberalisering av valutaregleringen.

Utskottet kan inte mot här angiven bakgrund acceptera den i den reviderade finansplanen angivna inriktningen av den ekonomiska politiken.

Utskottet har tidigare i betänkandet framhållit att regeringen närmat sig de borgerliga partiernas uppfattning vad gäller inriktningen av den ekonomiska politiken. Det bör emellertid påpekas att det fortfarande finns skillnader i för regeringen positiv bemärkelse. Regeringen ger sålunda en högre prioritet åt kampen mot arbetslösheten. Den inser också, trots att den på ett oacceptabelt sätt motverkar de arbetande i avtalsrörelsen genom att driva en inkomstpolitik som utgår från en borgerlig uppfattning om hur inflationen skall bekämpas, att åtgärder måste vidtas för att förbättra reallönerna och därvidlag ge den privata konsumtionen ett större utrymme än tidigare. Den hävdar också att den offentliga sektorn och sysselsättningen inom den bör öka även under de närmaste åren.

Mot bakgrund av vad utskottet här anfört avstyrks motionerna 565 (m) yrkande 1, 566 (fp) yrkande 1, 567 (c) yrkande 1 samt motion 600 av Alf Svensson (c) yrkande 1.

Utskottet vill inledningsvis understryka att en alternativ politik inför 90-talet endast kan bäras upp av arbetarrörelsen. Landets ekonomiska politik och statens insatser skall inriktas på att bekämpa arbetslösheten. Statsföretag, löntagarfonder, regionalpolitik m. m. bör omvandlas till redskap för en arbetsskapande politik. Fördelningspolitiken måste skärpas och en "återfördelning" till samhället och de lönearbetande och sämst bemedlade inledas.

Vidare måste försöken att få till stånd en samarbetspolitik med de borgerliga partierna överges till förmån för en politik som ställer egna och självständiga alternativ mot kapitalets utveckling. Först då och endast då kan arbetslöshetskurvan vändas och fördelningspolitiken förbättras.

I betänkandet har tidigare utförligt redovisats inriktningen av den politik som förordats i motion 568 (vpk). Sammanfattningsvis innebär den följande:

- nationellt industrialiseringsprogram
- en kontrollerad teknisk utveckling i de arbetandes intresse
- ett omfattande program för den offentliga sektorns utbyggnad
- en allmän arbetstidsförkortning
- en reformering av arbetsmarknadspolitiken
- en ekologiskt rätt utformad energipolitik
- en beskattning för rättvis fördelning.

Utskottet kan till fullo ställa sig bakom en sådan politik. I likhet med motionärerna delar utskottet också uppfattningen att det är nödvändigt med en samhällelig styrning av investeringarna till branscher, utbyggnadsprogram och regioner så att dessa når en tillräcklig omfattning. I detta sammanhang bör en tvångsplacering av delar av företagens likviditet kunna övervägas om företagens investeringar visar sig ligga på en alltför låg nivå.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion 568 (vpk) yrkandena 1, 3, 4 och 5.

dels utskottets hemställan under I a) bort ha följande lydelse:

> 1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
>
> a) att riksdagen med avslag på proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1985/86:565 yrkandena 1, 1985/86: 566 yrkande 1, 1985/86: 567 yrkande 1 och 1985/86: 600 yrkande 1 godkänner vad som förordats i motion 1985/86: 568 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Fördelningspolitikens inriktning

Rolf Kenneryd och Olof Johansson (båda c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Utskottet avstyrker" och slutar med "yrkande 14" bort ha följande lydelse:

En viktig förutsättning för en stabil och långsiktigt positiv ekonomisk utveckling är en samlad fördelningspolitik inriktad för rättvisa och valfrihet. En sådan politik är avgörande för att inte olika grupper genom kompensatoriska krav skall omintetgöra stabiliseringspolitiska åtgärder.

Ett samlat program med en sådan inriktning utgör de förslag på skattepolitikens, familjepolitikens och regionalpolitikens område som centerpartiet presenterat. Utskottet vill här erinra om att förslagen bl. a. inneburit:

- Det kommunala grundavdraget höjs för 1987 från 7500 kr. till 9000 kr. Det innebär en skattesänkning för alla med 450 kr.
- Den kommunala skatteutjämningen byggs ut och förstärks med 1000 milj. kr. Det innebär möjligheter till rättvisare skatter mellan landets olika kommuner och landsting.
- Den statliga skatteskalan inflationsskyddas. Det innebär att inflationen inte tillåts att smyghöja skatten och att avtalsförhandlingarna underlättas.
- Gränsen för 50% marginalskatt höjs från 124800 kr till ca 145000 kr. Det innebär att intentionerna i marginalskattereformen från 1981 fullföljs.
- En beskattad och ATP-grundande vårdnadsersättning om 24000 kr/år införs i en första etapp till dess barnen är tre år. Det innebär ökad valfrihet i barnomsorgen för familjerna, mer tid för barnen och ökad social rättvisa för dem som tar det största ansvaret för barnen.
- Skattereduktionen för familjer med enbart en inkomst byggs i en första etapp ut från 1800 kr till 4000 kr. Det innebär att de hårdast trängda barnfamiljernas ekonomi förstärks med 2200 kr.
- Barnbidraget höjs från den 1 juli 1986. Det innebär en generell förstärkning av barnfamiljernas ekonomi – inte minst flerbarnsfamiljernas.
- Pensionssystemet förbättras genom att alla med låg eller ingen ATP tillerkänns rätt till pensionstillskott. Det innebär rättvisa för de pensionärer som nu har den lägsta pensionen.
- Det regionalpolitiska stödet och glesbygdsstödet byggs ut. Högskolan och utbildningsväsendet i övrigt ges en mera aktiv roll i regionalpolitiken. Jordbruket ges mera rimliga arbetsvillkor. Satsningen på energihushållning och inhemska energikällor fullföljs. De mindre företagen ges rimligare villkor. Tekniskspridning främjas. Det innebär en allsidig utveckling i landets olika delar och större möjligheter till arbete.

Ett framträdande hinder i stabiliseringspolitiken är den allt kraftigare regionala obalansen, vilken är en följd av en flerårig idélöshet och sakpolitisk passivitet från regeringspartiets sida. Avfolkningsproblemen gäller nu tre fjärdedelar av landets kommuner. Utvecklingen har tagit en vändning som innebär att det nuvarande regionala stödsystemet riskerar att bli föråldrat och verkningslöst.

Utskottet hälsar med tillfredsställelse att regeringen i kompletteringspropositionen, till skillnad från budgetpropositionen, omnämner regionalpolitiken som ett centralt instrument i den ekonomiska politiken. Däremot saknar utskottet i propositionen även nu en konkret handlingsplan för en förnyelse och utveckling av regionalpolitiken. Utskottet ställer sig bakom den inriktning av regionalpolitiken som redovisas i motion 567.

dels utskottets hemställan under 1 b) bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

b) att riksdagen med bifall till motion 1985/86: 567 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om fördelningspolitikens inriktning,

4. Avskaffande av löntagarfonderna

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Hugo Hegeland (m), Rolf Kenneryd (c), Anne Wibble (fp) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Löntagarfonderna är ett hot mot marknadsekonomin. De måste därför avskaffas. Denna avveckling skall ske snabbt och vara definitiv.

Vid avvecklingen måste dock vissa restriktioner beaktas.

1. Avvecklingen skall bidra till att stärka möjligheterna att uppnå centrala mål för den svenska ekonomin genom att stimulera till ett brett individuellt sparande.

2. Avvecklingen får inte leda till att kurserna på aktiebörsen utsätts för ett kraftigt fall.

Ett första steg i avvecklingen bör enligt utskottets mening vara att fondskatterna upphävs och att fondbyråkratin i form av styrelser och kanslier befrias från sina arbetsuppgifter. Detta bör ske redan den 1 juli 1986.

Vinstskatten för år 1985 skall inte tas ut. I de fall så redan skett skall skatten betalas tillbaka. Någon vinstskatt för inkomståret 1986 kommer självfallet inte att uttaxeras. Denna skatt har lett till många orimligheter, men genom avvecklingen begränsas dessa till att avse inkomståret 1984 (eller motsvarande verksamhetsår). Skulle företag till följd av orimligheter i vinstskattens konstruktion komma i stora svårigheter bör särskilda åtgärder övervägas.

Den särskilda löneskatten på 0.2% skall avvecklas fr. o m. andra halvåret 1986.

Enligt utskottets mening bör löntagarfondernas tillgångar användas för att stimulera det frivilliga individuella sparandet i svensk ekonomi. Sparstimulansen bör därvid riktas till deltagarna i allemanssparandet. Alla som är berättigade att delta i detta sparande bör tilldelas en andel av löntagarfondernas tillgångar. Denna andel bör tillföras spararens allemansfondkonto. För att få tillgodoräkna sig en fondandel bör spararen dock först uppfylla vissa sparprestationer.

Utskottet räknar med att dessa åtgärder kommer att leda till en kraftig breddning av enskilda människors riskvilliga sparande. Ett antal människor kommer emellertid sannolikt att välja att inte delta i det föreslagna sparandet. Utskottet föreslår att de medel som då ej kommer att tas i anspråk för sparpremier tillförs AP-fonden.

Ett andra steg i avvecklingen skall vara att löntagarfondernas tillgångar skiftas. Detta bör ske vid utgången av år 1987. Fram till dess måste en interimistisk förvaltning ske. Utskottet anser att denna bör handhas av en särskild avvecklingsnämnd.

Utskottets uppfattning i frågan innebär således att utskottet biträder de krav på avveckling av löntagarfonderna som framförs i motionerna 566 yrkande 4 och 600 yrkande 4.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *avskaffande av löntagarfonderna*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:566 yrkande 4 och 1985/86:600 yrkande 4 som sin mening uttalar att löntagarfonderna snabbt skall avskaffas,

5. Kredit- och valutapolitiken

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Hugo Hegeland (m), Rolf Kenneryd (c), Anne Wibble (fp) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Utskottet behandlade" och på s. 33 slutar med "vid kreditköp" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motionerna 565 (m) och 566 (fp) att de kreditpolitiska avregleringar som ägt rum under det senaste året varit positiva. De har bidragit till att skapa en effektivare kreditmarknad, vilket är värdefullt för den svenska ekonomin. Enligt utskottet bör också de kvarstående regleringsinslagen i kreditpolitiken avskaffas snarast möjligt. Sålunda bör placeringsplikten för försäkringsbolag och AP-fonden avvecklas. Den fungerar som en extra beskattning på försäkringsspararnas kapital och får snedvridande effekter. Regeringens förslag till regleringar av kreditköp bör också avslås av riksdagen.

Vad utskottet anfört om kredit- och penningpolitiken med anledning av motionerna 565 (m) och 566 (fp) bör riksdagen som sin mening ge regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "Utskottet vill" och på s. 36 slutar med "destabiliserande kapitalflöden" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser det som positivt att regeringen i kompletteringspropositionen aviserar lättnader i den valutareglering som varit i kraft sedan andra världskriget. Valutakommittén som utrett frågan i åtta år föreslog endast vissa smärre lättnader i regleringen. Det är därför bra att regeringen nu i kompletteringspropositionen konstaterar att det finns förutsättningar att genomföra betydande liberaliseringar av valutaregleringen redan i år. Regeringen är emellertid inte beredd att sträcka sig så långt som utskottet anser motiverat. I kompletteringspropositionen anförs att normen att staten inte skall låna i utlandet alltfort bör gälla. Utskottet delar denna uppfattning men restriktionen bör endast avse upplåning i utländsk valuta.

Upplåning i svensk valuta, t. ex. genom försäljning av svenska statens obligationer till utlänningar, bör medges. Detta underlättar finansieringen av den svenska statsskulden. I Danmark har tillståndet för utlänningar att köpa statsobligationer möjliggjort en sänkt räntenivå.

Utskottet anser sammanfattningsvis, i likhet med vad som anförs i motionerna 565 (m), 566 (fp) och 567 (c), att avvecklingen av valutaregleringen bör kunna ske snabbare än vad regeringen aviserar i kompletteringspropositionen. Slutsteget bör vara att avvecklingen är fullständig och definitiv. Valutaregleringen ger inte någon ökad ekonomisk-politisk självständighet. Avvecklingen av valutaregleringen bör därför inledas omgående men kan i och för sig ske stegvis. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna 565 (m), 566 (fp) och 567 (c) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vad utskottet nu anfört innebär att utskottet inte delar uppfattningen att avvecklingen av valutaregleringen bör ske med det förbehåll som föreslås i motion 599. Det finns inte heller anledning att efter en avveckling av valutaregleringen påtvinga företagen en uppgifts- och informationsskyldighet enligt DIRK:s förslag som motionären anför. Med det anförda avstyrker utskottet motion 599.

Med det anförda avstyrker också utskottet motion 568 (vpk) yrkande 10 vari begärs en skärpning av valutaregleringens tillämpning.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *kredit- och valutapolitiken*

att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:568 yrkande 10, 1985/86:599 och 1985/86:600 yrkande 5 samt med anledning av motion 1985/86:566 yrkande 5 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

6. Kredit- och valutapolitiken

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "Utskottet vill" och på s. 36 slutar med "destabiliserande kapitalflöden" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser, i likhet med vad som anförts i motion 568 (vpk), att de lättnader som aviseras i valutaregleringen inger vissa farhågor. Det finns – om dessa liberaliseringar genomförs – en uppenbar risk för att en stor del av de svenska företagens investeringar kommer att ske i utlandet i stället för i Sverige. Detta kan, som påtalas i motion 599, få negativa effekter på sysselsättningen i Sverige. Enligt utskottets mening bör en sådan utveckling förhindras. Det finns därför skäl att i stället skärpa tillämpningen av valutalagstiftningen. Riksbanken bör därför omedelbart återgå till sin tidigare praxis att pröva svenska direktinvesteringar ur bytesbalanssynpunkt. Vidare bör investeringarnas samhällsekonomiska effekter bedömas och de anställda i företagen bör ges möjlighet att godkänna företagets utlandsinvesteringar innan de genomförs.

Det finns också, enligt utskottets mening, anledning att återgå till den restriktiva praxis som tidigare gällde för utlänningars möjligheter att köpa

upp svenska aktier. I valutastyrelsen bör de fackliga organisationernas företrädare ges tillfälle att delta i besluten i dessa frågor.

Utskottets ställningstagande innebär att motionerna 566 yrkande 5 och 600 yrkande 5 om ytterligare liberaliseringar avstyrks av utskottet. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna 568 (vpk) yrkande 10 och 599 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *kredit- och valutapolitiken*

att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:566 yrkande 5 och 1985/86:600 yrkande 5 och med bifall till motion 1985/86:568 yrkande 10 samt med anledning av motion 1985/86: 599 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Betalningsvillkor vid kreditköp

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Hugo Hegeland (m), Rolf Kenneryd (c), Anne Wibble (fp) och Olof Johansson (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "Lagutskottet, som" och på s. 38 slutar med "och 598" bort ha följande lydelse:

Finansutskottet får för sin del anföra följande. Den aktuella bemyndigandelagen ger regeringen extraordinära befogenheter att ingripa mot konsumentkrediter. Konsumentkreditlagen kan därmed sättas ur spel. Formellt sett ger bemyndigandet möjlighet att helt förbjuda köp som inte sker mot kontant betalning.

Enligt utskottets mening kan en så vittgående fullmaktslagstiftning inte accepteras av flera skäl. Så t. ex. kan regeringens möjligheter att med stöd av bemyndigandet strama åt handeln på kredit få allvarliga effekter på den fria prisbildningen. Det kan också leda till inte godtagbara ingrepp i enskilda konsumenters levnadsvillkor. Särskilt allvarlig kan situationen bli för mindre kapitalstarka konsumentgrupper.

På grund av det anförda delar finansutskottet den uppfattning som kommer till uttryck i motionerna 565 såvitt nu är i fråga, 566, 574, 598 och i avvikande mening till lagutskottets yttrande LU 1985/86:4y att bemyndigandet bör upphöra att gälla.

dels utskottets hemställan under 4 a) bort ha följande lydelse:

4. beträffande *betalningsvillkor vid kreditköp*

a) att riksdagen med avslag på vad som anförts i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 46 samt med bifall till motionerna 1985/86:565 yrkande 3 såvitt nu är i fråga, 1985/86:566 yrkande 18, 1985/86:598 och 1985/86:574 antar följande

Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1985:580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp

Härigenom föreskrivs att lagen (1985:580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1986.

8. Betalningsvillkor vid kreditköp

Lars Tobisson, Rune Rydén och Hugo Hegeland (alla m) anser

dels att före den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "**Ändrad tid**" bort införas ett nytt stycke av följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör emellertid alla kreditpolitiska åtgärder som syftar till att dämpa konsumtionen vara marknadskonforma. Alla kvarvarande regleringar av kreditmarknaden bör därför avskaffas. I enlighet härmed bör även lagen (1975:90) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar upphävas. Utskottet biträder således motion 565 yrkande 3 såvitt nu är i fråga.

dels att utskottets hemställan under 4 b) bort ha följande lydelse:

4. beträffande *betalningsvillkor vid kreditköp*

b) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:565 yrkande 3 såvitt nu är i fråga antar följande:

Förslag till

Lag om upphörande av lagen (1975:90) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar

Härigenom föreskrivs att lagen (1975:90) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1986.

9. Ändrad tid för återbetalning av medel på likviditetskonto

Björn Molin och Anne Wibble (båda fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet får" och på s. 39 slutar med "yrkande 17" bort ha följande lydelse:

Utskottet får för egen del anföra följande. I likhet med vad som anförs i motion 566 kan utskottet inte acceptera den senareläggning av återbetalningen av medel på likviditetskonton i riksbanken som regeringen föreslår. De företag och kommuner som ålagts att göra insättningar på sådana konton har rätt att återfå sina medel i enlighet med vad som tidigare förutskickats.

Enligt utskottets uppfattning är riksbanken fullt kapabel att göra de säsongmässigt nödvändiga avvägningarna inom penningpolitiken som kan erfordras utan att man tillgriper åtgärder av detta slag. Utskottet avvisar således den av regeringen föreslagna ändringen i lagen (1984:501) om inbetalning på likviditetskonto. Detta innebär samtidigt att utskottet biträder motion 566 yrkande 17.

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *ändrad tid för återbetalning av medel på likviditetskonto*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:566 yrkande 17 avslår i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 41 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1984:501) om inbetalning på likviditetskonto,

Lars Tobisson, Rune Rydén och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på sid. 39 börjar med **"Budgetutvecklingen 1985/86"** och på sid. 48 slutar med "kommunala ekonomin" bort ha följande lydelse:

Budgetutvecklingen 1985/86-1986/87

Det gångna årets budgetpolitik har varit alltför svag, vilket föranlett en internationellt sett hög räntenivå. Även om räntan fallit det gångna halvåret har vi fortfarande ett betydande räntegap mot omvärlden. Realräntorna ligger på över 6%, vilket är högt internationellt sett.

Det är bra att regeringen nu erkänner att en stramare finanspolitik bör åstadkommas genom utgiftsminskningar. Men enligt utskottets mening är den föreslagna åtstramningen otillräcklig. Om regeringen redan i år hade dragit ner den offentliga konsumtionen och minskat de statliga transfereringarna och subventionerna skulle det ha varit möjligt att ytterligare lätta bördan på penningpolitiken så att räntan kan sänkas och investeringarna stimuleras. Det expansionsutrymme som finns borde i större utsträckning avsättas till investeringar. Därför måste den finanspolitiska åtstramningen i första hand rikta sig mot den kommunala och statliga konsumtionen. Genom att regeringen väljer att låta den offentliga återhållsamheten inledas först år 1987 kommer det alltför stora räntegapet gentemot omvärlden att kvarstå och därmed hindra investeringarna.

Även om regeringen väntat väl länge med indragningar gentemot kommunerna är det välkommet att en åtstramning nu äntligen sker.

Budgetunderskottet beräknades i kompletteringspropositionen bli ca 45 miljarder kronor för det kommande budgetåret i stället för de 49 miljarder kronor som beräknades i januari. Anledningen är bl.a. att inkomsterna ökar snabbare till följd av att löneökningarna har blivit högre. Därtill räknades statsskuldräntorna ned med 3 miljarder kronor till följd av lägre räntenivå och sjunkande dollarkurs.

Enligt riksgäldskontorets förnyade beräkning minskar statsskuldräntorna med ytterligare 3 miljarder kronor nästa budgetår. De skulle därmed uppgå till 65 miljarder kronor. Sammantaget skulle därmed underskottet i 1986/87 års budget uppgå till 41,9 miljarder kronor med regeringens budgetförslag.

Långtidsbudgeten

I den långtidsbudget som presenteras i kompletteringspropositionen belyses utvecklingen av statsbudgetens inkomster och utgifter fram till budgetåret 1990/91 under vissa antaganden om den ekonomiska utvecklingen under perioden. Syftet med kalkylerna är att redovisa vilken budgetutveckling som blir följden om inga beslut fattas om ändrade utgifter eller inkomster.

Liksom under tidigare år arbetar långtidsbudgeten med två alternativ. I

det s. k. lågalternativet antas löneökningarna uppgå till 4 % och prisökningarna till 2,5 % per år fr. o. m. år 1987. Tillväxten antas bli drygt 2 % per år. Räntan förutsätts falla successivt till 6,5 % år 1989 och därefter ligga stilla. I detta alternativ beräknas budgetunderskottet i löpande priser sjunka från 45 miljarder kronor för budgetåret 1986/87 till ca 13 miljarder kronor budgetåret 1990/91. Det innebär att den samlade offentliga sektorn i slutet av perioden skulle uppvisa ett icke obetydligt överskott.

I det andra alternativet – högalternativet – stiger lönerna med 6,5 % åren 1987 och 1988 och därefter med 5 % per år. Inflationen antas ligga på drygt 4 % per år och den inhemska räntenivån hållas uppe på knappt 10 %. Tillväxten väntas i detta alternativ helt utebli. I detta relativt ogynnsamma ekonomiska utvecklingsscenario ökar budgetunderskottet till 54 miljarder kronor budgetåret 1990/91.

Enligt högalternativet skulle en svag ekonomisk tillväxt och en högre inflationstakt få ett relativt begränsat genomslag i statsbudgeten. Utskottet ser det dock som sannolikt att en sådan stagflation skulle leda till att budgetförsämringen blir större än vad beräkningarna i långtidsbudgeten indikerar. Med ökad arbetslöshet skulle det t. ex. vara svårt att hålla tillbaka krav på ökade offentliga utgifter. Ett ökat budgetunderskott skulle också minska förtroendet för den ekonomiska politiken och höja inflationsförväntningarna.

I lågalternativet ökar budgetunderskottet från 45 miljarder kronor nästkommande budgetår till över 50 miljarder budgetåret 1987/88. Därefter påbörjas en gradvis förbättring. Utskottet delar regeringens bedömning att en sådan tillfällig försvagning bör förhindras mot bakgrund av den press uppåt på räntan och de stegrade inflationsförväntningar som skulle bli följden. För att förhindra en försvagning av budgetsaldot måste nästa års utgiftsprövning vara mycket restriktiv.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Budgetpolitiken är en viktig del i den ekonomisk-politiska strategin för att återställa balansen i den svenska ekonomin.

Att krympa både budgetens utgifts- och inkomstsida har stor betydelse för möjligheterna att förbättra ekonomins funktionsförmåga.

Målet för finanspolitiken bör vara att avveckla det strukturella underskottet samtidigt som den offentliga utgiftsnivån och skattetrycket sänks. En avveckling av underskottet innebär att den offentliga sektorns finanser över en konjunkturcykel bör vara i balans. Till skillnad från regeringen anser utskottet inte att målsättningen bör vara att skapa ett långsiktigt överskott i den totala offentliga sektorn. Det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets behov bör i stället ske i företagen och i hushållen.

Samtidigt som den offentliga sektorns sparandeunderskott elimineras bör enligt utskottet målsättningen vara att sänka skattetrycket med ca 5 procentenheter den kommande femårsperioden. Det skulle betyda att skattetrycket år 1991 skulle vara nere i knappt 47 % av bruttonationalprodukten, vilket innebär ett närmande till övriga högskatteländer.

En minskning av budgetunderskottet är nödvändig för att få ner realräntan och inflationen, vilket därmed förbättrar tillväxtförutsättningarna i näringslivet. I den mån konjunktursituationen nästa år blir sådan att budgetunderskottsminskningen leder till att den totala efterfrågan kommer på en alltför låg nivå bör detta motverkas med ytterligare skattesänkningar. Ökade utgifter är inte längre ändamålsenliga för att stimulera ekonomin.

I motion 565 (m) förordas en budgetreglering som innebär en utgiftsnivå som ligger knappt 18 miljarder kronor lägre än vad regeringen förordar för helåret 1987. Av dessa besparingar är knappt 4 miljarder kronor i princip av engångskaraktär. Storleken på besparingarna innebär att skatterna kan sänkas med ca 11,5 miljarder kronor. Utskottet anser att denna budgetpolitik är väl avvägd. Den innebär bl. a. att angelägna sänkningar av marginalskatter och andra skatter kan genomföras.

Sammantaget innebär den budgetpolitik som förordas i motion 565 (m) ett budgetunderskott som ligger 6,3 miljarder kronor lägre än det av regeringen föreslagna för helår om utförsäljningen av företag inräknas. Bortses från detta blir skillnaden 2,4 miljarder kronor.

Avvägningen mellan besparingar och skattesänkningar är gjord så att hushållens ekonomiska situation inte skall försämras. Åtstramningen träffar i stället staten, kommunerna, företagen och utlandet.

Utskottet anser det angeläget att hushållens resurser i större utsträckning än hittills består av arbetsinkomster och mindre av bidrag från stat och kommun. En orsak till att incitamenten att arbeta, spara och satsa på företagande minskat i vår ekonomi är de ständiga offentliga utgiftsökningarna och skattehöjningarna. Återvunnen balans förutsätter därför att besparingar och skattesänkningar följs åt.

Besparingarna av engångskaraktär utgörs till största delen av försäljningar av statliga företag. Detta är med andra ord budgetförstärkningar som under en följd av år kan upprepas.

De besparingsförslag som föreslås i motion 565 (m) berör ett stort antal utgiftsposter på statsbudgeten. Åtstramningen gentemot kommunerna har något större omfattning än vad regeringen förordar. Nedskärningarna i anslagen till statliga myndigheter och olika stödformer till företagen är också omfattande. Motionärerna vill också minska räntebidragen till flerfamiljshus och slopa kompensationen för fastighetsskatten samtidigt som fastighetsskatten avskaffas.

Minskade anslag föreslås till mjölksubventioner, bidragen till arbetslöshetskassorna och anslagen till vuxenutbildningen. Sjukpenningersättningen föreslås bli begränsad till 60 % de första tio dagarna, därefter 80 % under tre månader.

Vad gäller skattepolitiken föreslår motionärerna att inkomstskatten sänks fram till år 1989, då marginalskatten bör uppgå till högst 40 % i inkomstlägen upp till 140 000 i årets prisnivå. För barnfamiljer föreslås ett kommunalt grundavdrag på i en första etapp 5 000 kr per barn. Vidare föreslås att arvs-, förmögenhets- och gåvoskatterna minskar och att aktiebeskattningen lindras.

De skattesänkningar som motionärerna föreslår för åren 1988 och 1989 förutsätter ytterligare besparingar. Utskottet vill i detta sammanhang peka

på möjligheterna att ytterligare minska statsbidragen till kommunerna som ett sätt att finansiera fortsatta marginalskattesänkningar.

I motionerna 566 (fp) och 567 (c) redovisas budgetalternativ som i långa stycken överensstämmer med förslagen i motion 565 (m). Den förordade neddragningen av budgetunderskottet är av ungefär samma omfattning. I motionerna förordas också en i stor utsträckning gemensam inriktning av besparingsarbetet. Sålunda förordas utgiftsminskningar vad beträffar t. ex. överföringar till kommunerna, subventioner till bostadssektorn och statsbidragssystemet för arbetslöshetskassor. Dessutom finns en rad gemensamma skattesänkningsförslag och förslag om utförsäljning av statliga företag. Enligt utskottets mening innebär emellertid inte de föreslagna besparingarna i motionerna 566 och 567 att alla önskvärda skattesänkningar kan genomföras. Liknande synpunkter kan anföras på motion 600 av Alf Svensson (c).

I motion 568 (vpk) förordas såväl stora skatteskärpningar som utgiftsökningar. En sådan budgetpolitik avvisar utskottet bestämt.

Med det anförda avstyrker utskottet de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i proposition 1985/86: 150, bilaga 1 mom. 2, motion 566 (fp) yrkande 2, motion 567 (c) yrkande 2, motion 568 (vpk) yrkande 2, motion 600 yrkande 2 samt tillstyrker de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som anges i motion 565 (m) yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

> 7. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
> att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86: 150 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1985/86: 566 yrkande 2, 1985/86: 567 yrkande 2, 1985/86: 568 yrkande 2 och 1985/86: 600 yrkande 2 godkänner vad som förordas i motion 1985/86: 565 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Björn Molin och Anne Wibble (båda fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med **"Budgetutvecklingen 1985/86—1986/87"** och på s. 48 slutar med "kommunala ekonomin" bort ha följande lydelse:

Budgetutvecklingen 1985/86—1986/87

De senaste årens minskning av budgetunderskottet har väsentligen åstadkommits på följande tre sätt:

För det första har ett stort antal skatter höjts varigenom det totala skattetrycket höjts från 50,1 % av BNP år 1982 till 51,6 % år 1986.

För det andra har ett antal bokföringsmässiga förändringar vidtagits liksom engångsminskningar av utgifter. Det gäller t. ex. utflyttningen av bostadslånen från statsbudgeten (ca 8 miljarder kronor), förtidsinlösen av vissa lån (ca 4 miljarder kronor) samt avskaffande av vissa industripolitiska konjunkturbetonade utgifter (ca 20 miljarder kronor).

För det tredje har ett antal tidigare beslutade (under den borgerliga regeringstiden) och under senare år framförda besparingsförslag från oppositionen anammats (t. ex. besparingar i statsbidragen till kommunerna).

Till detta kommer automatiska effekter på statsbudgetens inkomster och utgifter som hänger ihop med den internationella högkonjunkturen samt vissa demografiska förändringar (främst färre skolelever och färre pensionärer utanför ATP-systemet).

För innevarande budgetår 1985/86 tyder nuvarande beräkningar på att budgetunderskottet blir knappt 50 miljarder kronor. Detta är drygt 11 miljarder kronor lägre än vad som finns upptaget i den av riksdagen antagna statsbudgeten för detta budgetår.

Denna saldoförbättring beror till stor del på att statens inkomster ökat snabbare än beräknat (14 miljarder kronor mer), därför att ökningen av löner och privat konsumtion har blivit avsevärt större än väntat. Som påpekas i folkpartiets motion 566 skapar en sådan utveckling betydande problem i ekonomin på sikt genom att den svenska kostnadsutvecklingen leder till försämrad konkurrenskraft för näringslivet.

Statens utgifter exklusive statsskuldräntor har också ökat väsentligt snabbare än väntat (även de med ca 14 miljarder kronor mer).

Samtidigt har emellertid utgifterna för statsskuldräntor till följd av den sjunkande internationella och svenska räntenivån minskat kraftigt, från 77 till 66 miljarder kronor.

För budgetåret 1986/87 tyder nuvarande beräkningar på att regeringens förslag skulle innebära ett underskott på knappt 42 miljarder kronor. I relation till förslaget i budgetpropositionen har både inkomster och utgifter exkl. räntor ökat med 5–6 miljarder kronor samt utgifterna för statsskuldräntor minskat med nära 9 miljarder kronor.

Långtidsbudgeten

I långtidsbudgeten redovisas nu liksom tidigare år två alternativ, ett s. k. lågalternativ och ett s. k. högalternativ. I lågalternativet förutses en successiv minskning av budgetunderskottet till 13 miljarder kronor budgetåret 1990/91, vilket motsvarar ca 1,1 % av BNP. I högalternativet däremot ligger budgetunderskottet i stort sett kvar på nuvarande reala nivå, eller ca 4,8 % av BNP. Nominellt ökar det något till drygt 50 miljarder kronor. Utskottet konstaterar också att pris- och löneökningarna även i detta alternativ är förhållandevis små jämfört med de historiska erfarenheterna i Sverige. Även den mekaniska analys som långtidsbudgeten ger belyser således enligt utskottet nödvändigheten av att få ned inflationstakten. I lågalternativet ligger också inlagt budgetförstärkningar på ca 10 miljarder kronor.

I långtidsbudgeten redovisas också några alternativa kalkyler som bl. a. visar att en utgiftsökning i samma takt som för BNP skulle medföra ett väsentligt högre underskott.

Regeringen påpekar i den reviderade finansplanen att målet om en god tillväxt inte kan nås om man tillåter kraftigt ökade offentliga utgifter eller genomför stora ofinansierade skattesänkningar. Utskottet anser i likhet med vad som har påpekats i flera andra sammanhang i partimotioner från folkpartiet att regeringens ambitioner i fråga om den framtida tillväxten är alltför blygsamma. Utskottet delar den i motion 566 (fp) framförda uppfattningen att ambitionerna måste sättas högre.

En sådan ambitionshöjning i fråga om tillväxten kräver enligt utskottet att budgetpolitiken ges en annan inriktning än den regeringen förordar. Det är enligt utskottet nödvändigt med en så stram finanspolitik att utrymme skapas inte bara för en väsentlig minskning av budgetunderskottet utan också för ett antal skattesänkningar.

De av tillväxtskäl nödvändiga skattesänkningar som beskrivits i de nämnda partimotionerna från folkpartiet bör således i sin helhet finansieras. Därutöver måste nedskärningar göras i de offentliga utgifterna om Sverige skall kunna komma upp i en tillväxttakt som är jämförbar med vad som gäller i andra industriländer.

Utskottet anser att den nu gynnsamma internationella utvecklingen med lägre oljepriser, lägre dollarkurs och lägre internationella räntenivåer måste utnyttjas till att varaktigt pressa ned budgetunderskottet. Det strukturella underskottet måste vara eliminerat när och om en vändning internationellt sker i ogynnsam riktning. Samtidigt är det viktigt att det kollektiva sparandet i den samlade offentliga sektorn inte tränger undan det enskilda sparandet.

Som utskottet tidigare anfört i fråga om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken måste budgetpolitiken vara så stramt utformad att utrymme ges för en mindre restriktiv penningpolitik och lägre räntenivå samtidigt som pris- och kostnadsökningarna dämpas. Utskottet vill också stryka under att möjligheten till ökade reallöner endast kan förverkligas om de offentliga utgifterna minskar.

Utskottet ansluter sig således till den budgetpolitik som redovisas i motion 566 (fp).

I det budgetalternativ som presenterades i folkpartiets reservation till FiU 1985/86: 10 föreslogs – bortsett från engångseffekter – en budgetförstärkning jämfört med regeringens förslag som såväl för budgetåret 1986/87 som för helår uppgick till ca 4 miljarder kronor.

De totala besparingarna berör främst statsbidragen till kommunerna, ersättningen inom sjukförsäkringen samt statsbidragen till arbetslöshetskassorna. Därtill kommer en höjning av avgifterna inom öppenvården, ökade inleveranser från televerket, mindre utgiftsökningar inom vuxenutbildningen samt minskning av presstödet. Utskottet delar uppfattningen i motion 566 (fp) att till dessa större besparingar bör komma ett stort antal mindre poster. Utskottet instämmer också i att minskningarna av bostadssubventionerna på sikt måste bli avsevärda.

Som framgått tidigare anser utskottet också att vissa skattesänkningar bör ske. Fortsatta marginalskattesänkningar måste genomföras för att

minska progressionen i skatteskalan, det fullständiga inflationsskyddet i inkomstskatteskalan måste återinföras, förmögenhetsskatten på arbetande kapital i familjeföretag måste avskaffas, dubbelbeskattningen på aktier mildras samt den nya statliga fastighetsskatten avskaffas. Utskottet delar uppfattningen i motion 566 (fp) att de mest angelägna skattesänkningarna är de som dämpar marginaleffekterna i skatte- och bidragssystemet. Dessa höga marginaleffekter skapar betydande snedvridningsproblem i samhällsekonomin och utskottet anser att det är en förstahandsuppgift att minska dem.

Sammantaget innebär de förslag till besparingar och skatteförändringar som utskottet förordar att budgetunderskottet blir ca 2 miljarder kronor lägre än i regeringens förslag.

Utskottet anser att en sådan förstärkning av budgetpolitiken är väl avvägd. Även i övrigt anser utskottet den inriktning av budgetregleringen som förordas i motion 566 (fp) vara väl avvägd.

Utskottet tillstyrker således yrkande 2 i motion 566 (fp).

I motionerna 565 (m) och 567 (c) förespråkas i stora delar en liknande utgifts- och skattepolitik som den utskottet ovan förordar.

I motion 565 (m) föreslås emellertid också stora besparingar på t.ex. biståndet till de fattiga länderna samt stora skattesänkningar som skulle ställa krav på ytterligare stora utgiftsnedskärningar med svåra sociala verkningar under de närmaste åren. Utskottet anser inte detta vara en väl avvägd politik och avstyrker därför yrkande 2 i motion 565 (m).

I motion 567 (c) föreslås också andra utgifts- och skatteförslag som utskottet inte kan tillstyrka. Utskottet avstyrker därför yrkande 2 i motion 567 (c). Av samma skäl avstyrker utskottet yrkande 2 i motion 600 av Alf Svensson (c).

I motion 568 (vpk) föreslås stora utgifts- och skattehöjningar som helt strider mot de principer för budgetpolitiken som utskottet ovan förordat. Utskottet avstyrker således yrkande 2 i motion 568 (vpk).

dels utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

> 7. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
> att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86: 150 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1985/86: 565 yrkande 2, 1985/86: 567 yrkande 2, 1985/86: 568 yrkande 2 och 1985/86: 600 yrkande 2 godkänner vad som förordas i motion 1985/86: 566 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Rolf Kenneryd och Olof Johansson (båda c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med **"Budgetutvecklingen 1985/86–1986/87"** och på s. 48 slutar med "kommunala ekonomin" bort ha följande lydelse:

Under behandlingen av förslag i propositionerna har riksdagens beslut i viktiga avseenden kommit att överensstämma med de förslag centerpartiet redan i januari räknade in i sitt budgetalternativ. Det gäller exempelvis:

- beslutet att avvisa regeringens förslag att spara på skolans område
- beslutet att höja det kommunala grundavdraget till 9 000 kr.
- beslutet att höja barnbidraget
- beslutet att klara ut statens ansvar för spannmålsöverskottet
- beslutet att begära åtgärder för omställning av energiförsörjningen i anslutning till oljeskattehöjningen.

Det förslag till riktlinjer för budgetregleringen som reservationsvis framfördes av centerpartiet i FiU 1985/86: 10 innebar en förstärkning av statens budget med ca 3 miljarder kronor i förhållande till regeringens förslag. De ovan återgivna besluten innebär en i förhållande till regeringens förslag för budgetåret 1986/87 ytterligare förstärkning av budgetalternativet med 2,5 miljarder kronor. Utskottet anser att detta budgetalternativ bör utgöra utgångspunkten för de budgetpolitiska riktlinjerna. Utskottet har emellertid inte funnit det vara rimligt att bibehålla skatteutjämningsavgiften för kommunerna. Vidare har det funnits starka skäl att avvisa förslaget om fördubblad omsättningsskatt på aktier. Detta ställningstagande innebär att budgeten försvagas för budgetåret – med beaktande också av vissa andra smärre justeringar – med ca 4 miljarder kronor. Sammantaget innebär utskottets budgetalternativ därmed ett i förhållande till regeringens förslag med 1,5 miljarder kronor minskat budgetunderskott. Utskottet har därvid utgått ifrån centerpartiets reservationsvis framförda besparingskrav samt att preliminärskattetabellen justeras omedelbart vid ikraftträdandet av de inkomstskattepolitiska åtgärderna.

Med det anförda tillstyrker utskottet det förslag till budgetreglering som redovisas i motion 567 (c).

I motion 565 (m) föreslås en budgetreglering som medför dels långtgående inkomstskattesänkningar, dels nedskärningar på bl.a. u-hjälpen och mjölksubventionerna.

I motion 566 (fp) diskuteras dels sänkt kommunalt grundavdrag, dels nedskärningar på bl.a. livsmedelssubventionerna.

I motion 600 (Alf Svensson c) föreslås bl.a. skattesänkning genom tudelningsprincipen.

Dessa inslag gör att utskottet avvisar de allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken i motionerna 565 (m), 566 (fp) och 600 (Alf Svensson c).

I motion 568 (vpk) föreslås dels stora offentliga utgiftsökningar, dels en kraftig höjning av det totala skattetrycket. Utgiftsökningarna är så omfattande att de trots skattehöjningarna skulle leda till en kraftig ökning av budgetunderskottet. Utskottet avvisar bestämt en sådan inriktning av budgetpolitiken.

dels utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86: 150 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1985/86: 565 yrkande 2,

1985/86: 566 yrkande 2, 1985/86: 568 yrkande 2 och 1985/86: 600 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1985/86: 567 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Bakom den" och på s. 43 slutar med "detta betänkande" bort ha följande lydelse:

Denna gynnsamma utveckling har resulterat i att man för *budgetåret 1985/86* förutser ett budgetunderskott på knappt 50 miljarder kronor, vilket är drygt 11 miljarder kronor lägre än vad som finns upptaget i statsbudgeten. Saldoförbättringen beror delvis på en ökad förtidsinlösen av statliga lån. Framför allt är den emellertid en följd av att lönerna förbättrats mer än vad man tidigare räknat med, vilket tillfört statskassan inkomster i form av skatt. Det är dock som utskottet ser det oroande om företagen som en följd av detta låter prisutvecklingen skena i väg och av den anledningen förlorar marknadsandelar, samtidigt som inflationsmålen hotas.

För *budgetåret 1986/87* kan man nu räkna med ett budgetunderskott på knappt 42 miljarder kronor. Det är 7 miljarder kronor lägre än vad som angavs i budgetpropositionen tidigare i år. På grund av en lägre räntenivå har statsskuldräntorna justerats ned. Men liksom för innevarande budgetår är förbättringen främst föranledd av gynnsammare löneökningar än vad regeringen räknade med i budgetpropositionen.

Utskottet hälsar denna utveckling med tillfredsställelse. Det är nämligen nödvändigt med löneökningar som sker på vinsternas bekostnad för att man skall kunna uppnå en bättre fördelning av produktionsresultatet. En sådan utveckling ger också förutsättningar för en jämn och stabil inhemsk efterfrågan.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "Utskottet får" och på s. 48 slutar med "kommunala ekonomin" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att en omfördelning av resurser måste ske genom bl. a. beskattning på det sätt som anges i motionen. Det rimmar väl med de uttalade målen om en rättvis fördelningspolitik. Åtagandena på utgiftssidan är mer långtgående än regeringens förslag i budgetpropositionen, samtidigt som motionärerna säger nej till indragningar bl. a. från kommunerna.

Enligt utskottets mening är emellertid åtgärderna väl motiverade. De dynamiska effekter som de ger upphov till innebär också att motionens budgetförslag skulle kunna ge en viss budgetförstärkning jämfört med regeringens budgetförslag. Motionärerna ger även i övrigt genom den politik de förordar ett klart alternativ inför 1990-talet. De är också inriktade på att på ett aktivt och progressivt sätt lösa de svåra sysselsättningsproblem och fördelningspolitiska obalanser vi står inför. Utskottet ansluter sig därför till de riktlinjer som motionärerna förespråkar för budgetpolitiken.

I de tre borgerliga partiernas motioner finns det mycket få gemensamma förslag till besparingar. Ett sådant är emellertid kravet på minskade bidrag till arbetslöshetskassorna. Stora skillnader föreligger i övrigt mellan motionerna och inte heller valet av besparingsområden överensstämmer. Den enda samstämmighet som kan noteras är den som gäller de förslag som leder till ökade utgifter eller minskade inkomster för staten.

De budgetalternativ som redovisas av regeringen i budgetpropositionen samt förslagen i motionerna 565 (m), 566 (fp) och 567 (c) har, tagna var för sig, en sådan inriktning att utskottet inte kan ställa sig bakom dem. Detsamma gäller det förslag till budgetpolitiska riktlinjer som återfinns i motion 600 yrkande 2 av Alf Svensson (c). Även detta yrkande avstyrks.

Utskottet tillstyrker därför yrkande 2 i motion 568 (vpk).

dels utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

> 7. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
> att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1985/86:565 yrkande 2, 1985/86:566 yrkande 2, 1985/86:567 yrkande 2 och 1985/86:600 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1985/86:568 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Utredning om konsekvenserna av generella nedskärningar

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motion Fi712" bort ha följande lydelse:

De generella nedskärningarna har nu tillämpats under några år. Det är därför som utskottet ser det högst angeläget att konsekvenserna närmare studeras. En lämplig utgångspunkt för en sådan undersökning är därvid de motiv som redovisas i motion Fi712 av John Andersson (vpk).

Utskottet föreslår således att regeringen snarast tillkallar en utredning för att undersöka konsekvenserna av generella nedskärningar inom den offentliga sektorn. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

> 8. beträffande *utredning om konsekvenserna av generella nedskärningar*
> att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi712 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Utnyttjande av särskild låneordning i Nordiska Investeringsbanken

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "Riksdagen har" och på s. 53 slutar med "denna motion" bort ha följande lydelse:

I kompletteringspropositionen föreslås att riksdagen skall godkänna de

väg- och järnvägsinvesteringar som ingår i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Regeringen föreslår också att riksgäldsfullmäktige skall bemyndigas att ta upp erforderliga lån i Nordiska Investeringsbanken och betala ut medlen i enlighet med vad som föreslås i propositionen.

Utskottet får med anledning härav framhålla följande. Ett av de vägprojekt som ingår i handlingsplanen är motorvägsbygget Stora Höga – Uddevalla. Det är ett mycket starkt kritiserat vägprojekt som aldrig har funnits med i vägverkets planer förrän Volvo gjorde ett åtgärdspaket med anledning av Uddevallakrisen. Motorvägen är en anpassning till Gyllenhammargruppens ScanLink-projekt.

Såsom påpekas i *motion 588* (vpk) kommer det aviserade motorvägsprojektet att bli mycket dyrare än vad finansdepartementet tidigare antagit. Projektet har dessutom kritiserats av en mycket stark folkopinion i Bohuslän. En mycket omfattande satsning på ett motorvägsbygge i södra Sverige skulle vidare förändra den regionala balansen på ett drastiskt sätt. Anpassningen till storföretagens krav på supersnabba transporter leder till att nödvändiga vägsatsningar i t. ex. Norrlandsregionen fördröjs ytterligare. Liknande synpunkter framförs också i *motion 567* (c), där man betonar bl. a. vikten av regionalpolitiska hänsynstaganden vid vägbyggande.

Mot bakgrund av dessa synpunkter kan utskottet inte godta att den föreslagna utlåningsordningen får utnyttjas för det aktuella motorvägsbygget. Utskottet har däremot inget att erinra mot att utlåningsordningen utnyttjas för att av trafiksäkerhetsskäl rusta upp väg E 6 på motsvarande sträcka, ej heller att den används för järnvägsinvesteringar. Utskottet biträder således motion 588 (vpk) yrkande 1.

Eftersom motorvägsprojektet inte klart avvisas i motion 567 (c) kan utskottet inte ställa sig bakom yrkande 16 i denna motion.

I konsekvens med utskottets ställningstagande i denna fråga bör det bemyndigande som riksgäldskontoret ges inte omfatta upplåning som är avsedd att finansiera motorvägsinvesteringar på väg E 6 i Bohuslän.

dels utskottets hemställan under 13 a) bort ha följande lydelse:

> 13. beträffande *utnyttjande av särskild låneordning i Nordiska Investeringsbanken*
>
> a) att riksdagen godkänner i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 13 angiven finansieringsform för investeringsprojekt på samfärdselområdet som ingår i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning med den ändringen att motorvägsprojektet beträffande väg E 6 med bifall till motion 1985/86:588 yrkande 1 ej får omfattas av finansieringsformen,

16. Utnyttjande av särskild låneordning i Nordiska Investeringsbanken

Rolf Kenneryd och Olof Johansson (båda c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 53 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "motion 585" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som sägs i motion 567 (c) att det är positivt att Nordiska Investeringsbanken kan användas på det sätt som föreslås i propositionen. Utskottet har ej heller i övrigt något att erinra mot regeringens förslag i detta sammanhang. Vad beträffar frågan om en prioritering av de resurser som utnyttjas och den vikt motionärerna därvid lägger på järnvägen vill utskottet framhålla följande. Det är angeläget att man i det fortsatta arbetet med den nordiska handlingsplanen inriktar sig på projekt som tillgodoser de regionalpolitiska mål som finns uppställda. Särskilt viktigt är det att i detta sammanhang satsa på järnvägsinvesteringar. Utskottet biträder med det anförda motion 567 (c) yrkande 16. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

Såsom framgått av vad utskottet nyss anfört har trafikutskottet tidigare med riksdagens gillande uttalat att det är värdefullt att de svenska väginvesteringar som ingår i handlingsplanen kommer till stånd. Det gäller alltså även den tilltänkta utbyggnaden av väg E 6 i Bohuslän. Finansutskottet har från sina utgångspunkter ej skäl att ifrågasätta detta beslut och kan ej heller i övrigt ställa sig bakom de förslag som förs fram i motion 588 (vpk). Utskottet avstyrker således bifall till denna motion.

I *motion 585* av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson (c) begärs att Sverige skall ta ett initiativ till ett gemensamt nordiskt program för miljöförbättringar i Skagerrak - Kattegatt, och att man för detta ändamål utnyttjar den speciella låneordningen i den nordiska investeringsbanken.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att riksdagen nyligen har behandlat vissa frågor med anknytning till vattenvård (JoU 1985/86:17, rskr 247). Med anledning av en av samma motionärer väckt motion – 1985/86:Jo709 – påtalade ett enigt jordbruksutskott nödvändigheten av att brådskande åtgärder vidtogs för att minska föroreningarna i gränsvattnen mot Norge. Enligt utskottets mening var det angeläget att man från svensk sida aktivt söker påverka grannlandets regering och myndigheter att skyndsamt vidta åtgärder för att minska de förorenande utsläppen. Vad jordbruksutskottet anförde om behovet av forskning och snabba åtgärder i syfte att förbättra miljön i bl. a. norra Skagerrak samt Idefjorden beslöt riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna.

I den nu aktuella motionen framhåller motionärerna att kostnaderna för erforderliga reningsanläggningar naturligtvis skall åvila respektive förorenare. Men enligt motionärernas mening finns det också motiv för gemensamma ekonomiska åtaganden. Dit hör, anser de, tillräckliga resurser för att kunna genomföra ett effektivt forskningsprogram, att ställa upp ett mål för miljöåtgärderna, program för reningsanläggningar och restriktioner för näringsverksamheter.

Utskottet får med anledning härav anföra följande. Enligt de principer som Nordiska ministerrådet har lagt fast för UNI har denna låneordning till ändamål att finansiera större investeringsprojekt av infrastrukturkaraktär. Utskottet anser emellertid att det vore värdefullt om UNI också kunde användas för att finansiera andra större projekt som är av gemensamt intresse för de nordiska länderna.

En enhällig riksdag har i dagarna uttalat att Sverige bör ta ett initiativ i syfte att få till stånd snabba åtgärder för att förbättra miljön i norra Skagerrak och Idefjorden. I konsekvens härmed bör, enligt utskottets mening, riksdagen också uttala att Sverige bör ta ett initiativ i förslagsvis Nordiska rådet för att UNI skall kunna utnyttjas på det sätt som föreslås i motionen. Utskottet tillstyrker således motion 585. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 13 b) bort ha följande lydelse:

13. beträffande *utnyttjande av särskild låneordning i Nordiska Investeringsbanken*

b) att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:567 yrkande 16 och 1985/86:585 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Bemyndigande att uppta lån i Nordiska Investeringsbanken

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser – under förutsättning av bifall till reservation 15 – att

utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *bemyndigande att uppta lån i Nordiska Investeringsbanken*

att riksdagen bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att uppta erforderliga lån i Nordiska Investeringsbanken och att utbetala medlen i enlighet med vad som förordats i proposition 1985/86:150 bilaga 1 mom. 14 med undantag för att lån och medel för motorvägsprojektet på väg E 6 med anledning av motion 1985/86:588 yrkande 2 ej får inräknas i bemyndigandet,

Särskilda yttranden

1. Löntagarfonder

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anför:

Vänsterpartiet kommunisterna har vid upprepade tillfällen kritiserat löntagarfonderna för deras placeringspolitik. De kan inte gärna fortsätta som de hittills har gjort. De bedriver konventionell placeringsverksamhet och skiljer sig knappast från andra institutionella placerare. Följden av detta är i ett längre perspektiv att fonderna i själva verket bekräftar – eller rentav förstärker – rådande mönster i den ekonomiska utvecklingen.

Ur skilda synvinklar framstår det som helt nödvändigt att ge fonderna en ny inriktning. För det första måste fonderna sammankopplas med regionalpolitiken så att de kan bli ett instrument för att skapa ny sysselsättning inom regioner och branscher som nu hotas. Fonderna måste dessutom ges

en mer aktiv och klarare roll i den förnyelseprocess inom industrin som är nödvändig. Vidare är det nu bråttom med att lösa fondernas demokratisering.

Jag anser därför att löntagarfonderna skall utvecklas och förändras i stället för att avvecklas.

2. Konsekvenserna av generella nedskärningar

Rolf Kenneryd och Olof Johansson (båda c) anför:

Efter hand som besparingsarbetet inom statsförvaltningen har drivits vidare har det framkommit tydliga tecken på att man inom såväl den centrala som den regionala förvaltningen försöker att tillgodose besparingskraven genom att koncentrera verksamheter såväl centralt som regionalt. Så t. ex. kan det i länen förekomma att besparingarna görs i mera perifert liggande orter i stället för i centralorten. Det förekommer också att centrala ämbetsverk försöker uppnå besparingar genom att koncentrera olika funktioner till Stockholm.

Att en utveckling med denna inriktning förekommer är helt klart; det behöver inte utredas närmare. Något skäl att bifalla motion Fi712 anser vi därför inte föreligga.

Vi har tidigare i annat sammanhang begärt och vidhåller fortfarande att besparingar i första hand skall göras på central nivå. Eftersom alla måste kunna ha tillgång till god offentlig service bör strävan vara att i möjligaste mån behålla verksamheter och funktioner som finns på lokal och regional nivå.

Lagutskottets yttrande 1985/86:4 y

om betalningsvillkor vid kreditköp (prop. 1985/86:150 bil. 1 delvis)

Till finansutskottet

Finansutskottet har beslutat bereda lagutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1985/86:150 (kompletteringspropositionen) bil. I såvitt avser betalningsvillkoren vid kreditköp och över eventuella motioner.

I propositionen bereder regeringen riksdagen tillfälle att ta del av vad statsrådet Bengt K. Å. Johansson har anfört om betalningsvillkoren vid kreditköp (hemställan mom. 46).

Med anledning av propositionen har väckts bl. a. motionerna 1985/86:565, 566, 574 och 598.

I motion 565 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) yrkas (yrkande 3) att riksdagen beslutar avskaffa all lagstiftning som bemyndigar regeringen att förordna om betalningsvillkor vid kreditköp.

I motion 566 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkas (yrkande 18) att riksdagen beslutar upphäva lagen om betalningsvillkor vid kreditköp.

I motion 574 av Nic Grönvall (m) yrkas att riksdagen beslutar att lagen (1985:580) med bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1986.

I motion 598 av Martin Olsson m. fl. (c) yrkas att riksdagen beslutar att fr. o. m. den 1 juli 1986 upphäva lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp.

Lagutskottet får anföra följande.

Regler om krediter till konsumenter finns i konsumentkreditlagen (1977:981). Lagen gäller kredit (betalningsanstånd eller lån) som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som lämnas eller erbjuds konsument av näringsidkare i dennes yrkesmässiga näringsverksamhet. Lagen är också tillämplig på kredit som lämnas av någon annan än en näringsidkare om krediten förmedlas av näringsidkaren som ombud för kreditgivaren.

Bestämmelserna i lagen är av både näringsrättslig och civilrättslig natur och omfattar såväl krediter som lämnas utan direkt samband med köp av varor, dvs. fristående krediter, som kreditköp. Med kreditköp förstås enligt lagen köp av vara då säljaren lämnar köparen anstånd med någon del av betalningen. Kreditköp föreligger också då betalningen helt eller delvis erläggs med belopp som köparen får låna av säljaren eller av annan

kreditgivare på grund av en överenskommelse mellan kreditgivaren och säljaren. Som kreditköp räknas vidare vissa avtal om uthyrning m. m. Vid kreditköp skall enligt 8 § konsumentkreditlagen i princip minst 20 % av varans kontantpris betalas kontant (kontantinsats). Av 9 § följer att en näringsidkare som underlåter att ta ut kontantinsats kan meddelas ett vitesförbud av marknadsdomstolen att fortsätta härmed. Enligt 30 § gäller dock reglerna om kontantinsats och ingripande av marknadsdomstolen inte sådana kreditköp för vilka regeringen meddelat föreskrifter med stöd av lagen (1975:90) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar eller av lagen (1985:580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp.

Enligt de båda bemyndigandelagarna får regeringen meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar resp. betalningsvillkor som säljare eller kreditgivare skall tillämpa gentemot konsument vid kreditköp av varor, tjänster och andra nyttigheter.

Lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp antogs av riksdagen våren 1985 (prop. 1984/85:217, LU 1984/85:44) och trädde i kraft den 25 juni 1985. Den ersatte en lag från år 1980 som gav regeringen bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor endast vid kontoköp. Bakgrunden till lagstiftningen var att den ekonomiska utvecklingen under de första månaderna år 1985 gjort det nödvändigt att begränsa sådan konsumtionsökning som byggde på ett ökat utnyttjande av krediter. Syftet med den nya lagen var att regeringen skulle få möjlighet att vidta åtgärder beträffande också andra kreditköp än kontoköp för att begränsa den lånefinansierade privata konsumtionen.

Med stöd av 1975 och 1980 års bemyndigandelagar hade regeringen redan före riksdagsbehandlingen utfärdat förordningen 1985:253 om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar och förordningen (1985:252) om vissa betalningsvillkor vid kontoköp. Båda förordningarna innehöll särskilda regler om kontantinsats och amorteringstid. Efter den nya lagens ikraftträdande skärptes också reglerna för andra kreditköp genom förordningen (1985:610) om betalningsvillkor vid vissa kreditköp. Samtliga tre förordningar gällde härefter i enlighet med den i proposition 1984/85:217 uttalade avsikten till utgången av mars 1986 då de upphävdes av regeringen. För kontokrediterna gäller numera en överenskommelse mellan kontoföretagen, handeln och konsumentverket angående bl. a. marknadsföring och amorteringstakt. Beträffande övriga konsumentkrediter tillämpas åter konsumentkreditlagens regler om kontantinsats.

Vid riksdagsbehandlingen av förslaget till lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp framhöll lagutskottet – efter att ha förordat vissa preciseringar av regeringens lagförslag – att den nya lagen även med dessa preciseringar gav regeringen en tämligen långtgående fullmakt att av kreditpolitiska skäl ingripa mot kreditköp och därmed i viss mån sätta konsumentkreditlagen ur spel. Lagstiftning som i likhet med den nu aktuella ger regeringen fullmakt att vidta kreditpolitiska åtgärder av extraordinär natur hade enligt utskottet tidigare getts en begränsad giltighetstid. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att skärpta betalningsvillkor skulle komma att medföra nackdelar för konsumenter och

näringsidkare övervägde utskottet om den föreslagna bemyndigandelagen också borde tidsbegränsas. Utskottet stannade emellertid för att så inte borde ske. Utskottet beaktade därvid bl. a. att de två dåvarande bemyndigandelagarna beträffande bilförsäljningen och kontoköpen inte var tidsbegränsade. Enligt utskottets mening var det emellertid angeläget att bemyndigandet inte kvarstod längre än som var nödvändigt. Utskottet förutsatte därför att – om den ekonomiska utvecklingen visade att det efter den 1 juli 1986 inte längre finns något behov av skärpta regler för konsumentkrediterna – regeringen för riksdagen framlade förslag om att lagen upphävs. Skulle det vid denna tidpunkt endast beträffande någon eller några kreditformer behövas ett bemyndigande borde regeringen i stället framlägga förslag om en ny och mindre långtgående lagstiftning. Om det däremot enligt regeringens bedömande även efter den 1 juli 1986 finns ett behov av den nu aktuella lagen borde regeringen i skrivelse till riksdagen redovisa skälen för sin bedömning.

I den nu aktuella propositionen framhåller föredragande statsrådet att syftet med en bemyndigandelag av förevarande slag är att ge regeringen möjlighet att, i särskilt uppkomna lägen, påverka hushållens kreditvolym och konsumtion. Behov av sådana restriktioner som här avses kan enligt statsrådet uppkomma t. ex. i samband med andra penningpolitiska åtgärder och de måste då kunna sättas in med omedelbar verkan. Statsrådet understryker att behovet av åtgärder, i likhet med vad som gällde våren 1985, kan uppkomma också i framtiden även om balansbristerna i ekonomin nu begränsats och den ekonomiska utvecklingen går i rätt riktning. Utgångspunkten bör dock vara att bemyndigandet så långt möjligt inte skall behöva utnyttjas och om så sker endast för en begränsad period. Enligt statsrådet finns det således fortfarande behov av en bemyndigandelag avseende konsumentkrediter, vilken gör det möjligt för regeringen att snabbt kunna ingripa med konsumtionsdämpande åtgärder, när detta är motiverat av ekonomisk-politiska skäl.

Motionärerna i motion 565 (m) framhåller att alla kreditpolitiska åtgärder som syftar till att dämpa konsumtionen bör vara marknadskonforma. Alla kvarvarande regleringar av kreditmarknaden bör därför avskaffas, och motionärerna yrkar att båda de nu aktuella bemyndigandelagarna upphävs.

Enligt motionärerna i motion 566 (fp) är de skäl som anförs i propositionen för ett bibehållande av 1985 års bemyndigandelag inte tillräckliga. Motionärerna hänvisar till att propositionen ger en mycket ljus bild av svensk ekonomi och att en väntad ökning av den privata konsumtionen uppenbarligen inte ger regeringen någon anledning till oro. Enligt motionärerna är det därför inte befogat att lagstiftningen skall fortsätta att gälla.

I motion 574 (m) framhålls att vad som anförs i propositionen inte står i överensstämmelse med lagutskottets uttalande år 1985. Motionären anför att 1985 års bemyndigandelag är alltför långtgående för att kunna accepteras. Motionären anser därför att lagen bör upphävas.

Också i motion 598 (c) framhålls att den ekonomiska utvecklingen inte ger skäl för ett bibehållande av 1985 års bemyndigandelag. Motionärerna anser vidare att lagen ger regeringen alltför långtgående möjligheter att införa kreditbegränsningar som i hög grad kan påverka enskilda människors normala livsvillkor och ekonomi. Rent faktiskt kan enligt motionärerna

regeringen helt förbjuda kreditköp och därigenom sätta konsumentkreditlagen ur spel, en lag som tillkommit till skydd för konsumenterna. 1985 års bemyndigandelag bör därför upphävas.

Mot bakgrund av de uttalanden som lagutskottet gjorde då bemyndigandelagen beträffande kreditköpen infördes anser utskottet att det hade varit till fördel om regeringen mera utförligt än som nu skett hade redovisat skälen för sin bedömning att lagstiftningen fortfarande behövs. En sådan redovisning skulle ha givit riksdagen ett bättre underlag för sitt ställningstagande i frågan. Det ankommer i och för sig inte på lagutskottet att bedöma den ekonomiska utvecklingen och vilka åtgärder som är erforderliga från samhällsekonomiska utgångspunkter. Utskottet anser sig dock kunna konstatera att det övergripande målet för politiken måste vara att återställa balansen i vår ekonomi. Även om, som framhålls i propositionen, balansbristerna i ekonomin nu begränsats och den ekonomiska utvecklingen går i rätt riktning är framtidsutsikterna ännu osäkra. Det kan således fortfarande uppkomma situationer då hushållens kreditvolym och konsumtion måste begränsas. I sådana lägen är det viktigt att kreditpolitiska åtgärder kan sättas in snabbt. Erfarenheterna visar att det är nödvändigt att regeringen håller en högre beredskap när det gäller konsumentkrediterna än som tidigare var nödvändigt. Om regeringen inte har bemyndigande att vidta erforderliga åtgärder utan måste begära fullmakt från riksdagen innan åtgärderna kan genomföras skulle enligt utskottets mening detta kunna medföra allvarliga konsekvenser för samhällsekonomin.

På grund av det anförda delar lagutskottet regeringens uppfattning att det fortfarande finns ett behov av en bemyndigandelag avseende konsumentkrediter, vilken gör det möjligt för regeringen att snabbt kunna ingripa med konsumtionsdämpande åtgärder, när detta är motiverat av ekonomiskpolitiska skäl. Något hinder på grund av regeringsformens bestämmelser mot att bemyndigandelagen får fortsätta gälla finns lika litet nu som då lagen antogs. Med hänsyn till att lagen ger regeringen en tämligen långtgående fullmakt att ingripa mot kreditköp och därmed i viss mån sätta konsumentkreditlagen ur spel vill utskottet stryka under att bemyndigandet inte är avsett att tas i bruk annat än i nödfall. Som framhålls i propositionen bör utgångspunkten vara att bemyndigandet så långt möjligt inte skall behöva utnyttjas och om så sker endast för en begränsad period. I likhet med vad lagutskottet anförde år 1985 förutsätter utskottet vidare att regeringen, då föreskrifter med stöd av lagen skall utfärdas, noga överväger vilka kreditköpsformer som behöver regleras och i författningstexten försöker precisera dem. Utskottet vill också hänvisa till sitt tidigare uttalande om vikten av att regeringen därvid tar hänsyn till de särskilda problem som till följd av en kreditåtstramning kan drabba vissa branscher av näringslivet och mindre kapitalstarka konsumenter.

Avslutningsvis vill utskottet hänvisa till att lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel gäller för en tid av tre år. Efter den senaste förlängningen gäller lagen till utgången av år 1986. I kompletteringspropositionen framhålls att det kan finnas skäl att överväga en närmare samordning mellan bemyndigandelagarna och övrig kreditpolitisk lagstiftning. Ett sådant övervägande bör lämpligen kunna ske i samband med beredningen av frågan om en eventuell

förlängning av den kreditpolitiska lagstiftningen. Utskottet vill med anledning av det anförda framhålla att några lagtekniska hinder inte möter mot en sådan samordning, som kan ha vissa fördelar.

Med hänvisning till det anförda förordar lagutskottet att motionerna 565 yrkande 3 i denna del, 566 yrkande 18, 574 och 598 avstyrks av finansutskottet.

Motion 565 yrkande 3 i vad det avser bemyndigandet för regeringen att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar föranleder inte något uttalande från lagutskottets sida.

Stockholm den 22 maj 1986

På lagutskottets vägnar

Per-Olof Strindberg

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Stig Gustafsson (s), Martin Olsson (c), Inga-Britt Johansson (s), Allan Ekström (m), Bengt Kronblad (s), Inger Hestvik (s), Gunnar Thollander (s), Ewa Hedkvist Petersen (s), Ewy Möller (m), Kjell-Arne Welin (fp), Kersti Johansson (c), Marianne Carlström (s) och Hugo Hegeland (m).

Avvikande mening

Per-Olof Strindberg (m), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Ewy Möller (m), Kjell-Arne Welin (fp), Kersti Johansson (c) och Hugo Hegeland (m) anser att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 4 med "Mot bakgrund" och slutar på s. 5 med "av finansutskottet" bort ha följande lydelse.

Lagutskottet vill för sin del framhålla att det nuvarande bemyndigandet för regeringen att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp innebär en långtgående fullmakt att av kreditpolitiska skäl ingripa mot konsumentkrediterna och därmed sätta konsumentkreditlagen ur spel. Formellt sett ger bemyndigandet möjlighet att helt förbjuda köp som inte sker mot kontant betalning. Enligt utskottets mening kan en så vittgående fullmaktslagstiftning inte accepteras av flera skäl. Bl. a. kan regeringens möjligheter att med stöd av bemyndigandet strama åt handeln på kredit få allvarliga effekter på den fria prisbildningen och leda till inte godtagbara ingrepp i enskilda konsumenters levnadsvillkor. Särskilt allvarlig kan situationen bli för mindre kapitalstarka konsumentgrupper.

Utskottet vill vidare framhålla att det är tvivelaktigt om bemyndigandet kan anses förenligt med grunderna för reglerna om riksdagens normgivningskompetens i 8 kap. 2 § regeringsformen. Frågan berördes inte närmare under förarbetena till lagen, och lagstiftningen blev inte heller föremål för granskning av lagrådet.

Redan på grund av anförda skäl ställer sig utskottet avvisande till att bemyndigandet skall få fortsätta att gälla. Härtill kommer att vad som anförs i propositionen inte ger belägg för att det fortfarande finns ett behov av lagstiftningen. Tvärtom ger uttalandena i propositionen om utvecklingen av

samhällsekonomin närmast stöd för uppfattningen att några kreditåtstramningar inte är erforderliga för närvarande.

På grund av det anförda delar lagutskottet motionärernas uppfattning att bemyndigandet bör upphöra att gälla. Utskottet förordar således att riksdagen med bifall till motionerna 565 yrkande 3 i denna del, 566 yrkande 18, 574 och 598 antar följande:

Förslag till
Lag om upphävande av lagen (1985:580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp

Härigenom föreskrivs att lagen (1985:580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1986.

Tabell- och diagramförteckning

Tabell 1	Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder	20
Tabell 2	Försörjningsbalans och vissa nyckeltal	22
Tabell 3	Industrins produktion och bruttoinvesteringar 1984–1986	24
Tabell 4	Budgetsaldo för budgetåren 1984/85–1986/87	39
Tabell 5	Budgetsaldo i långtidsbudgeten enligt lågalternativet	41
Diagram	Budgetsaldots utveckling 1980/81–1990/91	42

Innehåll

Sammanfattning 1
Inledning 3
Propositionernas hemställanden 7
Motionsyrkandena 9
Propositionen 11
Motionerna 13
Utskottet 19
Den ekonomiska politiken 19
Internationell bakgrund 19
Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 22
Inriktningen av den ekonomiska politiken 24
Avskaffande av löntagarfonderna 31
Kredit- och valutapolitiken 31
Kreditpolitiken 31
Valutapolitiken 33
Betalningsvillkor vid kreditköp 36
Ändrad tid för återbetalning av medel på likviditetskonto 38
Budgetpolitiken 39
Budgetutvecklingen 1985/86–1986/87 39
Långtidsbudgeten 41
Riktlinjer för budgetpolitiken 43
Sammanfattning 47
Finansfullmakten och statliga kreditgarantier m. m. 49
Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. 50
Utnyttjande av särskild låneordning i Nordiska Investeringsbanken 51
Hemställan 54

Reservationer
1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, mom. 1 a (m, fp, c) 56
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, mom. 1 a (vpk) 62
3. Fördelningspolitikens inriktning, mom. 1 b (c) 64
4. Avskaffande av löntagarfonderna, mom. 2 (m, fp, c) 66
5. Kredit- och valutapolitiken, mom. 3 (m, fp, c) 67
6. Kredit- och valutapolitiken, mom. 3 (vpk) 68
7. Betalningsvillkor vid kreditköp, mom. 4 a (m, fp, c) 69
8. Betalningsvillkor vid kreditköp, mom. 4 b) (m) 70
9. Ändrad tid för återbetalning av medel på likviditetskonto, mom. 5 (fp) 70
10. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, mom. 7 (m) 71
11. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, mom. 7 (fp) 74
12. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, mom. 7 (c) 77
13. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, mom. 7 (vpk) 79
14. Utredning om konsekvenserna av generella nedskärningar, mom. 8 (vpk) 80
15. Utnyttjande av särskild låneordning i Nordiska Investeringsbanken, mom. 13 a (vpk) 80
16. Utnyttjande av särskild låneordning i Nordiska Investeringsbanken, mom. 13 b (c) 81
17. Bemyndigande att uppta lån i Nordiska Investeringsbanken, mom. 14 (vpk) 83

Särskilda yttranden

1. Löntagarfonderna (vpk) 83
2. Konsekvenserna av generella nedskärningar (c) 84

Bilaga
Yttrande från lagutskottet (LU 1985/86: 4 y) 85

Tabell- och diagramförteckning 91

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986